

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VORT SOGNS HISTORIE

I 100 AAR

Indledning af

FORFATTEREN *SALOMON J. FRIFELT*

HISTORISK FORLAG

MCMLI

Erindringer af en fattig Dreng fra Vejen Vestermark

AF

Valdemar Frederiksen

Forord

I flere Aar har jeg syslet med Tanken om at nedskrive mine Erindringer saa langt tilbage, som jeg kan huske; men af flere Grunde er det ikke blevet til noget. For det første fordi at jeg aldrig har haft Lyst til at skrive, og for det andet at jeg aldrig har haft Tid, og for det tredie at der vel ingen har været, der har haft Lyst til at læse det. Jeg har jo ikke oplevet mere, end hvad et almindeligt Menneske har oplevet. men maaske om Hundrede Aar eller to, om Gud vil, at Verden skal bestaa, og disse Linjer maa blive bevaret, saa maaske det for een eller anden kunde have Interesse.

En af mine Oplevelser, som jeg ikke tydeligt kan huske, vil jeg forbigaa, da jeg ikke vil, at nogen efter min Død skal læse noget, som jeg ikke har skrevet som sandt.

Stokholm, den 8. December 1944.

Valdemar Frederiksen

Erindringer af en fattig Dreng fra Vejen Vestermark

Før jeg begynder at fortælle om mine Erindringer, vil jeg fortælle lidt om mine Forældre og Bedsteforældre. Om min Faders Bedstefader ved jeg kun at han havde Bredenberg til Efternavn; men dette Navn er desværre gaaet tabt, vistnok med hans Bortgang.

Min Farfar hed Frederik, hans Efternavn kender jeg ikke; men jeg ved, at han boede i Gjernrup lidt Nord for Brøderup i et lille Hus; der er min Fader født, og jeg ved, at han blev født i 1801, og at han var Røgter næsten alle sine Dage, han skal engang have sagt, at i al den Tid han havde været Røgter, havde han aldrig opdaget, at en Ko havde traadt i en Fuglerede, det har min Fader fortalt. Min Faders Moder hed Anne Sofie, hun gik omkring og solgte Kager, og derfor kaldte de hende Kage-Anne Sofie, hun var noget af en stridig Natur, naar hun blev vred. Jeg kan lige huske hende, hun kunde godt tage mig paa Skødet og lade min lille Broder sidde paa Gulvet, han faldt ogsaa fra hende engang og brækkede sit ene Laar. Mine Forældre troede, at hun havde ladet ham falde med Vilje, saa kom hun bort, hun boede nemlig hos os dengang, det var Aaret 1885, da var jeg 3 Aar gammel.

De havde haft fire Sønner, een hed Martin Frederiksen, han arbejdede meget paa Herregaarden Huuspek, han døde i Holsted St. 1922, hvor han og hans Kone boede, han blev 80 Aar gammel.

En anden hed Jens Frederiksen, han havde en Landejendom i Lerbjerg i Faaborg Sogne i Vardeegnen. Han brugte Stude til at køre med i Stedet for Heste. Vi besøgte ham engang; han døde i Aaret 1897.

En tredje hed Søren Chr. Frederiksen; han døde som Ungkarl i Københoved i Sønderjylland, hvor han dengang tjente, og ligger begravet der. Min Fader, som ogsaa tjente i Københoved dengang, lod fremstille et Jernkors og satte paa hans Grav og fik spændt noget Jernkæde om Graven til Hegn, det kostede ham 30 Kr., det var mange Penge dengang, det var vistnok omkring 1860. I 1894 blev det flyttet til Vejen, hvor det skulde have været sat om min Moders Grav, men de blev aldrig gjort. Fader har fortalt mig, at en Dag, da han gik og puslede oppe paa Kirkegaarden ved hans Broders Grav, da kom en Frue fra Byen hen til ham og sagde: Tag det sorte Kors fra Graven, plant en Lilje, hvor det staar. Det vilde Fader dog ikke, det syn-

tes han, at Korset havde været for dyrt til, og han lod det blive staaende dengang.

Den fjerde og yngste af deres Sønner, som var min Fader, hed Jørgen Peder Frederiksen, blev født i Gjendrup, vistnok den 4. Maj 1852. Af min Moders Forældre har jeg kun kendt hendes Fader, han var født i Kappel i Syd-Schlesvig, men var dansk baade af Fødsel og Sind, han var sine tre Aar høj, han havde været Garderhusar og var med i 1848, og havde der faaet Fortjenstmedaljen, han var ellers Bødker, men havde tillige en lille Gaard i Sønderjylland lige Vest for Grænsebyen Foldingbro; men saa kom 1864, og Sønderjylland kom til at høre til Preussen; saa solgte han Gaarden og flyttede lige over paa den anden Side af Kongeaaen og købte der en lille Gaard. Derved kunde hans Sønner komme til at gaa i dansk Kongetjeneste. Han var gift to Gange. Hvor mange Børn han havde med sin første Kone, ved jeg ikke, men jeg ved, at han havde en Søn, som hed Hans Poulsen, og som var rejst til Amerika, Moders Fader hed nemlig Kristian Poulsen, han gik dog altid under Navnet Bødker Poulsen. Ved hans anden Kone, altsaa min Bedstemoder, havde han følgende Børn:

Søren Poulsen, gift og boende i Anst; de var meget gudfrygtige begge to.

Tvillinger, Kristian Poulsen og Anne Margrethe Poulsen, hvoraf den sidste var min Mor.

Anne Marie Poulsen, død som ugift i Haderslev.

Kjerstine Poulsen, gift med en rig Gaardmand i Sønderjylland. Han var 60 Aar og hun knapt 30 Aar, da de blev gift, men det varede knapt et Aar, saa omkom han ved et Kørselsuheld, han hed Poul Graaspøl. Det skete vistnok i Aaret 1894. Hun solgte Gaarden og flyttede til Haderslev, hvor hun døde som en gammel Kone; de havde en Datter, som døde vistnok i 17 Aars Alderen.

Krestine Poulsen var gift med en Gaardmandssøn fra Gjernrup, men dem skal jeg omtale siden, da de styrede Gaarden for min Bedstefader dengang han døde, vistnok i Aaret 1887.

Marie Poulsen, som var en Stakkel, hun kunde ikke gaa, døde 22 Aar gammel paa Daure Fattigggaard, et halvt Aar efter sin Fader, og det var godt for hende.

Min Fader hed altsaa Jørgen Peder Frederiksen og min Moder hed Anne Margrethe Frederiksen, født Poulsen. De blev viet

den 9. December 1880. og jeg var den ældste af deres Børn og blev født den 21. Januar 1882 paa Vejen Vestermark, hvor mine Forældre dengang boede. Jeg blev døbt i Vejen Kirke af den gamle bekendte Præst, Pastor Hans Svejstrup, og kom til at hedde Valdemar (Frederiksen; jeg skulde ellers have heddet Kristian Frederiksen efter min Bedstefader, da det var Meningen, at han skulde have holdt mig over Daaben, hvad der var Skik, at et Mandfolk gjorde, naar et Drengbarn skulde døbes paa Egnen, men det vilde han ikke. Saa vilde min Fader heller ikke at han skulde kaldes op, denne Gang. Men saa blev min Morbroder Søren Poulsen i Anst og hans Kone min Gudfader og Gudmoder.

Et Aar og ti Dage efter at jeg blev født, fik jeg en lille Søster, som kom til at hedde Else Kjerstine Frederiksen; hun var meget lille af Fødsel, hun vejede kun 6 Pund; hun blev født den 31. Januar 1883.

Aaret efter igen fik vi en Broder, den 16. Juni 1884, og han kom til at hedde Sofus Kristian (Frederiksen. Mine Forældre fortalte senere, at da Jordmoderen havde vasket ham og faaet ham i noget Tøj, saa vilde hun, at jeg skulde se ham, og da hun viste mig ham, raabte jeg: Smid ham ud af Vinduet! Smid ham ud af Vinduet! Det var ham, som fik Laaret brækket, da min Faders Moder var hos os.

Der gik saa omkring 2 eller 3 Aar, saa fik vi igen en lille Broder, som kom til at hedde Kristian (Klemmand) Frederiksen; han døde, da han var knapt et Aar gammel.

Omkring seks Aar efter fik vi saa en Søster, Alvilda Frederiksen. Hun blev den yngste af os, idet det blev Moders Død at føde hende; paa dette Tidspunkt var jeg 11 Aar gammel, men da var jeg kommet hjemmefra, jeg var nemlig kommet til Morbroder Kristian Poulsen i Aatte By i Føvling Sogn, da jeg var 10 Aar gammel, altsaa min Moders Tvillingbroder, som da havde faaet min Bedstefaders Gaard. Der hvor jeg blev født, var som sagt Vejen Vestermark. Mine Forældre sad da til Leje hos en Mand der hed Anders Rejlev, men det synes jeg ikke, at jeg kan huske. Dengang var min Fader Fodermester eller Røgter, som de kaldtes paa den Tid, paa en stor Gaard, som hed Vandamgaard, og som den Gang ejedes af en Mand der hed Johannes Jensen. Men da jeg var omkring to Aar flyttede vi ind i et andet Hus tæt derved, og her fra er det, at jeg kan begynde at huske. Jeg kan lige huske, at min Broder brækkede Benet eller Laaret; jeg skulde løbe ud for at kalde paa min Moder, der var ude for at flytte Geden, da det passerede, jeg kan endnu se hende komme imod mig, men mere kan jeg ikke.

Da havde min Fader en drøj Tur; han kørte ham til Vamdrup i en Barnevogn om Natten, der var omkring tre Mil. I Vamdrup boede dengang en Benbrudslæge, der hed Bojsen. Fader fortalte siden, at han havde tyve Kroner i Lommen og han tænkte, bare nu de slaar til, men dengang Lægen havde faaet Benet sat sammen og min Broder havde holdt op med at græde, han havde jo grædt hele Vejen til Vamdrup, da spurgte Lægen min Fader, om han var Gaardmand eller hvordan han var stillet. Da han saa hørte, at han var en fattig Mand, der havde kørt med Barnevognen den lange Vej, saa sagde han, at han ikke vilde have en rød Øre for hele Ulejligheden. Fader fortalte siden, at han aldrig havde været saa glad, hverken før eller senere. Paa Hjemvejen havde min Broder slet ikke grædt han havde sovet hele Tiden. Fader naaede først hjem med ham Dagen efter om For-

middagen. Paa Grund af denne Begivenhed kom min Broder ikke til at gaa før han var omkring halvtredie Aar. Det havde jo været rigtigt om min Moder havde været med, men hun kunde ikke holde til en saa streng Tur, da hun var Brystsyg, en Sygdom hun havde haft alle hendes Dage. Dette var vel ogsaa i nogen Grad Aarsag til, at hun døde i en saa ung Alder af 34 Aar i Aaret 1893. Hun kom til at lære at sy hos den for sin høje Alder bekendte Madame Skov, som boede i Slægtengade i Haderslev; hun blev noget over 100 Aar før hun døde. Kong Christian den Tiende var inde og besøge hende under sit Ophold i Sønderjylland ved Genforeningen i 1920. Det er ellers ganske lidt jeg kan huske fra den Tid, da vi boede paa Vejen Vestermark, men enkelte Ting kan jeg huske saa tydeligt, og disse vil jeg fremdrage her. Vi havde søm før nævnt en Gæd, som min Moder var henne og flytte, da min Broder brækkede hans Laar, men vi havde ogsaa en Gris, og disse to Dyr var mine værste Fjender eller rettere sagt Bussemænd. Særlig Grisen, for den havde en saadan sær Lyd, syntes jeg, naar vi kom ud i Stalden, jeg kan ikke huske, at jeg nogensinde, men det brød jeg mig heller ikke om, jeg havde nok, naar jer hørte dens Grynten, saa vilde jeg helst ind igen.

Saa var der en Dag, hvor jeg var blevet Uvenner med min Moder, og det maa have været noget meget alvorligt, for det endte med, at jeg blev hevet ud i Stalden, og Døren blev smækket i. Jeg kan huske, at jeg græd, slet ikke fordi at Grisen skulde høre, at jeg var der. Hvor længe jeg stod der, kan jeg ikke huske, men jeg kan huske, at min Fader kom og lukkede Døren op og tog mig med ind igen, idet han sagde til Moder, at saadan maatte hun ikke spærre mig inde, saa maatte hun hellere knappe mine Bukser ned og give mig en Endefuld. Jeg kan endvidere huske, at vi havde en lille sort Hund med brune Øjne; den hed Pajn. En Aften var jeg med Moder oppe paa Vandamgaard, hvor min Rader dengang var Røgter. Da vi kom, var Pigerne og Fader ved at malke Køerne, og Forvalteren var da i Stalden. Jeg kan huske, at han fik fat i lidt Mælk ved en af Pigerne og gav Hunden det.

Min Fader bar næsten altid (fuldskæg. Saa en Dag jeg saa ham komme for at vilde hjem, løb jeg imod ham, som jeg altid plejede; jeg kunde jo tydelig se, at det var ham, men da jeg saa var tæt ved ham, standsede jeg og saa bestemt, nej, det var da ikke ham, og jeg vendte omkring og afsted tilbage. „Valdemar“! raabte han saa, resolut standsede jeg, jo, det var jo min Faders Røst, jeg saa igen paa ham, nej, det var ikke min Fader, og jeg satte afsted igen, og det gentog sig helt til vi kom til Huset til stor Morskab for Fader. Han havde ladet sit Skæg klippe af, det var derfor, jeg ikke kunde kende ham. Med Tiden blev jeg nok saa dristig ved Geden, jeg kunde gaa hen og flytte den. En Dag jeg skulde hen for at flytte den, havde min Moder givet mig en Mellemmad i Haanden og jeg kan huske, at den smagte godt, for der var Kød lagt paa, men jeg naaede ikke at faa spist (Maden, før jeg kom hen til Geden, jeg fandt saa en stor Sten, hvor jeg satte min Mad, medens jeg flyttede Geden. Nu var det saa uheldigt, at Stenen var indenfor Gedens Rækkevidde, og den vilde meget gerne have Brød, og da jeg havde faaet Tøjrestangen banket ned og skulde hen og hente Maden, saa jeg lige, at Geden sank den sidste Bid medens Kødet laa ved Siden af Stenen. Men nu kan det nok være, at jeg blev vred. Nu skal Geden have Tæsk, jeg havde ingen Kæp, ellers havde

jeg nok forskrækket den, men det endte med, at den rejste sig paa Bagbenene, og da jeg saa den blive saa stor, blev jeg bange og vilde løbe. Resultatet blev, at jeg faldt bagover og skreg, da den gjorde Tegn til at ville stange mig. Moder havde heldigvis holdt Øje med mig, og kom snart og befriede mig for Gedens Horn.

I den ene Ende af det Hus vi var flyttet hen i, boede en gammel Kone, og jeg kan huske, at en Dag Moder og denne gamle Kone var bleven Uvenner og den gamle tog flere Par Kopper og kydede efter Moder, saa de gik i mange Stykker i Forstuen, hvor de faldt og hvor der var Kampestensgulv. Det maa vist have været min Faders Moder, som for tidligere sagt var noget Hidsig af Sind, måske var den Gang hun skulde flytte fra os, for Fader vilde ikke have hende i Huset siden min Broder var faldet fra hende.

Een Ting skal jeg omtale som hændte, medens Fader var paa Vandangaard, han havde en Medhjælper til at passe Køerne, saa en skønne Dag forsvandt denne Mand, de troede, at han var Løbet sin Vej men nogle Dage efter, da Fader gik en Tur ude i en Skov og skar Risgrene til Koste, man brugte altid Riskoste til at feje i Staldene med den Gang. Allerbedst som han gik, blev han var, at der hang en Mand oppe i et stort Træ, og da han saa nærmere til, viste det sig, at være den forsvundne Medhjælper, som havde hængt sig selv der. Fader syntes ikke, at han selv kunne skære ham ned, han løb da hen til et Hus i Nærheden, hvor der boede en Mand som gik under Navnet lille Laust, han var godtnok daarlig til at gaa, han gik altid ved en Kæp, men han fulgte villigt til Stedet. Fader sagde saa til Laust, om han ikke vilde tage om Benene paa den hængte, saa vilde Fader kravle op i Træet for at skære Rebet over, han krøb da op i Træet og holdt i Rebet med den ene Haand og skar det over med en Kniv, han havde i den anden Haand, men Rebet var vaadt, og Manden tung saa Liget faldt ned over lille Laust. Laust blev her over sa vred, at han humpede afsted hjem, det bedste han kunde, han vilde ikke hjælpe Fader mere med det. Det blev imidlertid ikke sidste Gang, at Fader skulde komme til at skære en Mand, der havde hængt sig, ned; men det skal jeg komme tilbage til siden.

Jeg kan ikke huske om Johannes Hansen havde solgt Vandangaard, eller han var død, een af Delene var passeret, men Fader vilde ikke være der længere. Han fik da Tilbud fra Johannes Laursen oppe paa Grønvang ved Vejen St. om at tage der op som Røgter, han vilde bygge os et nyt Hus at bo i og oppe paa Grønvang skulde der bygges en ny Kostald i moderne Stil, en ny Svinestald var under Opførelse, hvor der var Plads til 200 Svin, og saa bestemte Fader sig til at tage der op, jeg kan huske, at vi var ovre for at se paa Huset lige før vi skulde flytte i det, og at Fader viste Moder de øverste Slagbuer i Vinduerne kunde aabnes for frisk Luft, dette var Moder ikke vant til at kunne gøre i det gamle Hus, hvor vi kom fra.

Og saa kom Dagen, at vi skulde flytte jeg kan lige huske, at mine Søskende og jeg sad og legede med nogle gamle Malerpotter, medens de læssede Flyttegodset af Vognen. Her havde mine Forældre sat Kartoffler udenfor Huset i et Stykke Jord, som de maate benytte til en Have. Den Dag Fader gravede op af dem, fandt han en sjælden stor Kartoffel ved en af Stammerne, den blev jeg saa begejstret for, at jeg vilde se at finde en Mage til den Fader havde funden, saa om Middagen, medens de sov til

Middag, gav jeg mig til et grave ved næsten alle Kartoffelstammerne men jeg fandt ingen saa stor; det havde nær kostet mig en ordentlig Endefuld. Her i dette nye Hus boede vi godt. Det var Mor glad ved; det var anderledes tæt og sundt, end det var kom fra, men vi havde noget langt til Købmanden og Bageren, vi skulde ned til Vejen eller ogsaa til Askov. En Dag blev jeg sendt til Askov for at hente en Flaske Petroleum, og det var næsten mørkt, for jeg naaede Byen. Her gik Vejen igennem en Bondegaard, hvor de havde to store Hunde. De var meget fredelige om Dagen, men om Aftenen, naar det var mørkt var de meget krasse. Jeg var ikke særlig modig, men da jeg kom i Nærheden af Gaarden, kunde jeg ikke se Lys andre Steder end i Stuerne, og saa tænkte jeg, at de var inde at spise til Aften, hvad de ogsaa var, og saa mente jeg, Hundene ogsaa var inde og gav mig til at løbe igennem Gaarden alt hvad jeg kunde, men da jeg var lige ud for Forstuedøren, kom Hunden som opholdt sig i Forstuen, farende lige ud paa mig. Jeg faldt om og slog Flasken i mange Stykker, og jeg gråd. Folkene kom saa farende ud og fik mig samlet op, og Manden fulgte med mig hen til Købmanden, hvor jeg fik en anden Flaske fyldt med Petroleum. Han fulgte mig saa tilbage gennem Gaarden igen, men jeg talte ikke et Ord om det, da jeg kom hjem. En anden Gang skulde min Broder Sofus og jeg til Askov efter et Rugbrød og et Sigtebrød. Jeg skulde bære Rugbrødet, det var jo det tungeste, for jeg var den største og selvfølgelig ogsaa den stærkeste, medens min Broder skulde bære Sigtebrødet, men det gik langsomt for os det tog næsten hele Eftermiddagen, og vi var blevet sultne, og da vi endelig langede hjemad, var det halve af Sigtebrødet spist. For denne Historie blev vi kommanderet i Seng med det samme, saa var det betalt, for det var det værste, der kunde passere, at komme tidligt i Seng. En Dag, medens vi boede i det nye Hus, det var før min Broder kunde gaa, han kravlede omkring, til han var 2½ Aar gammel, fordi han havde haft Laaret brækket var der nogle fremmede Børn til at lege med os, og min Broder var vred, da han saa, vi legede, fordi han ikke kunde være med. Han var saa kravlet ind i Tørvehuset, hvor Døren stod aaben, og hvor der laa et Læs Tørv, som lige var smidt ind. Her tog han en af de haarde Tørv og smed den lige i Hovedet paa een af de fremmede Børn, en lille Pige, som faldt om, og Blodet flød ud af et stort Hul i Hovedet paa hende; saa havde den Leg Ende.

En Dag fik jeg en slem Skræk i Kroppen. Vi skulde slagte Grisen, og jeg havde som før nævnt en vis Skræk for den Slags Dyr. men Moder sagde, at jeg ikke skulde være bange for Grisen, naar den var død, for saa kunde jeg godt stole paa, at den ikke kunde gøre mig noget. Det blev saa bestemt, at naar den var død, skulde jeg ud at se den ligge paa Karret og blive skrabet. Jeg fik Besked af Moder, da den var død, og vovede mig saa derud. Jeg kom lige i det Øjeblik, hvor de løftede den op i det varme Vand, men om den ikke var stukket rigtig, ved jeg ikke, men i hvert Fald var den ikke rigtig død for da den fik Hovedet ned i det varme Vand, rejste den sig op af Karret og stod næsten lige paa Bagbenene, men den sank sammen med samme. Det saa Valdemar ikke, for han forsvandt ind med det samme og kom heller ikke ud mere den Dag.

En Dag kom Fader hjem og sagde, at Maren Laursen havde sagt til ham, at han skulde tage mig med op til Grønvang og lege med deres Børn. Jeg havde godt af at komme sammen med

andre Børn, og nu skulde jeg jo snart i Skole. Han tog mig saa med derop en Dag, men jeg kan ikke huske noget, før jeg kom ind i Stuen. Her kom straks to smaa Piger imod mig og tog mig ved Haanden; de var meget venlige mod mig. Den ene var lidt ældre end jeg selv, hun hed Magdalene Laursen og er nu gift med den berømte Grønlandsforsker Peter Freuchen; den anden hed Egri Laursen, hende ved jeg ikke noget om længere. Men det var jo særlig den ældste af Børnene, en Dreng, jeg skulde lege med. Han sad henne ved et af Vinduerne og legede med nogle kulørte Træklodser paa et lille Bord, men han vilde hverken høre eller se mig; saasnart som jeg gjorde Tegn til a røre ved Klodsene, saa ragede han det hele sammen og vilde putte det i Kassen. Hans Moder var efter ham flere Gange, han skulde tænke paa, at jeg var en fremmed Dreng, der var kommet for at lege med ham, og saa skulde han være flink imod mig, men det hjalp ikke. Olav var ubønhørlig, men endelig tog hans Moder ham resolut ved Haanden og trak ham med ind i en anden Stue, men da Olav kom tilbage, saa jeg at han havde Taarer i Øjnene, men vi blev Venner Resten af Dagen og var aldrig Uvenner siden heller ikke, da jeg kom til at gaa i Skole sammen med dem paa Grønvang, men de var ogsaa nogle gode Børn allesammen. De fik ogsaa en god og pæn Opdragelse. Olav er nu Ejer af Grønvang og er desuden Direktør for Vejen Margarinefabrik Alfa. Jeg kan huske, da Olav og jeg sad og legede med disse Træklodser ved Vinduet, da laa Tømmerne oppe paa Taget af den store Kostald og slog Tagpap paa, det var een efter den Tids Opfattelse meget moderne Kostalde, der var Jernbjælker og Hvælvinger og mægtig store Jernvinduer og Jernstolper, der var ikke en Træpind derinde, og Cement Krybbe, saa Vandet kunde løbe hen i for ved Køerne. Jeg har ikke siden set noget mere moderne Hus, som der var blevet bygget den Gang, det var vist i 1888 eller 89. Jeg kan ikke huske hvor mange Dyr, der kunde staa i Stalden, men de havde altid ca. 40 Malkekøer.

Fader var Fodermester der i 12 Aar og var meget betroet der; de plejede altid at rejse til Marked og købte 18—20 magre Køer, og saa søgte de at faa Kalv i dem og saa noget Kød paa dem. De kom saa til Marked igen og blev solgt til en større Pris, og saa blev det næste Hold købt, og Johannes Laursen havde jo med saa meget at gøre. Han ejede jo den store Cikoriefabrik, som laa ved Vejen St., saa det var ikke altid, at han havde Tid til at komme med til Marked, saa kom Fader ene af Sted med Køerne og sælge dem eller købe, hvad der skulde købes, men han vidste jo ogsaa, hvordan Køerne skulde være, der skulde købes og hvad de maatte koste, men de havde altid en Del Køer, som der ikke blev handlet med. De var ene fynske Racer. Jeg kan huske, at Landboerne deromkring ved Vejen købte baade en Aktie Hvingst og en Aktie Tyr. Den ene skulde opstaldes paa Grønvang og den anden paa Vandamgaard, hvor Fader først havde tjent. Fader talte da med Johannes Laursen, om han ikke kunde faa det ordnet saadan, at Tyren kom til Grønvang, for saa var de jo fri for at trække med Køerne, naar de selv havde Tyren paa Gaarden, og saadan blev det ogsaa. Det var en prægtig Tyr. Den var fynsk Race og 5 Aar gammel, men den var en Del ondsksfuld. Der var ikke andre paa Gaarden, der kunde komme den nær end Fader. Den stod gerne ude i Marken ved Køerne om Sommeren. En Dag Fader kom ud i Marken for at flytte Køerne, saa han, at Tyren var løs og

gik henne ved een af Køerne. Han tænkte, den faar jeg nok fat paa, naar den gaar der. Han gik saa tværs over Marken lige i Retning efter Tyren, men sa blev Tyren ham var og satte i Gallop lige imod ham. Han var da kommet saa langt ind paa Marken, at han ikke kunde naa at løbe tilbage, før Tyren naaede ham og kunde ej heller naa hen til Køerne, for saa kunde han nok have hyttet sig. Han stod da ganske stille med den Tanke, at han vilde springe til Side, lige før Tyren naaede ham, men lige som han skulde springe til Side, standsede den nogle faa Alen fra ham, og saa gik han hen og tog den i Næsringen: for den havde faaet Fjederen rykket af Ringen, men Fader troede ikke, at han havde sluppet fra det med Livet, da denne Tyr ikke var til at spøge med.

En anden Gang havde han faaet Tyren sat lige ved en Sti, som gik tværs over Marken. Saa kom en Skræder og hans Kone gaaende og skulde hjem til Vejen By. Den Gang var det megen Skiik, at Skræderne gik ud til de forskellige Hjem og syede. Da lavede Folk jo selv deres Tøj, men de skulde jo gerne have Skræderne til at sy det. Jeg har mange Gange set, at en Skrædermester kom vandrede med Stok i Haand og bagefter Sventen med en Symaskine paa Nakken, og tilsidst Lærlingen med Pressejernet hængende dængende paa Ryggen, men denne hersens Skræder havde sin Kone med for at hjælpe i Stedet for en Svend. Da de saa var kommet lige ud for Tyren, gav den et vældigt Spring efter dem. Konen gav et Skrig fra sig, og Skræderen satte i Løb, men faldt med det samme og Konen oven paa ham. De fik ikke Tid til at rejse sig igen, men kravlede begge to paa paa Arme og Ben alt, hvad de kunde, til de var kommet uden for Tyrens Enemærke. Fader stod et Stykke fra den og saa paa den, men han saa aldrig mere, at Skræderen og hans Kone kom denne Vej.

Der kom mange nysgerrige op paa Grønvang for at se disse flotte Bygninger og Stalde. De kom gerne i Flokkevis baade fra Askov Højskole og fra Ladelunds Landboskole, og de kunde godt være næsvise, naar de kom en halv Snees Stykker eller derover. En Søndag Aften, jeg var deroppe, medens de var ved at malke, kom en Flok unge Karle fra Askov Højskole og gik rundt i Staldene. Mejerispandene stod altid henne i Gennemkøren som gjorde Skel mellem Hestestald og Kostald, og her gik Fader og Pigerne saa ud at si Mælken i disse Spande, efter som de fik en Spand malket fuld. Fader gik saa netop ud for at si en Spand Mælk op, medens disse Herrer stod der ved Spandene. De vilde saa drive lidt Spøg med ham. Da han saa havde siet Mælken op og vilde gaa ind for at malke videre, var der een af dem, som greb min Fader i Skægget og holdt fast. Han havde nemlig altid Fuldskæg. Det brugte de fleste Mænd dengang. Fader stod med Malkespanden i den ene Haand og Skammelen i den anden. Han kunde nemt have hugget ham een af Delene i Hovedet, for han var en kraftig Mand og var ikke bange, naar han blev vred. Han raabte da til ham, at han skulde slippe; men Karlen holdt fast. Til sidst raabte Fader med en Ed, at hvis han ikke slap, saa spyttede han ham lige i hans Fjæs. Men han slap ikke sit Tag. Det endte med, at Fader tømte alt, hvad han havde i Munden lige ind i hans Ansigt til stort Grin for hans Kammerater, saa slap han Taget, for der var baade Skraa og Spyt. Det gav et Lettelsens Suk fra mig, da jeg stod lige ved Siden af min Fader, da det passerede. Jeg saa, at Karlen tog et pænt hvidt Lommetørklæde op af Lommen og tørrede

Ansigtet med det. Saa forsvandt de. Fader sagde, at han vilde hellere, at der kom nogle fra Ladelunds Landbrugsskole som fra Askov Højskole, for de havde Interesse for Landbrug og det, de saa. Men fra Højskolen kom mange blot af Nysgerrighed og for at lave Løjer. og kom der endelig nogle, der virkelig havde Interesse, saa kunde Fader lede dem ned langs den lange Række af Køer og forklare om hver Ko. Hver Ko havde som Regel sin egen Historie. Han vidste, hvor de stammede fra, hvornaar de var løbet, hvornaar de skulde kælve, og om de var gode til at give Mælk eller mindre gode. Det stod skrevet paa den sorte Tavle over Baasen hos hver enkelt Ko, men han kunde ogsaa godt give Forklaring, hvis Køerne stod i Marken. Jeg tror, at han omtrent vidste det udenad. Der blev givet meget Kraftfoder og Grutting. Der kom ogsaa en Kontrolassistent paa Gaarden, to Ting, som ellers ikke var almindeligt dengang.

Der kom ogsaa mange fornemme Mennesker her. Kronprins Frederik, den senere Kong Frederik VIII. Han kendte Johannes Laursen personligt. maaske fra hans Tid i Kongens Tjeneste. Johs. Laursen havde ligget i København som Gardist. Det kom for Resten ogsaa hans Søn, Olav, til. I. C. Christensen var paa Gaarden flere Gange. Ja, der kom i det hele taget mange berømte Mænd. Men det var ogsaa et Sted, der var værd at komme, hvad enten det saa var rig eller fattig. De spiste altid sammen med deres Tjenestefolk uden Hensyn til, om der var Gæster eller ej. Maren Laursen, som vi skulde kalde hende, var en god og dygtig Kvinde til at lave Mad og holde Hus. Var der nogen, som kaldte hende Fru eller Madame, saa fik de det Svar: „Jeg hedder Maren Laursen og ikke andet.“

Mange var de gode Mellemmader, jeg fik. naar jeg var paa Gaarden for at hjælpe Far. Naar jeg ikke skulde i Skole. Der var altid Ost eller Pølse paa, og saa var der Smør nedenunder. Det var, som jeg sagde til min Moder, jeg ikke vant til hjemme, for det kunde der ikke blive Raad til, nej, hjemme var der som Regel Sirup paa Brødet. Sirupsflasken var altid den sikre Følgesvend, naar vi skulde til Købmanden. Petroleumsfasken kom ikke saa tit med, da vi for det meste brugte Tællelys paa den Tid, og Tælle var jo nemt at faa fat paa dengang. Der var mange flere Faar, end det er almindeligt nu.

Det Hus, som var bygget til Bolig for os, laa i det Stykke Mark, der laa længst fra Gaarden næsten omgivet af Bøgeskov. I den ene Ende af Huset var der bygget Hestestald. Her kunde Karlene sætte Hestene ind, naar der arbejdedes ude, medens de spiste deres Mellemmad. Der tjente en Forkarl paa Gaarden dengang. Han hed Jens Lund nede fra Vejen. Jeg tror, at hans Forældre boede der. De andre Karle var altid Landvæsenselever. Denne Jens Lund var en vældig stor og stærk Karl. Han havde gerne sit Spil med at forskrække mig med et stort Brøl, hvilket foraarsagede, at jeg omgaaende forsvandt, hvilket morede ham meget. Altid vilde jeg have at vide af min Fader, om Jens Lund var ude i Stalden, naar Karlene var i Stalden, turde jeg ikke komme derud. En Dag skulde jeg imidlertid løbe ud i Stalden til ham med et Par Strømper, som Moder havde vasket og stoppet for ham. Først klagede jeg over, at jeg ikke turde, fordi jeg vidste, at han vilde komme efter mig, men Moder sagde, at det skulde jeg ikke være bange for. Naar jeg kom med Strømper til ham, skulde han nok lade mig gaa. Stiltfærdig listede jeg af, men i det samme, som jeg viste mig i Stalddøren, gav Jens et stort Brøl. Jeg smed Strømperne ind i Stalden og løb ind alt,

hvad jeg kunde. Da han opdagede Strømperne, fortrød han det, og han kom ind og sagde, at jeg ikke skulde være bange for: han vilde ikke gøre mig Fortræd. Han holdt Ord. Han var aldrig efter mig siden. Selv om jeg var bange for ham, saa jeg altid op til ham som en Helt, jeg gerne vilde efterligne. Naar mine Søskende og jeg var ved at lege, skulde det altid forestille at foregaa oppe paa Grønvang. Jeg vilde da altid forestille mig som Jens Lund, og min Broder vilde gerne forestille Far, og min Søster Else, Markus Lund, en stor Dreng og Broder til Jens Lund, som ogsaa tjente paa Grønvang. Han hjalp min Far med at passe Køerne.

En Dag havde jeg bedt min Fader, om jeg ikke maatte faa et Par Træskostøvler. ligesom han havde, og dem kom han ogsaa med en Dag. Dem var jeg meget stolte af; saa om Aftenen, vi var kommet i Seng, og Moder vilde pakke vores Tøj sammen, saadan at det laa parat til os næste Dags Morgen. Saa kunde hun ingen Steder finde Træskostøvlerne. Hun søgte efter dem længe, men saa fik hun en skummel Anelse. Hun gik da ind i Sovekammeret, hvor vi laa og sov, og lettede det nederste af Dymen, hvor jeg laa; ganske rigtigt, Valdemar var gaaet i Seng med Træskostøvlerne paa Benene. De blev saa fjernet. Jeg kan godt huske, at jeg fik dem, men jeg kan ikke huske, at jeg gik i Seng med dem paa. Det fortalte min Moder mig siden. Men nu skulde jeg snart i Skole. En Dag kom min Fader hjem med en pæn Bog. Den gav han mig og sagde, at det var min; jeg syntes, at det var den bedste Gave, at jeg nogensinde havde faaet, for der var mange Billeder i, og dem fik jeg Lov til at se, men da der var gaaet en Tid. var der ingen Ting, jeg var saa led og ked af som denne Bog, for det var nemlig en ABC, og der var noget andet end Billeder i den, og det havde Moder været ved at vise mig, og det huede jeg ikke rigtigt. Da jeg nu snart skulde i Skole. syntes mine Forældre, at det var temmelig langt at gaa. Fader købte saa selv et Hus i Nærheden af Vejen St., som vi skulde flytte ind i vistnok til Maj 1889, for da var jeg nemlig blevet 7 Aar i Januar Maaned. Men før jeg gaar videre, vil jeg omtale noget, som passerede nogle faa Dage før, vi skulde flytte, døde min lille Broder Kristian. Han blev pludselig syg og døde lige saa pludselig. Moder mærkede nok om Aftenen, at han ikke var godt tilpas og heller ikke om Natten. Saa pludselig kl. fire om Morgenen døde han. Moder mente, at det var et Hjerteslag, der gjorde Ende paa hans korte Liv. Det var jo meget uheldigt, da vi lige skulde flytte om et Par Dage. Da de kom kørende efter vores Flyttegods, havde de Kisten med til ham og saa havde vi det lille Lig med derhen, hvor vi skulde bo. Jeg kan huske de første Dage efter, at han var død, at vi pludselig kunde sige „Moder, lille Kristian græder.“ Hun svarede „Nej, det er fordi I er vant til at høre ham.“ Jeg talte med Moder om, at jeg var ked af, at han var død, men hun sagde „Ja, Jesus kunde jo se, at I var ked af at passe ham, saa maatte han hellere tage ham hjem til sig.“ Jeg tænkte saa, bare han vilde give sig til at græde. Saa skulde jeg snart komme ind til ham. Moder sagde ogsaa, at han var kommet hjem til Jesus. Vi skulde nok faa ham at se igen, naar vi vilde være nogle gode Børn.

Vi var saa kommet i vores nye Hus, som Fader havde købt, som laa tæt ved Landevejen, som gaar fra Askov og til Vejen St. Her var mange Naboer. Det var noget andet, end hvor vi kom fra. Der kunde vi ingen Steder se for Skov. Kun mod

Nord kunde vi se Banen, som gaar fra Vejen og til Brøderup, men her paa Landevejen mellem Askov og Vejen var der megen Færdsel. Hver Søndag kom Højskoleforstander Skrøder med Familie kørende i lukket Vogn med to hvide Heste for og skulde til Kirke i Vejen for at høre Pastor Svejstrup prædike. Pastor Svejstrup var ligesom Skrøder rejst her til Danmark fra Rødding i Sønderjylland i 1864, da Sønderjylland kom til at høre til Tyskland, hvor Svejstrup havde været Præst for Rødding og Skave Menigheder, og Skrøder havde været Forstander der paa Rødding Højskole.

I disse Aar var der flere unge Elever paa Askov Højskole, som siden skulle blive berømte Mænd og Kvinder. Blandt dem skal jeg lige nævne:

Kloppenborg Skrumsager, København,
Jeppe Aakjær, Fly,
Andersen Neksø, Bornholm.

Sigrid Neiendam, en Datter af en Højskoleforstander. Hende har vi hørt saa tit i Radioen, som jeg kunde. Ellers saa jeg dem selvfølgelig ikke, da var de jo heller ikke kendt. Bjørnstjerne Bjørnson var paa Skolen engang, medens de ovennævnte Elever var paa Skolen. Ham var de meget begejstrede for, efter hvad baade Jeppe Aakjær og Sigrid Neiendam skriver. Kort Tid efter, at vi var flyttet ind i dette Hus, skulde de til at grave en Brønd i Nærheden. De havde arbejdet ved den i mange Dage og var kommet langt ned, saa pludselig en Eftermiddag skød den sammen om Brøndgraveren. Der samledes en Masse Mennesker og de begyndte at grave langt uden om, men de fik ham først op 8 Dage efter, men der blev sagt, at han maatte være død med det samme, at Brønden skød sammen om ham. Jeg kom der forbi mange Aar efter. Da kunde man endnu se en Fordybning i Jorden, hvor Brønden havde været. Det var lige ved Landevejen, som gaar fra Askov til Vejen. Lakues Forsøgsmølle blev ogsaa bygget i Askov i disse Aar.

Det var nu blevet ved Tiden, at jeg skulde til at gaa i Skole. Johannes Laursen sagde da til Fader, at jeg kunde godt komme op der i denne Privatskole, der var paa Gaarden, hvor han selv lønnede en Lærer til hans egne Børn samt enkelte store Børgeres Børn nede fra Vejen St. Det blev saa bestemt, at jeg skulde begynde min første Skolegang der. Skolen var i den ene Ende af et af Fløjhusene. Her var et langt sortmalet Bord, hvor der stod en lige saa lang Bænk ved hver Side og paa den ene Bænk sad J. Laursens Søn Olav samt 5 andre Drengene nede fra Byen, og paa Bænken lige overfor sad Laursens to Døtre, Magdalene, nu gift med Peter Freucken, og hendes Søster Ingrid, og hos dem kom jeg til at sidde. Ingrid var nemlig ogsaa lige begyndt at gaa i Skole, men jeg kunde ikke klare mig for hende, for jeg havde ikke Spor Lyst til at lære noget og havde heller ingen Gave til det, altsaa havde jeg tungt ved at lære. Jeg kan huske en Dag, jeg var paa Vej derover, da saa jeg, at de var ved at tærskke med Damptærskemaskinen ved nogle Stakke der stod udenfor Gaarden. Det havde jeg for Resten set saa tit, men nu var jeg ked af at gaa i Skole, og saa syntes jeg, at her var en god Lejlighed til at blive fri. Jeg vendte om og kom hjem til Moder og forklarede hende, at jeg var bange for Tærskemaskinen. „Ja," sagde Moder, „er du bange for det, saa skal du have din lille Søster med dig. Hun er nok ikke bange." Og saa maatte jeg af Sted igen. Moder vidste nok, hvad der var i Vejen med mig. Hver Morgen, før vi begyndte i Skolen, var vi allesam-

men inde i Stuehuset, hvor vi altid sang „Morgenstund har Guld i Mund" og Læreren bad Fadervor og vi løb over i Skolen igen. Laursen gjorde altid en stor Fest hvert Aar. Der var jo alle Gaardens Folk og saa alle dem, der arbejdede nede ved den store Cikoriefabrik, og der var mange. Ved saadan en Fest kan jeg huske, at der kom een ind og sagde, at der var en stor Ildebrand nede i Nærheden af Grænsen. Vi var saa allesammen ude i Haven, hvor vi rigtigt kunde se, hvor det lyste op. Det viste sig saa siden, at det var Skodborghus, som laa nede ved Grænsen i Nærheden af Skibelund Krat, der brændte. Jeg tænkte mindst paa denne Aften, at jeg engang skulde komme til at tjene der.

Laursen havde som før nævnt bygget en Cikoriefabrik lige ved Vejen Banegaard. Hvornaar det skete, ved jeg ikke men jeg men jeg har hørt, at der var to i Jylland i Forvejen, een i Ribe og een i Nærheden af Aarhus eller Horsens. Det kan jeg ikke ret huske, men da Laursen havde bygget den i Vejen, satte de andre deres Cikorie en halv Øre ned pr. Stk., men da Laursen opdagede det, satte han sin Cikorie en hel Øre ned, men saa kom de til ham. De blev saa alle tre enige om at lave alle tre Fabrikker til et Aktieselskab, som kom til at arbejde under Navnet De nørrejsdske Cikoriefabrikker. Siden blev der bygget en Margarinefabrik lige overfor, som fik Navnet Alfa, som Laursen blev Direktør for, en Post som hans Søn Olav siden har faaet.

Eet af de sidste Aar i 1880'erne havde gamle Pastor Svejstrup og Hustru Guldbryllup. Beboerne i Vejen Sogn gav dem i denne Anledning et stort flot Billede, som forestillede Maria og Magdalene ved Jesu Grav.

Min Broder og jeg var nu blevet saa store, at vi kunde lave nogle slemme Gavtyvestreger. Ved Enden af Huset, hvor vi boede, stod et meget stort Poppeltræ. Det var vi en Dag kravlet op i. Vi saa da en Mand, som gik henne paa Landevejen. Vi blev enige om, at vi skulde gyngede i Grenene og saa synge af fuld Hals. Som sagt saa gjort, og vi blev ved saa længe, at vi kunde se ham. Vi saa nok, at han gik op i Retning efter Grønvang, men det var der saa mange, som gjorde. Vi tænkte mindst paa, at det var vores egen Far, næste Dag vi kom op til ham. Han var nemlig ikke hjemme hver Nat, for skulde en Ko kælte eller en So faa Grise, kunde han ikke komme hjem, men hvis han havde haft Tid, saa havde han kommet hjem og givet os en ordentlig Endefuldst.

Jeg havde nu gaaet i Skole deroppe paa Grønvang et Stykke Tid, og jeg havde vel nok faaet at mærke, at jeg var en fattig Mands Barn, særlig fra Lærerens Side. Der kunde under Tiderne udvikle sig daarlige Luftarter, og det fik jeg altid Skyld for, og saa fik jeg Besked af Læreren om at gaa ud i Gangen et Stykke Tid. Det blev saadan til sidst, at naar en af de store Drengene begyndte at holde for Næsen, saa listede jeg ud, for jeg vidste bestemt, at det blev Enden af det alligevel. Det var særlig de Drengene nede fra Byen, som gav mig Skylden. Jeg kan ikke huske, at Olav gav mig Skylden nogensinde, for hans Søstre havde fortalt deres Moder om det, og hun havde sagt, at det skulde de ikke skyldte mig for. Det kan lige saa nemt være en af de store Drengene, der var Skyld i den daarlige Lugt ogsaa som mig. Det fortalte Egri mig, at hendes Moder havde sagt. En Dag jeg var kommet ud i Gangen at staa, da det var meget koldt, og det sneede udenfor, da kom Fader tilfældigt forbi og

saa, at jeg stod der og frøs. Han sagde da, hvorfor jeg stod der og frøs i saadan en Kulde. Jeg fortalte ham da, hvorfor jeg stod der og mente, at jeg var uskyldig. Han gik saa igen, men jeg kunde se paa ham, at han havde taget en Beslutning, hvilket ogsaa snart skulde vise sig, at jeg ikke havde set forkert, hvad jeg skal komme tilbage til senere.

Johannes Laursen var ikke bange for at ofre nogle Penge, naar han kunde se at det kunde betale sig, hvad ogsaa viste sig paa denne Maade, han begyndte at ombygge sin Gaard først i 80'erne. Først den store Svinestald, hvor der var Plads til 200 Svin, saa Ko- og Hestestald og saa Lade og til sidst det prægtige Stuehus, som alene kostede 40.000 Kr., en stor Sum Penge dengang. Men han vilde have med noget at gøre, som kostede mange Penge. Smaating regnede han ikke at have med at gøre. En Dag sagde Fader, om han ikke kunde faa et Par andre Bører til at køre Gødning ud med af Stalden, for dem, han havde, duede ikke. Laursen svarede, jo, han skulde tænke paa det, men det blev aldrig til noget. Saa gik Fader op paa Hestestaldloftet, hvor der laa nogle store Ege- og Asløkævler for at tørres. Til Reparation af Vogne den Gang kom Bønderne altid selv med Træ, naar de skulde have en Vogn repareret, hvis de havde noget. Her tog han noget af det og fik det ned til Kærmageren og fik snart et Par Bører lavet. Da Laursen saa dem, sagde han, at det var dog et Par dejlige Bører. Han maatte hellere se at faa lavet et Par mere, for maaske at de ogsaa manglede en i Hestestalden, ellers kunde de jo staa til Reserve.

Laursen havde jo med saa meget at gøre, blandt andet i Skoleudvalget og var da gerne til Stede ved Eksaminerne i Skolerne. Var der saa een der var særlig godt lært, da var han altid villig til at hjælpe med Penge, hvis de vilde læse videre, og han kunde se, at de havde en Fremtid for sig i denne Retning.

En Dag kom Fader hjem og sagde, at nu skulde vi til at spise Kunstsmør. Han havde smagt det oppe paa Grønvang. Vi var meget spændte paa at smage det, for vi var ikke vant til at faa andet end Sirup paa vort Brød, og da det kom, syntes vi, det smagte saa godt og siden den Tid fik vi altid Margarine paa vort Brød, men vi kaldte det Kunstsmør den Gang.

Fader kom hjem en Aften og læste Avisen for Moder, der stod om et grueligt Mord, der var begaaet i København. Det var en Mand ved Navn Philipsen, der havde myrdet en Postmester Meyer og puttet ham i en Tønde med Kalk og var rejst til Amerika og taget Tønden med Postmesteren i med sig, men en Politibaad var sendt efter Skibet, han var rejst med, og naaede det ude i Atlantenhavet, hvor det laa stille og havde Maskinskade. Der fortæltes senere, at Philipsen og en Del af de andre Udvandrere stod og beundrede dette lille Skib, som skød ind paa dem med saa mægtig en Fart, og der blev fortalt, at Philipsen skal have bemærket ved denne Lejlighed, at naar de fik Maskinskaden udbedret, saa vilde det lille Skib nok sjokke bag ud, men da de naaede Skibet lagde de en Baad ud, og nogle Mænd entrede op i Udvandrerens og ønskede at tale med Kaptejnen og ønskede at se Listen over de Rejsende, hvor de snart efter fandt Philipsen selv og tog baade ham og Tønden med sig tilbage, hvor Morderen fik sin Straf. Tønden, som han havde puttet Meyer i, findes endnu i Kælderen i det gamle Raadhus i København sammen med mange andre Mordredskaber af alle Slags. Der findes et helt Museum, hvor hver Del har sin uhyg-

gelige Historie. Fader kom ogsaa hjem en Dag og sagde med et Suk, at nu var Berg død. Jeg vidste ikke dengang, hvem Berg var, men det fik jeg siden opdaget. Der staar en stor Bronze-statue af ham i Kolding.

En Dag traf jeg en Nabodreng. Han havde saadan en pæn forgyldt Ring som han kaldte en Solring. Der var nogle Tal paa den, og naar man holdt den op for Solen saa kunde man se, hvad Klokkeren var. Denne Ring vilde han sælge, og den fik jeg en morderlig Lyst til at købe, men jeg havde ingen Penge, og den vilde han have en Krone for. Men sa fik jeg en skummel Tanke. Jeg vidste, at Moder havde nogle Penge inde i een af Chatolskufferne. Jeg gik derind og huggede en Krone af dem, og saa gik Handelen i Orden, men det blev snart opdaget, og jeg maatte gaa hen og gøre Handelen tilbage igen. Men det fortrød jeg mange Gange, for Moder græd da over, hvad jeg havde gjort.

Der boede en gammel Kone i den anden Ende af vort Hus. Hun hed Kristiane. Hun havde en Høne, og vi havde ogsaa en Høne. Disse to Høns lagde hver for sig eet Æg om Dagen. Jeg hittede saa paa at tage den anden Kones Æg og gik saa ind til Moder med det og forklarede at vores Høne maatte absolut have gjort to Æg den Dag, da jeg havde fundet begge de to Æg i vores Hønsere, men det gik gruelig galt. Fader fik det at vide, og han greb mig i begge Ører og ruskede mig, saa Vandet løb i mine Bukser. Disse to Ting fortrød jeg og lovede, at det aldrig skulde ske mere, hvad det heller ikke gjorde.

Min Broder var nu blevet saa stor, at han fulgte med mig op paa Gaarden og hjalp Fader, det han kunde. Da en Aften vi kom og vilde hjem, da kom Forkarlen og spurgte, om jeg ikke kunde køre Hesten for Hækkelsesmaskinen. Det vilde jo kun tage en halv Time. Jeg vilde faa to Øre for det. Jeg sagde jo, trods det at jeg havde lovet min Moder at skynde mig hjem for at læse min Lektie, og da jeg endelig viste mig, var Moder meget vred og lovede mig en ordentlig Overhaling. Tak, saa skulde Valdemar hverken ind eller i Seng. Det hjalp ikke, at Moder baade tiggede og truede. Jeg turde ikke komme ind. Da det blev mørkt, gik jeg op paa Gaarden til min Fader, som jeg vidste kom ikke hjem denne Aften. Jeg kom da i Seng og næste Dags Aften fulgte Fader med mig hjem og sagde da til Moder, at vilde hun slaa, skulde hun gøre det med det samme og ikke love os Klø til en vis Tid, men det var jo ikke nemt for Moder, for vilde hun slaa saa løb vi. En anden Gang min Broder og jeg skulde have vores Haar klippet, det besørgede Moder gerne, jeg havde da sat mig i Hovedet, at jeg først vilde klippes, men det vilde Moder ikke. Hun klippede først min Broder. Det foregik gerne inde i Sovekammeret, da den anden ellers vilde faa den til at le, som var ved at blive klippet. Da min Broder saa var klippet, og hun kaldte paa mig, saa var jeg blevet tvær og vilde ikke klippes, men saa tog hun mig i det ene Øre og trak mig med ind i Sovekammeret og begyndte at tage efter Riset, der som bekendt sad oppe ved Bjælken. Denne Fyr havde min Broder og jeg saa tit stiftet Bekendtskab med. Jeg vidste nu, hvad Klokkeren var, og skraalede af fuld Hals, men saadan en Oplevelse var jo altid en Seværdighed, hvis det da vel at mærke ikke gjaldt en selv, og det syntes min Broder og Søster ogsaa. De var saa henne at aabne Sovekammerdøren paa Klem for at se. Det mærkede Moder, hun gik hen for at smække Døren i for dem, men dette Øjeblik, hun gav Slip paa mig,

benyttede jeg med en Hastighed, som kun en Dreng kan gøre, der har sit Liv kært, til at springe hen til Vinduet, hugge Krogen af og ud af det. Moder kom lige tidlig nok til at faa fat i min Frakke i bag, men den strøg jeg af mig og lod hende beholde og saa pillede jeg af, alt hvad jeg kunde. Jeg kredsede nu rundt om Huset i en vis Afstand, for vi havde jo som før nævnt en Kone, som boede i den anden Ende af Huset, og hun havde nemlig en lang Lømmel til Datter paa ca. 7 Aar, som gik derhjemme hos sin Moder; hun havde altid en morderlig Lyst til at snige sig bag paa os og fange os og saa bære os ind; hun syntes altid, at det var interessant, naar vi fik Klø. Hende skulde jeg jo holde Øje med. Hun kunde ikke løbe mig ind, men fik hun først fat i mig, kunde jeg ikke løbe fra hende. Det lakkede nu hen ad Aften. Jeg gik og listede nede i Haven Syd for Huset og holdt skarpt Øje med, hvad der foregik henne ved Huset, da jeg pludselig saa min Broder komme ud af Forstuedøren og fortsatte ned mellem to Rækker Frugttræer med en saadan Fart, at man knapt kunde øjne ham. Moder havde nemlig været ved at bage Æbteskiver. maaske for at lokke mig ind, men dem havde min Broder været ved at pille ved, og da havde han væltet Panden over Ilden. Jeg ved ikke, om hun havde været efter ham, men i hvert Fald var han blevet bange og stak af. Nu var vi jo blevet to, og det var da en Trøst for mig, syntes jeg, men nu var det blevet hen ad Aften, og det havde saa smaat begyndt at blive mørkt, og jo mørkere det blev, jo nærmere kom vi Huset. Paa den østre Ende af Huset var der en firkantet Luge til at smide Tørv ind af. Der var nemlig et Tørverum indenfor, og indenfor til venstre for Lugen hang en Tørvekurv i den ene Hænk, som Hønen gjorde Æg i. Vi entrede saa op i denne Luge men der kunde vi jo ikke sidde begge to; jeg fik min Broder listet over i denne hersens Kurv, medens jeg selv blev siddende i Lugehullet. Men Moder maa nok have haft Øje med os, for da vi havde siddet et Stykke Tid, begyndte Døren henne i den anden Ende af Tørverummet at knirke. Jeg vidste saa, at Moder var paa Jagt efter os. Jeg forsvandt da med det samme ned paa Jorden udenfor, og jeg saa efter min Broder, men han havde Forfald, for da han mærkede, at jeg forsvandt, saa vilde han følge efter, men da han var ved at kravle af Kurven og over i Lugen, var han saa uheldig at falde ned paa Jorden. og der blev han grebet af min Moder og transporteret ind i Seng. Det varede ikke saa længe, før hun fik mig ind, men først maatte hun love mig, at jeg ikke skulde faa Klø. Jeg kom saa i Seng, men jeg stolede nu ikke paa, at min Moder ikke vilde slaa alligevel. Jeg lagde mig godt nok i Sengen, men lod begge Ben hænge udenfor, saa de kunde naa helt ned til Gulvet, og dette kunde min Moder skimte, da hun laa i Sengen lige overfor. Hun gav saa pludselig et vældigt Hop, som om hun lige vilde springe ud af Sengen men lige saa hurtig var jeg paa Gulvet og ude af Sovekammeret paa Vej ud, men hun fik mig saa endelig snakket til Ro, og jeg kom tilbage og krøb helt i Seng.

En anden Gang, det var om Vinteren, det frøs haardt, og der var megen Sne, laa Moder og vaskede Sovekammergulvet. Jeg klagede over et daarligt Ben, men Moder sagde, at saa kunde jeg gaa i Seng, saa vilde hun se til Benet, naar hun var færdig. Jeg krøb saa i Seng, men saa blev Tiden for lang for min Broder. Saa klagede han ogsaa over, at han var daarlig og krøb op i Sengen til mig. Det varede ikke længe, før der blev en vældig Ballade. Der kom flere Gange et advarende Ord fra

min Moder, men det ønskede vi ikke. Saa med eet raabte hun ud til min Søster, som var ude i Køkkenet: „Else, kom med det Ris, der er derude i Køkkenet!“. Det skal jeg love for, at vi reagerede overfor. Jeg kan ikke huske, hvor min Broder blev af, men jeg sprang af Sengen og for ud af Døren og ud i den kolde Frost og Sneen i bar Skjorte og med bare Fødder, før min Moder kunde forhindre det og løb hen til den vestre Ende af Huset, hvor der op mod Huset var bygget et Halvtag til Tørv til dem, der sad til Leje der. Det var dengang den førnævnte gamle Kone og hendes Datter. Den her omtalte Dag pudsede denne Datter mig for medens jeg stod under Halvtaget og holdt Øje med Forstuedøren, krøb hun ud af et Vindue paa Nordsiden stik modsat Forstuedøren, der var i Sydsiden. Hun løb Vesten om og kom bag paa mig og fangede mig og bar mig ind. Jeg slap dog dengang for videre Tiltale, fordi Moder aldrig slog os, naar denne Tøs fangede os. Moder vidste godt, at hun fangede os, fordi hun syntes, at det var skønt, naar vi fik Klø.

Den gamle Kone, som sad til Leje hos os, hed Kristiane. Hun var daarligt til Bens og maatte gaa ved to Krykker. Til Gengæld havde hun nogle vældige Armkrafter. hvad jeg en Aften fik at mærke. Jeg havde i længere Tid plaget min Mor for at faa en Skjorte med lange Ærmer i, og endelig en Dag fik jeg en, som min Moder selv havde syet, og jeg var vældig stolt over den. Samme Aften var den gamle og hendes Datter inde hos os — det var de saa tit om Aftenen — og jeg stillede mig da an for Enden af Bordet lige ved Siden af den gamle med begge Albuer paa Bordet og med begge Hænder under Kinderne, og jeg talte saa store Ord, saa de snart ikke kunde være i Nærheden af mig. Jeg var jo vigtig over disse lange Skjortærmer, jeg havde faaet. Den gamle bemærkede da, at jeg ikke behøvede at være saa vigtig, for jeg var ikke større Karl, end at hun nemt kunde ryste mig i mine Klude, hvis det var det jeg var ude efter. Hvad jeg svarede, kan jeg ikke huske, men med en Hurtighed, som jeg ikke havde forestillet mig, af saadan et gammelt Urværk som hende, snurrede hun om paa Stolen, hun sad paa, og greb mig i begge mine Skuldre og rystede mig, saa alle mine Tænder slog Skrald i Munden paa mig. Og da jeg havde faaet den Omgang, blev jeg af min Moder transporteret ind i Seng. Jeg pralode aldrig mere i Kristianes Nærværelse.

En Morgen ligesom vi var kommet op, gjorde en Rytter holdt udenfor Vinduerne. Da vi kom ud, viste det sig, at det var Møster Crenstinas Mand, Julius. Han bestyrede Gaarden for min Bedstefader, altsaa min Moders Fader, Bødker Poulsen, i Aatte i Føvling Sogn. Da vi kom ud til ham, sagde han til Moder: „Ja, nu er den gamle død“, og Moder græd lidt. Han sagde saa, hvornaar han skulde begraves. og at vi skulde komme til hans Begravelse. Han vilde ikke ind, Trods det, at han havde redet et Par Mil; men han skulde en Mils Vej længere Øst paa til Anst til min Morbroder Søren og saa hjem igen til Middag. Det var omkring 6 Mil frem og tilbage.

Saa oprandt den Dag, da vi skulde hen at have Bedstefader begravet. (Fader fik et Spand Heste og en Vogn til Laans paa Grønvang, og da vi var kommet paa Vognen, kan jeg huske, at Fader sagde: „I Guds Navn da“. Det var en Udtalelse, som blev brugt meget dengang, og det var jo ikke en daarlig Skik, hvis ellers Folk havde ment noget med det. Og saa kørte vi.

Jeg kan slet ikke huske nogen Ting. før vi kom ind i min Bedstefaders Gaard. Den var helt fuld af Folk. og jeg saa, at der henne ved Ladedøren var saa meget Gran, og saa vilde jeg da hen og se, hvad det var. Her paa Gaarden var jeg saa godt kendt, for jeg havde været her saa mange Gange, baade 14 Dage og en hel Maaned ad Gangen. Her havde jeg opholdt mig mange Gange inde hos ham i hans Værksted. Jeg kan huske, hvor stor han var, naar han rejste sig i sin fulde Højde. Jeg syntes, der ikke fandtes nogen saa stor som min Bedstefader. Jeg var altid med ham, naar han var i Byen, ja, jeg har endog været med ham. naar han skulde til Marked med Træspande og Baljer, som skulde sælges. Bedstefader var jo, som tidligere nævnt Bødker. Naa, jeg gik saa hen til Ladedøren og gik ind. Her stod min Moder og nogle andre Kvinder og græd. Men hvad var det? Her laa jo min kære Bedstefader i en underlig Seng! Jeg vidste jo nok, at han var død, men nu var det først, det rigtigt gik op for mig, hvad der var sket med ham. Det havde jeg ikke rigtig tænkt over før nu.

Vi fik saa noget at spise, og saa skulde vi ud at køre igen. Da saa jeg nogle Mænd komme bærende med Kisten ud af Ladedøren og skubbe den ind paa en Vogn, hvorefter vi satte i Gang. Da vi havde kørt lidt, sagde Fader, at han troede, der var femten Vogne. Saa husker jeg ikke mere, før vi stod ved Graven, og Kisten var sænket ned. Jeg blev saa forundret over, at Præsten tog en lille Skovl og smed tre skovlfulde Jord ned paa Kisten, for det havde jeg aldrig set før. Jeg kan ogsaa huske, at Søster Else gik langs med Graven, og at hun ogsaa var faldet ned i den, hvis ikke en af Konerne havde grebet fat i hende. Jeg synes, jeg endnu kan høre Sand og Grus rasle ned paa Kirsten, naar jeg tænker paa Begivenheden. Jeg kan ogsaa huske, at de Møster Chrenstines Mand gik fra Graven hen mod Kirkedøren — velsagtens for at tale med Kirkebetjenten — traadte han paa en lille gul Blomst og traadte den helt ned i Jorden. Jeg kunde ikke forstaa, at han kunde gøre det, for Moder havde altid sagt til os, at vi skulde passe paa, at vi ikke traadte noget ned paa Gravene, naar vi var med inde paa Vejen Kirkegaard. Jeg kan ogsaa lige erindre, at da vi kom hjem fra Kirken, fik vi Suppe til Middagsmad, og min Broder og jeg fik hver en Kasket. Men hvem der var kommet med dem, eller hvorfor vi ikke fik dem paa til Kirken. kan jeg ikke huske, og jeg kan heller ikke huske mere, før vi var hjemme i Vejen igen.

Som før nævnt kunde jeg, da jeg traf Fader ude i Skoleforstuen paa Grønvang, se, at han havde taget en Beslutning. En Dag kom han saa hjem og sagde til Moder, at hun hellere maatte følge med ned til gamle Lærer Jensen i Vejen By. Ogsaa Søster Else skulde med, saa vi kunde følges ad til Skole. Dengang var der ingen Skole ved Vejen Station; men det skal jeg senere komme tilbage til.

Nu passerede der noget, som skulde faa Indflydelse paa vor Liv derhjemme Resten af Moders Levetid. Hun blev nemlig et troende Menneske eller missionsk, som Folk kaldte det. Hvad der gav Stødet til hendes Omvendelse, ved jeg ikke, men maaske har hun anet at hun skulde dø i en ung Alder. Hun var jo meget brystsvag og for Resten aldrig rigtig rask, saa hun har vel tænkt, at det var bedst at faa sit Mellemværende med Gud i Orden, saa det var ikke saa sært, at hun talte meget med os Børn om dette, fordi det kom til at staa saa klart for hende,

at der skulde en Omvendelse til, hvis vi vilde have det godt, naar vi engang skulde dø. Den Spire, som Moder dengang lagde i mit Hjerter, er aldrig død. hvor langt jeg saa kom ud, og den har holdt mig oppe mange Gange. Jeg ved, at Moder bad til Gud for os mange Gange, det har jeg tit hørt, og de varmeste Bønner tror jeg bestemt er dem, en Moder beder for sine Børn, hvis det da er en troende Moder, men det er jeg klar over, at vor Moder var. Hun fik Præsten til at skaffe sig en Bibel. Den kostede 3 Kr., og jeg kan huske, da hun kom hjem med denne pæne Bog. Jeg fik Løfte af hende om at maatte arve den efter hendes Død. Hun skrev ogsaa i den „Brug denne Bog daglig. men misbrug den ikke“. Det har jeg desværre ikke overholdt, paa Trods af at det var hendes sidste Bøn til mig.

Den Dag min Moder blev begravet, sagde hendes Søster til Fader, at de syntes, det var mere passende, at min Søster Else arvede Biblen, end en af Drengene gjorde det, og det kan man maaske ogsaa synes, at der var nogen Mening i, men Fader sagde bestemt: „Nej, den har hun sagt. at Valdemar skulde arve“, og saa fik jeg den med mig hjem.

Efter at Moder var blevet omvendt, gik hun meget til Møder og i Kirke, men hun vilde ikke til Kirke i Vejen mere. I Stedet gik hun til Gjesten, „for“, som hun sagde, „Pastor Svejstrup er Grundtvigianer, men Præsten i Gjesten er Missionsmand“. Moder syntes nu ogsaa, at Fader skulde omvende sig, og det gav mange Gange Anledning til Misforstaaelser imellem dem. men det skal jeg ikke komme nærmere ind paa her. Tiden var ikke den rette til Faders Omvendelse dengang, men efter hvad der er blevet mig fortalt naaede han Gudskelov at blive omvendt før han døde i 1922.

Min Søster og jeg havde nu fulgtes ad til Skole i Vejen By hos gamle Lærer Jensen et Stykke Tid, og nu var det ved Tiden, at min Broder Sofus skulde til at begynde sin Skolegang, og jeg var meget spændt paa, hvordan det vilde spænde af, for han var en Kamphane. Hvor han kom, slog han for et godt Ord, enten Modstanderen var større end ham selv eller ikke. En Dag kom tre Drengene forbi Stedet, hvor vi boede, og da de kendte mig, gav de sig i Snak med mig. Da de vilde gaa videre, tog min Broder en Sten, som han lod suse efter dem. Der kom snart en tilbage, og det endte med en vældig Stenkastning, i hvilket jeg til sidst deltog paa min Broders Side; men det skulde jeg ikke have gjort, for Dagen efter, da jeg kom i Skole, passede de mig op, og en af dem stak mig een ind under Hjertet, saa jeg sank sammen. Det var ikke den eneste Gang, jeg fik en Lussing paa Grund af min Broders Kamplyst.

Saa kom Dagen da vi havde vor Broder med til Skole. Vi traf Fru Jensen eller „Madame“, som vi kaldte Degnekonerne dengang nede i Skoleforstuen, hvor vi præsenterede vor Broder for hende. Hun tog ham under Hagen og sagde: „Ja, kan du nu være lige saa god en Dreng, som hun der har været Pigge“, medens hun pegede paa min Søster — mig var der ingen Snak om — „saa vil vi blive glad ved dig“. Men hun kendte ikke Sofus, og hun skulde ogsaa snart opdage noget ganske andet. „Nu kan I gaa ud til de andre Børn“, sagde hun, „saa kommer min Mand snart“. Vi gik saa ud paa Legepladsen til de andre, og der var saa en Dreng som talte til min Broder, men i det samme fik han en Næve i Hovedet. Han slog selvfølgelig igen, og det endte med et regulært Slagsmaal. De laa saa og brødes paa Jorden, snart var den ene øverts og snart den

anden, og de saa ud af Sand og Blod, saa det var grueligt. Jeg kom til at græde over det, for jeg kunde jo ikke hjælpe min Broder. Det var jo ham selv, der havde slaaet først, saa hvis jeg havde hjulpet ham, var de andre bare faldet over mig. Men saa blev der kaldt og saa skulde vi ind i Skolen. Jeg vilde saa børste min Broder lidt af, men da han saa, at jeg havde været ved at græde, sagde han: „Hvad vræler du over?“ Vi kom saa ind i Skolen, og Lærer Jensen vilde saa have at vide, hvorfor de to Drengs saa saadan ud af Blod, Sand og Støv. Der var saa nok til at fortælle ham, at min Broder havde slaaet først. Det blev Lærer Jensen saa vred over, at han trak min Broder en ordentlig Lussing, saa han slog Hovedet saa haardt mod Tøjknagen, at han fik en stor Bule i Hovedet. Efter den Tid kom det ellers til at gaa helt godt for ham og jeg kan ikke huske, at han siden kom op at slaas. Naa, han blev jo ogsaa klogere med Tiden og opdagede, at han ikke saadan lige kunde hamre løs paa alle og enhver.

Jeg var tit bekymret for, hvorledes det vilde gaa ham, for han vilde ikke læse hjemme; men det vilde jeg for Resten heller ikke. Han blev dog bedre lært end jeg, for han havde meget nemmere ved at lære, end jeg havde.

Vi gik saa i Skole der hos gamle Lærer Jensen et halvt Aarstid, saa blev Else og jeg flyttet hen i en større Skole, og der gik vi et halvt Aar, saa blev der bygget en ny stor Skole ved Vejen Station. Der blev vi saa flyttet hen alle tre og kom til at gaa i een Klasse. Paa det Tidspunkt var jeg 10 Aar. Den nye Skole var meget fin med smaa gulmalede Borde, hvor vi sad to og to ved hvert Bord. I denne Skole gik jeg atter et halvt Aar. hvorefter jeg kom hjemmefra, og saa begyndte et helt andet Liv for mig, og det skal jeg nu skildre her.

Som jeg har fortalt før, havde jeg tit været i Aatte i Føvling Sogn, medens min Bedstefader var levende; men for ca. 4 Aar siden havde min Morbroder Chr. Poulsen (Moders Tvillingbroder) overtaget Gaarden, og siden havde jeg ikke været der saa meget. Der var alles meget kønt og interessant. Gaarden laa indeklemmet mellem nogle høje Bjerge. De var saa høje, at man, naar man var oppe paa dem, kunde se ned i Skorstenen og overse hele Gaardspladsen. Naar de skulde køre i Marken, kørte de rundt omkring Højdedraget, indtil de omsider naaede op til Toppen. Heroppe fandtes Markerne, som var under Kultur. Paa Skraaningerne kunde der ikke dyrkes noget da de var for stejle. Oppe fra Toppen kunde man i Sydøst skimte Vamdrup, og deroppe stod jeg ogsaa en Aften i 1893 eller 94 og saa for første Gang det elektriske Lys blive tændt paa Vamdrup Banegaard. Herfra kunde man ogsaa se langt op i Sønderjylland. Der var kun en Kilometer til Kongeaaen, som vi kunde se lige nedenfor os, og snoede sig ud og ind som en Aal i den flade Eng helt om til Ribe, hvor vi kunde se den mægtige Domkirketaarn rage højt op i Vejret, og ude bag det igen Vesterhavets blinkende Flåde. Og her oppe tændtes der Blus hvert Aar den 9. April om Aftenen paa Kong Christian den 9.s Fødselsdag — for at drille Tyskerne, som var flyttet herop i Sønderjylland og havde bosat sig. Jo, her var interessant at være.

Saa en Dag kom Fader hjem og sagde, at han nu havde været i Aatte hos Morbroder og Moster, og nu skulde jeg hen til dem og være, indtil jeg var blevet konfirmeret. Jeg skulde møde om 8 Dage, og jeg syntes, at det var det bedste, jeg no-

gendsinde havde hørt. Moder gav sig saa til at gøre mit Tøj i Stand til Rejsen.

Endelig oprandt den Dag, da jeg skulde af Sted. Moder græd, da jeg sagde Farvel til hende, og hun bad mig om at være en god Dreng og ikke glemme at bede mit Fader om Morgens og Aften, hvad jeg ogsaa lovede. Mine Søskende skulde med mig paa Vej. Vi skulde først et Ærinde om ad Askov; efter hvad kan jeg ikke minde. Men vi gik sydpaa ned til Skibelund Knat, hvor vi rigtigt gik og saa os om og betragtede de faa Mindesten, der var der dengang. Saa fulgte mine Søskende mig nogle faa Skridt mod Syd til Kolding-Ribe Landevej hvor vi skiltes. Jeg vandrede da ad denne Vej ca. et Par Mil lige vestpaa, til jeg naaede Foldingbro, hvor Vejen slaar et lille Knæk mod Nord ligesom Kongeaaen, men kun paa et kort Stykke saa drejer den igen mod Vest og fortsætter ud til Vesterhavet. Her lige nordfor ligger Aatte-Bjergene i en Kæde paa 3-4 Kilometer, ved hvis Fod der i en lang Række ligger en Snes Gaarde, hvoraf den ene var min Morbroders, men den kunde dog ikke ses, før man dumpede lige ned i den. Jeg naaede dertil omkring Kl. 4 den 20. April 1892, det husker jeg tydeligt.

Da jeg kom ind i Stuen, sad min Morbroders Kone eller Moster, som vi kaldte hende, og spandt Garn inde i Dagligstuen. I denne Stue var der et langt Bord med en Bænk for den ene Ende og en paa hver Side. Oppe paa Væggen for Enden af Bordet hang der et stort Oliemaleri, som forestillede en Mand med en Ko, som stod paa en Færgebro og ventede paa en Færgesbaad. I Baggrunden var et højt Bjerglandskab som kunde faa en til at tænke, at Motivet var fra Svejts eller Norge. Ved Stuens ene Side stod en Bilæggerovn med fire Messingknapper, der skinnede som Guld, og paa den anden Side endvidere en Lænestol. Ved den nordre Væg var der et malet Panel, indenfor hvilket der fandtes to Senge. Ved den østre Væg stod to Stole med halmflettet Sæde. Paa Gulvet var der strøet kridhvidt Sand, og alt var blankt og rent. Hanne paa Enden af den ene Bænk sad Moster og spandt. Hun standsede Hjulet, da jeg traadte ind. Hun var et lille, klejn og noget blegt og for Resten ubetydeligt Menneske at se til; men man skulde ikke opholde sig i hendes Nærhed ret længe, før man kunde mærke, at hun ikke var saa ubetydelig endda, hvad baade min Moder og hendes andre Søstre mente end een Gang havde faaet at føle, naar de var kommet her for at besøge deres Fader. Hun havde været Husholderske for min Bedstefader i nogle Aar, og i den Tid var hun blevet gode Venner med min Moders Broder, der gik hjemme som Karl paa den Tid. Hans Søskende kunde ikke forstå, at han vilde have hende, for han var dengang en Karl paa 25 Aar, og hun var en Enke paa 40, saa hun var altsaa 15 Aar ældre en han. Hun havde et noget skrapt Udseende og var meget herskesyg, tillige besad hun en skarp Tunge, som hun brugte ret ufornuftigt, naar hun faldt over nogen. Men saaledes som et Menneske har sine daarlige Egenskaber, saaledes har det ogsaa sine gode Egenskaber, og saadanne var min Moster sandelig ogsaa i Besiddelse af. Hun var en ualmindelig dygtig og proper Kone i Huset, og hun var dertil meget gæstfri, og det gjorde, at hun var almindelig afholdt af Naboerne.

Morbroder var af en helt anden Støbning. Han var godmodig, altid i straalende Humør, og han tog alting fra den gemytlige Side. De to havde ingen Børn, og de havde ikke Gaarden for dyrt — de havde faaet den for Kreditkassegælden, som udgjor-

de 7000 Kr. — saa de sad godt i det. Til Gaarden hørte 50 Tdr. Land, hvoraf de 30 var opdyrket. De 20 Tdr. Land var stejle Bjerge, som ikke kunde opdyrkes. De havde paa Gaarden en Tjenestepige, som var 22 Aar gammel. Hun var min Mosters Søsterdatter og stod meget højt hos hende. Desuden havde de fæstet en Pige paa 12 Aar, som skulde passe Køerne denne Sommer. Hun skulde komme om en halv Snes Dage, altsaa til Maj. Hun skulde have 10 Kr. og et Par Træsko. Det var jo en lille Løn; men der var mange Dreng og Piger i den Alder, som kun fik et Pund Uld og et Par Træsko. Et Pund Uld var jo ikke meget værd dengang. Jeg havde ikke mere Tøj med, end jeg kunde bære det indsvøbt i et stort Klæde. Da jeg havde faaet noget at spise, vilde Moster have at se, hvormed Tøj jeg havde med. Det var som sagt ikke meget, men hun sagde: „Jeg har et Stykke Vadmæl liggende fra den Gang, din Morbroder fik et Sæt Tøj, det kan du maaske faa et Sæt syet af“. Da vi derefter havde snakket lidt, sagde Moster: „Jeg kunde godt have Lyst til at se, hvordan du kan læse og skrive, for du skal snart i Skole her“. Da jeg saa havde læst lidt, sagde hun, at hun egentlig havde forestillet sig, at jeg var bedre til det, og hvad Skrivningen angik, kunde den maaske ogsaa have været bedre. men hun tilføjede, at det ogsaa var nogle tossed Bogstaver, Børnene skulde lære at skrive nu om Stunder. Det var heller ikke at forlange, at de skulde kunne skrive dem ordentligt. Hun selv havde nemlig lært at skrive danske Bogstaver, saa hun kunde ikke skrive den Slags, jeg skrev, og derfor kunde hun heller ikke saa godt dømme i den Sag.

I de følgende Dage gik jeg saa omkring i Gaarden og hjalp min Morbroder med et og andet. Her paa Gaarden var jeg saa uhyre godt kendt fra min Bedstefaders Tid, og her var saa mange Minder. Inde i Stuen langs med Vinduerne stod den lange Bænk, i hvilken man kunde lukke et Laag op ligesom i en Slagbænk. Her var det, jeg en Aften havde faaet Laaget løftet op og opdagede, at Bænken indeholdt en hel Del gammelt Ragelse, bl. a. noget Seletøj, og jeg vilde ikke derfra ligegyldigt hvor tit Bedstefader bad mig om det. Til sidst kom han og tog Seletøjet og lagde det omkring min Hals og truede mig med, at jeg skulde ud at spændes for Vognen. Jeg skulde være Hest. Saa gav jeg mig til at græde, og jeg maatte love, at jeg vilde holde min Næse derfra. Og her paa den samme Bænk var det ogsaa, jeg sad en Aften, jeg havde været med Bedstefader i Byen og der erhvervet mig noget Legetøj, som jeg ikke kunde komme fra, da jeg skulde i Seng. Bedstefader var, da vi var kommet hjem, gaaet ud for at slagte en Hane. som skulde i Gryden Dagen efter. Da han kom ind i Bryggerstet med Hanen og hørte, at jeg ikke vilde i Seng, kom han ind med det blodige Dyr og holdt det lige op for Næsen af mig. Jeg kan tydeligt huske, hvor bange jeg blev, og hvor villig jeg blev til at gaa i Seng.

Og herude i Køkkenet var der den aabne Skorsten, i hvilken Jernstangen kunde drejes rundt over Ilden, og hvor Gryden hang over Ildstedet, og her kunde man staa og se ovenud af Skorstenen, i hvilken der et Stykke oppe hang nogle store, tykke hjemmelavede Pølser og nogle store Flæskesider og Faarelaar til Røgning. Og her stod den store bekendte Tørvekasse, som min Bedstefader selv havde lavet og hvorpaa hans Navn stod. Jo, jeg kendte det godt altsammen, og jeg kunde blive ved ude i Bryggerstet. Her var de toppede Brosten, og her var

den gammelkendte store Bagerovn, som jeg altid gerne vilde staa og se ind i, naar den var gloende, og naar Brødet og de mange Kager blev sat ind. Men allerskønnest og mest spændende var det, naar de dejlige brune Kager en Timestid efter kom ud igen. Det gav altid en Skravkage eller Kræpkage. som den kaldtes der paa Egnen. Den Dag vi bagte, fik vi altid en Budningkage til Middag. Den smagte meget godt, og der var altid rød Saftsauc til saadanne Kager.

Ved Siden af Bagerovnen laa Karlekammeret. Her laa jeg gerne hos min Morbroder, medens han tjente som Karl hos min Bedstefader. Her laa vi vaagen om Morgenen og hørte Hanen gale. Og jeg sagde pludselig til ham: „Morbroder, kan du høre, at Kukkemanden græder?“ Det morede min Morbroder sig over mange Aar efter.

Ude i Stalden var der en Svinesti, hvori min Bedstefader engang havde nogle Grise, som var stive. Saa fangede han dem, tog dem i Bagbenene og bar dem over Gaarden og hen til den store Dam. Her smed han dem ud i Vandet og naar de saa svømmede til Land, stod han parat til at tage imod dem og give dem endnu et Par Dukkerter, hvorefter han bar dem ind igen. Det var en mærkelig Maade at helbrede Stivsyge paa.

Ude i Gaarden optog den store Mødding det meste af Pladsen, saa der kun var en Køregang rundt langs Husene. Herude var det jeg en Efteraarsmorgen, da det havde frosset noget om Natten, vovede mig ud paa noget Is paa Møddingpladsen. Jeg faldt om og slog Isen i Stykker med min Krop og faldt igennem. Min Morbroder stod henne ved Ladedøren og lo ad mig, og jeg kan huske, at jeg var saa ærgerlig over, at han ikke vilde skynde sig og komme hen at hjælpe mig op. Og da jeg endelig kom inde og skulde i andre Klæder, blev jeg skældt saa grueligt ud. Det maa nok have været af min Moster, medens hun holdt Hus for min Bedstefader, men inden hun blev gift med min Morbroder. Og jeg kunde endnu udpege det Sted oppe i Højdedragene, hvor jeg hin Sommeraften, da det var blevet mørkt, løb fra Køerne. Jeg havde været med Tjenestdrengen oppe efter Køerne, og han havde da forklaret mig, at Kukkemanden var en slemme stor og grim Karl, som man helst skulde undgaa, hvis man hørte ham kukke, naar det var mørkt. Vi havde saa faaet Køerne samlet og var paa Vej hjem. Saa spurgte han mig pludselig, om jeg vilde holde ved Køerne for han skulde lige op og flytte et Koppel Faar, og han vilde vende tilbage lige med det samme. Det mente jeg nok, jeg kunde klare, men lidt efter at han var forsvundet i Mørket, hørte jeg en Kukkemand, der kikkede noget saa voldsomt, og nu havde Tjenestdrengen lige sat mig Skræk i Kroppen for Kukkemanden; og saa skulde dette føle Uhyre lige begynde at kukke, nu da jeg stod alene i saadan et Mørke. Det skulde jeg ikke have noget af, saa jeg smed Tøjret og løb hjem, alt hvad jeg kunde. Jeg kan saa huske, at Bedstefader var efter Drengen da han var kommet hjem. Hans kulde ikke oftere prøve paa at gøre mig forskrækket med sin Kukken.

Engang var jeg med Bedstefader henne paa en anden Gaard til Gilde. Det var paa den Tid, da de politiske Bølger gik højt imellem Stunder. Det var i Estrups Provisorietid, medens vi havde de lyseblaa Gendarmer. Naa, vi var kommet derhen, og der sad en hel Del andre Mænd. Jeg sad ved Siden af min Bedstefader, og jeg kan huske, at der var saadan en Tobaksrøg, at man næsten ingen kunde se. Vi havde vistnok faaet

Kaffe, jeg kan i hvert Fald mindes, at der stod nogle Kopper paa Bordet. Maaske drak Mændene Kaffeputche, for de blev saa højrestede. og de slog i Bordet for hinanden. Og jeg kan huske, at de nævnte baade Jens Busks og Chr. Bergs Navne. Det var jo de Navne, man hørte nævne tit dengang. Men pludselig rejste min Bedstefader sig op og raabte: „Nu maa du have Godnat, Anders Peter Thomsen!“ — og saa gik han og en Del flere af de Mænd, der var der; men de var snart gode igen. De var jo Naboe. Men kom de først til at „blande Kaffeputcherne sammen med Politik“, som min Morbroder sagde, saa blev de snart Uvenner.

Et Par Dage efter at jeg var kommet til min Morbroder og Moster, mødte jeg saa til Skole oppe i Føvling By lige ved Kirken. Men hvilken Forandring var det ikke for mig at komme fra den pæne nye Skole i Vejen. Jeg sad alene i Frikvarteret og spiste min Mellemad, medens de andre Børn løb ude og legede; jeg kendte jo ingen af dem. Her var nogle lange, sortmalede Borde, hvor der kunde sidde 8 Børn ved hvert. Gammelt og utiltalende saa alting ud for mig, naar jeg tænkte paa den nye pæne Skole i Vejen, hvor jeg kom fra. Jeg var lige ved at græde, men saa kom Læreren ind. Det var en ualmindelig høj Mand, som hed Høgsberg. Han var kommet hertil fra Ringkøbingegnen for et Aarstid siden. Han var meget svag af Helbred, og han døde da forresten ogsaa, da han havde været Lærer i Føvling et Par Aar. Han ligger begravet lige vestfor Føvling Kirke, og der er en Sten paa hans Grav. Han var en meget god Mand. Høn kom hen og satte sig ved mig og talte saa venligt med mig. Jeg blev ogsaa snart kendt med de andre Børn, og siden gik det rigtigt godt.

En Dag kom der en gammel Mand ind i Gaarden med en Symaskine paa Nakken og et Pressejern i den ene Haand. Det var en Skrædder, som hed Lorenz. Han skulde sy et Sæt Tøj til mig, og jeg skulde saa ind for at faa taget Maal til det nye Tøj. Jeg havde, siden jeg kom der paa Gaarden, opdaget, at der var saa mange Drengene der paa Egnen, som havde lange Bukser, selvom de var yngre end jeg, saa jeg spurgte min Moster, om jeg ikke maatte faa lange Bukser. Hun spurgte Skrædderen, om han troede, at Tøjet kunde slaas til det, ellers maatte jeg nøjes med korte Benklæder. Skrædderen mente nok, Tøjet kunde række, og jeg var meget stolt, da jeg første Gang skulde i disse lange Benklæder. Men ak! Det havde knebet for Skrædderen at faa Tøjet til at slaas til, og Resultatet blev, at Benklæderne blev saa snævre, at jeg næsten ikke kunde taale at have dem paa, for det var noget groft Vadmestøj, og jeg havde ingen Underbenklæder paa, saa jeg blev hudløs helt op paa Laarene og kunde næsten ikke taale at gaa. Jeg var lige ved at ønske, at jeg havde faaet korte Benklæder, men at de havde været nok saa vide.

En Maanedstid efter at jeg var flyttet til min Morbroder og Moster, fik jeg Lov at rejse hjem en Dag; men jeg skulde komme igen Dagen efter. Det kan nok være, at der blev Glæde, da jeg kom. Jeg tror aldrig min Broder og jeg har været saa gode Venner, som vi var den Dag. Da han saa, at jeg var i lange Benklæder, spurgte han, om de ikke kunde bruge en Dreng mere, for han vilde ogsaa gerne have saadan nogle lange Benklæder.

Jeg rejste saa hjem til Morbroder igen uden at ane, hvad der skulde ske med mig nogle faa Dage senere. Det var en Dag

først i Juni Maaned. Morbroder skulde køre en syg Kone ved Navn Marie Rosendal til Ribe. Til denne Tur havde han laant en lukket Vogn i Foldingbro. Moster skulde med, og Turen vilde tage hele Dagen. Pigerne og jeg skulde være alene hjemme, hvad vi sagtens kunde, da den ældste af Pigerne som før nævnt var 22 Aar. Vognen var kørt om Formiddagen, og det var nu blevet over Middag. Jeg gik og slentrede rundt om Gaarden, men endte nede ved Vejen, og der traf jeg nogle andre Drengene. Vi kom til at tale om Hugorme, som der var mange af der paa Egnen. Jeg kan huske, at jeg sagde til dem, at jeg gerne vilde se en Hugorm, for saadan et Dyr havde jeg aldrig set før. Vi fik saa snakket af, og jeg slentrede ind til Gaarden igen og kom til en Dam lige ved Gaarden. Der var en Dæmning mellem Dammen og et Stykke Eng, og under Dæmningen gik der et Rør, hvorigennem man kunde lukke Vandet ned i Engen eller stemme op for det efter Behag. Jeg saa den Dag, at Røret var stoppet, og jeg lagde mig derfor ned paa Maven for at rense op med den ene Haand, medens jeg holdt fast i Græsset paa Brinken med den anden. Paa denne Maade kom jeg til at hænge helt ud over Kanten med hele Kroppen. Pludselig mærkede jeg noget koldt noget glide op paa det ene Laar. Jeg trak mig saa tilbage men derved kom det kolde endnu længere op paa Laaret. Jeg kom op paa Knæene og greb samtidig om Laaret med begge Hænder og holdt fast, medens jeg rejste mig helt op paa Benene. Jeg saa nu en lang Orm, som naaede helt ned til Anklernerne, og jeg gav mig til at skribe, alt hvad jeg kunde. Pigen kom straks løbende, saa hurtigt hun kunde. Hun troede, jeg var faldet i Dammen. Hun fik Øje paa mig, da jeg kom om Hjørnet ved Laden. Jeg gik og holdt om det fæle Dyr og turde ikke slippe. Da Pigen saa mig komme med dette Dyr hængende ned ad det ene Ben, slog hun Hænderne sammen og raabte: „Herre Gud, har den bidt dig?“ Hun kunde se, hvad det var for en Slags Dyr, det var nemlig en stor Hugorm; men saadan en havde jeg jo aldrig set. Jeg sagde at den ikke havde bidt mig, men at jeg bare gerne vilde af med den. Pigen havde et Rengøringsforklæde af Sækkelærred paa, og hun tog saa om Dyret med det, og jeg skulde saa give Slip, samtidig med, at hun trak til. Alt klappede, som det skulde, og hun smed Hugormen ud i Dammen med et Ryk. Naar jeg tænker paa det, kan jeg endnu se Dyret svømme af Sted. Pigen spurgte mig endnu en Gang, om jeg troede, at den havde bidt mig, og det troede jeg heller ikke, den havde, fordi jeg ikke havde mærket, at den havde bidt. Hun sagde, at det var da godt, tog mig ved Haanden og fulgte mig ind. Men aldrig saa snart var vi kommet ind, før jeg sank om paa Lænestolen, som stod ved Kakkellovnen. Saa kunde hun nok tænke, at det var galt fat med mig. Jeg maatte saa af Benklæderne, og saa saa vi en Plet saa langt oppe paa Indersiden af Laaret, som det kunde være. Den var saa stor som en Tokrone og baade gul og grøn, saa der var ikke noget at tage Fejl af: Hugormen havde bidt. Pigen spurgte mig saa, om jeg troede, at jeg kunde sidde alene, til hun kom tilbage. Hun vilde saa løbe om til Nabogaarden og faa nogen der til at køre efter Lægen. Jeg mente nok, jeg kunde sidde alene. Pigen kom ogsaa snart tilbage og sagde, at nu kom Lægen snart; men der var en Mil til Brøderup, hvor Læge Freisleben boede. Han var imidlertid ikke hjemme, og der maatte telefoneres til Holsted efter Lægen der, og han skulde saa komme med Toget til Brøderup, hvor Vognen holdt og vente-

de. Alt dette resulterede i, at Lægen ikke holdt i Gaarden før Kl. 8 om Aftenen. Da var der gaaet 6½ Time, siden jeg var blevet bidt, og det første, Lægen spurgte om, da han kom, var da ogsaa om Drengen var levende endnu. I den Tid, der var gaaet, fra jeg var blevet bidt, til Lægen kom, var Stuen blevet fyldt af en Del Kvinder, af hvilke den ene var meget klogere end den anden. Een kendte eet Raad, og en anden et andet. Jeg fik at drikke af en Ærvegyrde, og en gik saa vidt, at hun tilbød at lade sit Vand i en Kop, og saa skulde jeg drikke det; men heldigvis kom Vognen med Lægen ind i Gaarden, før de fik den sidstnævnte Drik fyldt i mig, og i Løbet af et Sekund var alle Damer og kloge Koner forsvundet ud gennem Køkkenet og Bryggeret paa Vej hjem. Saa kom Doktoren ind og tog mig under Behandling. Han skar et Kryds, lige hvor Dyret havde bidt og klemte Giften ud. Det gjorde ondt, og jeg sagde: „Av, hvor du klemmer“. Jeg fik et langt Sygeleje, fordi det havde været saa længe, inden Lægen kom. Jeg var meget syg de 3 første Dage, medens jeg laa i Sengen, men endelig kom jeg op. Jeg havde faaet en saadan Nervøsitet i Kroppen, at jeg ikke forvandt det hele Sommeren. Saasomt det mindste rørte ved mig, troede jeg, det var en Hugorm, og løb langt bort. Jeg kan bl. a. huske en Dag, vi spiste til Middag. Vi fik Klipfisk og Rabarbergrød. Køkkenbordet blev altid trukket ud fra Væggen, Morbroder sad for Enden af Bordet, Moster og den ældste Pige sad ved den ene Side, og den anden Pige og jeg stod op omme ved den anden Side af Bordet med Ryggen op mod Væggen. Dengang var det altid Skik, at Børn skulde staa op, medens de spiste. Det mente Moster, hun altid havde gjort da hun tjente. Allerbedst som vi spiste, greb jeg ned til det daarligere Ben og sprang fra Bordet. Jeg syntes bestemt, at en Hugorm var ved at kravle op ad mit Ben. Det varede længe, inden den Skræk gik mig af Kroppen.

Denne Sommer rasede den store Koleraepidemi i Hamborg, hvor der døde i Tusindvis af Mennesker af denne uhyggelige Sygdom. Den var, efter hvad der blev fortalt, kommet til Byen med en Zigøjnertrup, som blev nægtet Adgang til Byen. Zigøjnerne slog saa deres Lejr op udenfor og smed deres Affald i en Ælde, som løber gennem Byen, og paa denne Maade forpestede og besmittede de Hamborg. Jeg kan huske, at der var almindelig Frygt for, at Sygdommen skulde komme her til Landet, og der blev derfor ført streng Kontrol med, hvem der kom og vilde over Grænsen, og der blev i denne Anledning bygget nogle Trækarentænhuse langs med Grænsen. I disse Huse skulde alle, som man troede, var besmittede gennemgaa en Renselsesproces, og en saadan Omgang varede gerne tre Dage. Dette gav Anledning til, at Folk der paa Stedet sagde, at de kom syge ind i den ene Ende af Huset og raske ud af den anden Ende. Karentænhusene stod dennede mange Aar efter.

Denne første Sommer, jeg var hos min Morbroder og Moster — det var i 1892 — var meget tør. Der kom næsten ikke Regn hele Sommeren, og der blev kun en daarlig Avl. Det gav Anledning til, at mange der paa Egnen rejste ud til Ribe Enge og købte Græs paa Roden, det vil sige, at de selv skulde slaa det og bjerge det hjem. Min Morbroder og en anden Mand rejste ogsaa ud og købte et Stykke, som de saa vilde bjerge i Kompagni. Morbroder havde sagt at jeg skulde med derud, og det var jeg meget spændt paa, for saa kunde jeg jo faa Ribe at se paa nært Hold. Jeg havde ganske vist mange Gange den Som-

mer gaaet oppe paa Bjergene og spejdet derud, men det kunde jeg jo ikke have noget af, fordi der var 2½ Mil til Ribe; men nu skulde jeg saa endelig komme nærmere til det mægtige Taarn. Dengang var der kun eet Taarn, nemlig det store fir-kantede. Marietaarnet var ikke bygget endnu, men de skulde til at begynde paa det dengang.

Saa oprandt endelig den Morgen, da vi skulde af Sted. Vi var oppe Kl. 3, men da jeg kom op, var den Mand, som skulde med os, allerede kommet, fordi vi skulde være færdige til at køre hjemmefra Kl. 4. Morbroder skulde køre og vi skulde have 2 Vogne med os. Den anden Mands Kone og vor Pige skulde saa komme Dagen efter med hans Køretøj. Alene Køreturen var en Oplevelse for mig. Vi kørte ud gennem Bolel og Tobøl og ud forbi Villebøl Kro, en meget gammel Kro, som nævnes allerede i Chr. d. IVs Tid, og hvor den benævnes som Traktørsted. Her vil jeg lige standse og omtale en Hændelse, som har historisk Værdi.

Her i Villebøl Kro hang en Tavle, som fortalte Navnet paa en Mand, som var med paa Skibet „Trefoldigheden“ ved Kolberg Heide, da Chr. d. IV blev saaret og mistede sit ene Øje, ved at en Delfin paa en Kanonlavet sprang, og hvorved flere af Kongens Mænd, deriblandt ogsaa hans Livlæge, blev haardt saaret. Den Mand som Tavlen omtaler, var med paa Kongens Skib, og da han ikke var ukendt med Badskær-Faget, som de kaldte det dengang, sprang han til og forestod Forbindingen af Kongen og var med at faa ham paa Benene igen. Slaget gik derefter sin Gang og endte — som bekendt — med en Sejr for Chr. d. IV. Da Krigen havde Ende, og Kongen var blevet rask, lod han Badskæren kalde til sig for at lønne ham.

Paa dette Sted er det nødvendigt, at jeg fortæller om en Begivenhed, som fandt Sted ca. 6 Aar tidligere. Det skete en Sommeraften, at en Del unge Mennesker var samlet ved et Traktørsted i Villebøl. Det maa være gaaet lystigt til, for her kom en af de unge Karle til i et Slagsmaal mod sin Vilje at dræbe en Kammerat. Gerningsmanden rømte samme Nat, nogle mente til Ullandet, andre mente til København og derefter til Sos. De sidste havde set, at han var rejst til København, og vidste, at han der havde taget Hyre paa et af Kongens Krigsskibe, hvor han kom til at gaa Skibslægerne til Haande. Ingen havde hørt fra ham, siden dette var hændt; men en skønne Dag 6 eller 7 Aar senere dukkede han pludselig op og købte en af de bedste Gaarde i Villebøl. Her levede han saa Resten af sit Liv og blev der i Sognet en baade velanset og afholdt Mand, og der blev saa efter hans Død ophængt en Tavle i Kirken til Minde om hans Liv og Bedrift. Det var denne Mand, som var kommet til at forbinde Kongen paa „Trefoldigheden“. Da Kongen senere kaldte ham til sig for at belønne ham for, hvad han havde gjort, maatte han jo bekende sin Herkomst og sin Ugerning i Villebøl; men Kongen gav ham fri for Straf og skænkede ham tillige Fuldmagt til at købe en Gaard, som han ønskede i sin Hjemegn. Uden denne Kongens Absolution var han næppe rejst hjem til Ribeegnen igen, for dengang var det ikke godt at komme for Ribe Ret.

Hr. Pastor Varning en Søn af den gamle Pastor Varning fra Sahl, som i en Aarrække boede i Vinderup, og som stammer fra Ribeegnen, har i en Bog om gamle Minder fra Sahl Præstegaard hentydet til, at Varningslægten skulde nedstamme fra en Mand paa Ribeegnen, som skulde have gjort Chr. d. IV en

Vennetjeneste, den Gang Kongen blev saaret paa „Trefoldigheden“. Mon det skulde være denne Mand, Pastor Varning hentyder til? Ja, jeg ved det ikke, men Sandsynligheden taler dog derfor. I hvert Fald har Historien i sig selv historisk Værdi.

Vi kørte saa videre, og jo længere vi kørte jo tydeligere blev Kirken for mig. Jeg havde nu kun Interesse for den, og mine Øjne var fæstnet paa den hele Tiden. Men pludselig drejede vi til Venstre ind paa en Sidevej, og saa var jeg klar over at jeg ikke kom Kirken nærmere denne Gang. Vi fortsatte Kørslen af Markvejen et Kvarters Tid, og saa var vi da naaet til vort Bestemmelsessted. Klokkeren var lige 7, og vi havde altsaa køre i tre Timer. Det første vi tog os for var at faa noget at spise, og da det var overstaet, begyndte Morbroder og den anden Mand at slaa Græs. De havde ikke gaaet mange Skridt for en af dem kom til at hugge Hovedet af en stor Hugorm. Det var den første Hugorm, jeg saa, efter at jeg var blevet bidt. Saa det kan nok være, at jeg betragtede den. Den, der bed mig, fik jeg jo ikke at se nigtig. Jeg stod og pirrede ved den med Rive-skaftet, indtil det gyste i mig. Det var paa det Tidspunkt kun et Par Maaneders siden, jeg var blevet bidt, og jeg husker, at jeg tænkte, at det var godt. Jeg ikke havde denne her i Bukserne. Jeg var saa optaget af den, at Morbroder maatte minde mig om, at jeg var kommet med for at slaa Græs ud. Men Mindet om Hugormebidet var i altfor frisk Erinding, og jeg havde ikke helt forvundet det endnu.

De to Mænd slog saa videre, og jeg skulde sprede Græsset ud med en Rive, efterhaanden som de slog det. Det var Meningen, at vi skulde have et Par Læs med os hjem Dagen efter, saa det var jo om at gøre, at Høet kunde blive saa tørt som muligt; men jeg kunde ikke lade være med at gaa og se efter den prægtige Domkirke, som kun laa en Fjerdingsvej fra os. Morbroder maatte derfor af og til give mig en Opmuntring, for at jeg kunde følge med dem. Jeg kan huske, at de talte om, at der vist lumrede en Torden sammen. Vi spiste, naar vi blev sultne, og vi havde meget godt med at spise. Ellers fortsatte vi at arbejde, til det begyndte at blive mørkt. Vi skulde sove derude om Natten, og jeg var naturligvis meget spændt paa, hvordan det vilde gaa. Vi fik væltet en Vogn om paa Siden, og Vognfjælene blev lagt med den ene Ende op paa den væltede Vogn og den anden Ende hvilende paa Jorden. Der blev saa lagt en Masse Hø ovenpaa Fjælene. I denne Hule krøb vi saa ind og lagde os. Jeg sov med det samme, for jeg var jo kommet tidligt op og var baade søvrig og træet. Ud paa Natten vaagnede jeg ved, at det regnede ned i mit Ansigt, og jeg hørte, at det blæste meget voldsomt. Samtidig kom der et mægtigt Lyn, som efterfulgtes af et vældigt Tordenskrald, som blev ved at buldre for til sidst at tabe sig i det fjerne som en sagte Rullen, som snart efter fulgtes af et nyt Lyn og et nyt Skrald, og samtidigt siledede Regnen ned i stride Strømme. Alt Høet var da næsten blæst af os. Morbroder og den anden Mand stak Hovederne op over Fjælene for at se efter Hestene, men de kunde ikke se dem, undtagen et Lyn lyste op. Jeg husker, at de talte om, at de kunde se 4—5 Ildebrande. Vi kunde høre Vesterhavet brøle. Uvejret blev vel ved en Timestid, saa lagde Vinden sig, og Tordenen drev bort. Vi fik saa Høet over os igen, og snart sov jeg ind igen. Da jeg vaagnede skinnede Solen saa varmt og dejligt, og det blev et prægtigt Vejr hele Dagen. Lidt op paa Formiddagen kom den anden Mands Kone og vor Pige kørende. De fik

saa et Fyrsted rettet an, hvorpaa de kogte Kaffe. De havde Æbleskiver med, og det var en Spisevare, som jeg satte megen Pris paa dengang. Ved Middagstid var vi færdige med at slaa, og vi stakkede til midt paa Eftermiddagen. Vi skulde saa til at læsse Vognene og af Sted hjemad igen; men det tog lang Tid at læsse, for det skulde gøres grundigt, og der skulde svøbes rundt om for hvert Lag, der blev lagt i Vognen. Vi skulde jo køre langt med det. Endelig fik vi læsset og begyndte at glide op mod Landevejen. Vi maatte holde flere Gange paa den smalle Vej og føle efter med Fingrene, om Hjulene gik i det rette Spor. Da vi var kommet op til Landevejen, satte Morbroder sig op paa den forreste Vogn, og Pigen og jeg sad paa den bagerste. Vi borede os ned i Høet paa hver sin Side af Læstræet og vi sov med det samme. Jeg vaagnede, ved at Morbroder saa højt han kunde raabe, at nu var vi hjemme. Klokkeren var da 2 om Natten, og vi kom ind til Moster og fik en Hjertestyknning i Form af en dejlig Oksekødsuppe. Vi havde haft en Oplevelse, som vi aldrig glemte, og som var vort Samtaleemne mange Gange siden hen.

Men det største Oplevelse jeg havde, var vel nok Markedet i Foldingbro. Et saadant Marked var præget at de mange forskellige Handelsvarer, der blev faldbudt, selv om den overvejende Del naturligvis var Heste og Kreaturer; men her fandtes ogsaa meget andet. Der var et Telt, hvor man kunde købe et helt Sæt Tøj, men der var ikke saa megen Handel for Folk sagde, at det var noget skidt Tøj, og saa var det bedre, det man selv karte og spandt til og fik vævet hos Væveren og senere syet hjemme. Og det havde de selvfølgelig Ret i. Der fandtes ogsaa et Telt, hvor man kunde købe sig en Hat eller en Kasket efter Behag, og et Telt indeholdt Træsko og Klodser. Baade Mandfolk og Kvinder gik altid med Klodser paa der paa Egnen. Det passede bedst til de sandbestrøede Gulve. Man brugte jo ikke at fernisere Gulvene dengang. Ved disse Telte var der god Handel, for de fleste skulde jo gerne have en ny Kasket eller Hat og saa et Par Træsko eller to, naar de kom til Marked. Ja, jeg har set Mænd, som er gaaet fra Markedspladsen med op til en halv Snes Par Træsko bundet sammen i et Stykke Reb. Mange havde ogsaa en Pige eller en Dreng i Tjenesten, som skulde have et Pund Uld og et Par Træsko i Løn for Sommeren. Da det ene af de to Markeder som holdtes i Foldingbro hvert Aar, gerne faldt i Dagene lige før November, passede det jo meget godt, at Børnene kunde faa deres Løn, lige inden de skulde rejse af deres Tjeneste. Et Sted holdt en Kassevogn rundt om hvilken der paa Jorden var opstillet en hel Del Baljer, Kar, Spande og Stripper, alt af Træ og pænt malet i grønne, røde og brune Farver. Strippen var en lille Træspand i hvilken en af Stavene var forlænget som Haandtag. Den brugtes til at øse med, særlig fra Svinetønden. Zinkbaljer og -spande brugtes slet ikke dengang. Førhen var det min Bedstefader, der var paa Markedet med den Slags Ting men han var jo død nu, og den anden havde overtaget hans Handel. Ved Siden af Vognen med Trævarerne holdt den anden Vogn. Her listede en Mand var somt omkring mellem Potter, Pander og Skaale af Ler i alle Kulører. Om det saa var de sorte Jydepotter, saa var de her. De var meget efterspurgte, fordi de havde forskellige Fordele. De kunde taale at staa paa Ilden, der sprang ingen Emaille af dem, og Maden blev aldrig sveden i dem, og endelig var de gode at koge Mad hen i. Og endelig stod der en lille Mand med fuld-

skæg og med en Kasket med blank Skygge, som gerne sad nede paa det ene Øre, særlig hen paa Eftermiddagen, naar han et vist Antal Gange havde været inde i Teltet ved Siden af hans Standplads og været med til at dele nogle Lidkøb paa Handler. Manden var kommet til Stede med et Par Kasser Rødspætter, som gerne skulde sælges. Fik han dem ikke solgt om Formiddagen kunde han ogsaa godt regne med, at han ikke fik udsolgt, for over Middag blev Fiskene gerne lidt tørre, og saa tog han dem med lidt afsides, knappede Bukserne op og lod Vandet løbe ned paa dem. Det mente man, Fiskene blev saa glatte af, og derfor vilde man heller ikke købe af ham, naar det blev over Middag. Men jeg har nu aldrig selv set det. Vi Drengene var imidlertid nysgerrige, og jeg har været med til at passe ham op, naar han listede af med Fiskene. Det, jeg nævnte før, gjorde han ikke ved dem, men derimod saa vi at han stillede Kassen under Pumpen og pumpede Vand paa Fiskene, og det kunde de jo ikke tage nogen Skade af. Et Sted stod en Drejer ved et lille Telt og handlede med Piber og Spadserestokke og forskellige andre Smaating. Det var ikke Shagpiber, han handlede med, men lange Piber i alle Former og Størrelser. Og saa var der det før omtalte Telt, hvor der kunde faas Kaffepunche. Bajere blev der næsten ikke solgt nogen af. Her stod lange Borde med Brændewin, Rom og Kognak i Flasker, stillet op med smaa Mellemrum og til fri Afbenyttelse for hver, der blot bestilte sig en Slat Kaffe eller lidt varmt Vand, enten man nu ønskede Kaffepunche eller Grog eller Toddy, som de kaldte det (varmt Vand med Rom og Kognak i). Her var der gerne fuldt Hus og en stadig Snakken, Raaben og Slaaen-i-Bordet. saa Kopperne hoppede højt paa Bordpladerne, og der var næsten ikke til at høre noget af, hvad man selv sagde. Foldingbro Marked var dog heller ikke noget stort Marked. Oplandet var for lille, og Byen laa jo lige ved Grænsen. Hvad de laa sydfor Kongeaen hørte jo dengang til Tyskland, og fra de Side kom der ingen Varer til Handelen i Danmark.

Gøgl var der ikke noget videre af i Foldingbro, nej, saa skulde vi til Markedet i Vejen, og der kom jeg ogsaa tit, for det var jo min Hjemby, og der var jeg godt kendt. Der var altid Gøgl nok af alle Slags dengang, allerførst den uundværlige Karussel. Luftgynger kan jeg ikke huske, jeg saa dengang. I et Hjørne af Pladsen var der rejst et Telt, og udenfor var der en Platform eller Forhøjning hvorpaa der stod en Mand med et stort, sort Kejser Wilhelm-Skæg, som naaede ham helt om til Ørerne, og som vendte Spidserne opad i en lille Krølle. Han raabte, saa man kunde høre ham over hele Markedspladsen, at her fremvistes Verdens tykkeste og tillige stærkeste Dame. Hun vejede 400 Pund, og hun kunde bære en fuldvoksen Karl paa sit Bryst. „Vær's go, mine Damer og Herrer, det koster 25 Øre for Voksne og 10 Øre for Børn, og dem, som ingen Hoved har, ska' ikke gi' en rød Øre saa I kan da forstaa, at der ikke er Pengeafpresning med i Spillet!“ Der var ogsaa god Tilslutning. Jeg var med et Hold inde, og jeg tror, naar jeg skal være ærlig, at Manden ikke havde løjet, da han raabte, at Damen vejede 400 Pund. Der blev saa lagt et Brædt op paa hendes Bryster, som syntes egnet til dette Formaal, og der blev spurgt, om der var nogen, som vilde stige op paa Brættet, og det maatte gerne være en fuldvoksen Karl. Der var flere, som ønskede at prøve og en af dem, en Karl, skulde op ad en Malerstige og saa træde lige over paa Brættet. Karlen var lidt beskænket og derfor lidt urolig. Hun bad ham da om at staa roligt, da hun ikke brød sig om at have

hans beskidte Støvlehæle ind i Ansigtet eller have ham til at træde paa sin Krop, hvor han fandt for godt, og saa faldt han ogsaa lidt til Ro. Da han havde staaet lidt, bad hun ham om at stige ned, da der var flere Mandfolk, som skulde „have Lov at komme op paa hende“. Det gav Anledning til nogen Morskab, da vi sjokkede ud af Teltet igen. Der var ogsaa et Telt, udenfor hvilket der stod en Mand og raabte, at her var den berømte Slangetæmmerske, som kunde haandtere en af Afrikas største og giftigste Slanger som et lille Barn. Jeg var ogsaa derinde; Damen stod ogsaa med en stor Slange, som snoede sig rundt paa hendes Krop. Det var der vist ingen, der brød sig om at se nu om Stunder. Saa var der et Telt, hvor en Mand stod og raabte, at her forevistes det skrækkelige Mord, som foregik jeg husker ikke hvor, men en Mand havde myrdet en Dreng, idet han havde stukket ham ned med en Svanekniv, og det var endda den selvsamme Svanekniv, som fremvistes her, paastod han. Det var nu en bevist Løgn, for alle saadanne Mordredskaber bliver jo afleveret paa Domhuset i København, hvor de opbevares i Kælderen. Her findes nemlig en Art Museum af alle Slags Mordredskaber lige fra Bøsser, Sabler, Knive og Dolke til Knippler, Jernstumper og mange andre Ting, om det saa er den Tønde, som Philipsen puttede Meyer i, da han havde myrdet ham. Men den Slags Ting kunde man bilde Folk ind dengang, men ikke nu. Men mange gik ind for at se — som sagt — den selvsamme Kniv. Jeg har ogsaa været inde at se, da Harborefiskerne druknede i 1893. Der var noget blaat Lærred, som var bredt ud i Bølgeform og skulde forestille Havet. Ovenpaa laa der nogle Voksfigurer, som skulde forestille Fiskerne. Det var det ringeste, jeg nogen Sinde har set. Saadan noget kunde det ikke nytte at forevise for Folk nu om Dage, da man er bedre vant med at se livagtig Fremstilling, jeg mener i Biografen.

En Ting var jeg meget interesseret i som Dreng, og det var Cyklen, som vi dengang kaldte for Væltepeter. En Væltepeter havde foran et vældigt stort Hjul, der var næsten ligesaa stort som et voksent Menneske, og bagi havde den et lillebitte Hjul. Jeg saa saadan et Apparat første Gang, netop som jeg var begyndt at gaa i Skole i 1889. En Cykle var dengang mere sjælden, end en Flyvemaskine er det nu om Dage, saa naar vi saa en Væltepeter i det fjerne, løb vi, alt hvad vi kunde for at komme hen og se den køre forbi, og samtidig raabte vi: „Der kommer en Væltepeter, der kommer en Væltepeter!“ Det kunde ogsaa se vældig grinagtigt ud, naar Folk ikke var vant til at køre paa saadan en, for den var ikke nem at komme op paa.

I Vejen boede der en Drejer, som havde lavet en Cykle af Træ til sig selv, og som han kunde køre paa, men den lavede et forfærdeligt Spektakel, naar han kom kørende.

Jeg havde nu været hos Morbroder og Moster et halvt Aar, og jeg var forsaavidt glad for at være der. Moster var jo skrap, og jeg blev vel nok kørt i noget stramme Tøjler, men jeg var jo kun et Barn endnu. Jeg havde været der saa længe, at jeg vidste, hvad jeg maatte og hvad jeg ikke maatte, og selvom man bød mig noget, der var urimeligt, tog jeg imod Mosters Befaling som en Lov, der maatte adlydes. Føden, vi fik, var god, meget bedre, end jeg var vant til hjemmefra. De bagte selv baade Rugbrød og Sigtebrød i en stor Ovn, som blev fyret varm med Lyng. Der gik gerne 7 Knipper Lyng til, hver Gang Ovnen skulde fyres op, men Lyng havde vi ogsaa nok af oppe i Bjergene. De bryggede ogsaa selv Øl og slagtede. Om Efteraaret købte Mor-

broder en tom Kø for 20 eller 30 Kr. og fik saa noget Kød paa den. inden han slagtede den henad ved Juletid. Her blev ogsaa slagtet en Gris en Gang eller to om Aaret. Og saa gav det Sortpølse.

Ligesom med Kødforsyningen var det med Klæderne. Man kærtede og spandt selv alt Garnet, som skulde bruges til Strømper og Gangklæder. Naar det var farvet, kom det hen til Væveren og blev vævet, og vi fik det saa hjem i Form af et stort Stykke Tøj. Saa blev der sendt Bud efter Skrædderen, og han kom og syede nye Klæder til os, og det var gerne en stor Oplevelse. Naar Skrædderen var paa Besøg, spiste vi altid i Køkkenet, for han tog altid Dagligstuen i Besiddelse og sad paa det lange Bord, som naaede fra den ene Ende af Stuen til den anden.

Naar jeg kom op om Morgen, skulde jeg bære et Par Spande Vand og Tørv ind, saa det kunde slaa til, indtil Aften. naar jeg kom hjem igen. Derefter maatte jeg op i Marken for at flytte faarene. Først naar det var besørget, fik jeg min Davre, og saa var det ved Tiden, at jeg skulde i Skole, og til den var der en halv Mil at gaa. Naar jeg kom hjem igen, skulde jeg have Vand og Tørv ind til Natten og op at flytte faarene til Nat. Det var gerne mørkt, naar jeg var færdig. Naar vi havde spist, skulde jeg til at læse min Lektie, men saa kom der gerne Fremmede, som gav sig til at spille Kort, enten Skærvinsel eller Esmakker, og saa tok jeg ikke læst i min Bog. Jeg sad ganske vist og saa ned i Bogen, men Tankerne var hos Kortspillerne. Jeg var nødt til at se ned i Bogen, for ellers skulde Møster nok være der. Undertiden kom der Folk, som ikke brød sig om at spille Kort, og saa kunde det hælde, at de gav sig til at fortælle Historier, særlig om Spøgiser og Varster. Der var jo endnu dengang noget overtroiske. Kom de saa til at tale om, at de havde mødt et Lugtog om Aftenen, saa skulde jeg snart se at faa Benene listet op paa Bænken, hvor jeg sad, saa jeg sad paa Knæene. Jeg skulde ingen Ben have til at hænge ned under Bordet, for den Slags bar jeg rigtig Respekt for. Ved saadanne Lejligheder fik jeg saadan en Skræk for døde Folk, at jeg aldrig forvandt det. Resultatet af disse Aftener var som Regel, at jeg mødte i Skolen uden at kunne nogen Ting. Jeg kom engang til at høre, at Morbroder og Møster taite om, at jeg ingenting vilde lære, men saa blev de enige om, at jeg var en rask Dreng og dygtig til at bestille noget, og det var til syvende og sidst det, de havde mig til. Det var naturligvis en Snak, jeg kunde lide at høre, for jeg vilde meget hellere bestille noget end at læse og skrive. I Skolen blev jeg næsten aldrig hørt, for Læreren vidste godt, at jeg ikke kunde og ikke vilde. Han sagde gerne, at mine Bogstaver var Krøblønge, og at alt andet, jeg skulde lære, blev mislykket. Det eneste, jeg havde Interesse for, var Danmarks-historie og Geografi, men jeg havde ingen Bøger til disse Fag, for Morbroder vilde ikke koste paa det, saa jeg havde kun en gammel Katekismus. en Salmebog og en Tavle, og det var alt-sammen Ting, som jeg syntes kunde undværes. Det var ogsaa knapt, at jeg kunde faa en 10-Øre til en Skrivebog. Det Aar, jeg skulde konfirmeres, blev der indført Karakterbøger i Skolen. Jeg gik ud som en flot Nr. 22 af 24 Drengene, saa jeg var jo altsaa ikke blevet helt præstelærd; men for Opførsel fik jeg første Karakter, for det var et Fag, jeg var avet i hjemme fra Møster. Hun var nemlig Mester til at holde Justits, og hun sagde da ogsaa, da hun saa Karakterbogen, at hun var glad ved, at jeg havde

opført mig godt i Skolen. for saa fik det da gaa med det andet, som det kunde.

Morbroder og Møster var Hadere af al Slags Skolegang. Hørte de om en Pige, der skulde paa Højskole, sagde de gerne, at hun hellere skulde tage ud at tjene, det havde hun bedre af, end at sidde i Højskole; en Aarsag til denne Indstilling var de: maaske, at Møster ingen voksne Piger kunde have. Marie, som tjente der dengang, var jo Møsters Søsterdatter, saa med hende kunde det bedre gaa.

Som jeg har nævnt før, var det mit Arbejde at passe Faarene og dem havde vi mange af. Der blev derfor gerne mange Lam, og de gav mig mangan Gang noget Hovedbrud. En Morgen, en første April, kom Morbroder ind og raabte: „Møren (det var Møster), kan du komme ud i Skuret. Der er et af faarene, som har faaet to sortbrogede Lam.“ Jeg laa inde i den ene Alkove-seng, og Morbroder havde sagt det saa højt, at jeg skulde høre det. Der var ganske vist ingen, der havde kaldt paa mig, men da jeg hørte denne Nyhed for jeg resolut ud af Sengen, stak i mine Bukser og for ud af Døren. Det forekom mig ganske vist underligt, at Møster blev ved med at passe sit Arbejde, for det lignede hende ikke, naar der var sket en saadan Begivenhed paa Gaarden, men jeg fortsatte forbi hende uden at sige et Ord og ud i Faarestien. Jeg stirrede over mellem faarene, men alt var ved det sædvanlige. Der var intet passeret. Jeg luskede saa af ind i Kostalden til Morbroder og spurgte, hvor de sortbrogede Lam var henne. „Ja, du er en rigtig Aprilsnar, er du,“ sagde han, og saa luskede jeg ind igen noget ærgerlig over dette Nederlag.

Møster sagde altid at hvis faarene var løse, og de havde rykket Tøjret i Stykker, var det ikke min Skyld, men hvis de havde rykket Tøjrstangen op, saa var det min Skyld, for saa havde jeg ikke banket den ordentlig ned. En Morgen, da jeg kom op og skulde flytte faareflokken, var den forsvundet, og jeg kunde se, at de havde taget Tøjrstagene med. Det var jo en kedelig Historie. Jeg saa mig lidt rundt efter dem, men fandt dem ikke. Saa gik jeg hjem og meddelte dem det, og da jeg mente, at de havde rykket Tøjrstagene op blev Møster vred. Det tog jeg nu ikke saa højtideligt, for jeg havde ventet det, og jeg var vant til det. Det værste var, at jeg fik den Besked, at jeg ikke fik noget at spise, før faarene var fundet igen. Jeg listede saa af og søgte hele Formiddagen, men fandt dem ikke. Jeg besluttede mig saa til at gaa hjem, for jeg var efterhaanden blevet sulten for Alvor. Da jeg kom i Nærheden af Gaarden, saa jeg, at hele Flokken stod tøjret ude ved Siden af Laden. Faarene var nemlig kommet hjem om Natten og havde lagt sig ved Siden af Havediget, hvor de havde opdaget dem, efter at jeg var gaaet ud for at søge. Paa Gaarden var de ved at spise da jeg kom ind. Møster sagde, at jeg nu godt kunde faa min Middagsmad, og saa kunde jeg trække op med faarene; men jeg var blevet tvær og vilde ingenting have at spise. Saa kan det nok være, Møster blev vred. Hun skældte og smældte og holdt et farligt Hus. Morbroder derimod lo ad mig og sagde, at det var de sandelig glade ved, for saa sparede de da den Mad. Saa besindede jeg mig endelig til at gaa til Bordet.

Jeg var altid glad om Høsten, naar Slagterne fra Ribe kom for at købe Lammene. Et godt Lam kostede dengang 12 Kr., og et mindre godt 10 Kr. Naar Handelen var afsluttet, blev alle Lammene bundet med alle 4 Ben sammen og lagt op bag i en

Arbejdsfjedervogn med Ryggene sammen og Benene udefter, og der laa de saa i en Rundkreds og brægede. Naar Lammene var læsset, skulde Slagterne ind og have Lidkøbet. Det bestod gerne af en Kop Kaffe eller to og saa et Par Kaffeputche bagefter. Ved denne Lejlighed gav det gerne en 25-Øre til mig i Drikkeskilling, og saa blev Moster altid saa flink. Hun vilde altid gemme Skillingerne for mig, for de skulde bruges til Hjælp til et Par Træsko eller en Kasket. Hun kunde aldrig taale, at jeg havde en Skilling nogensinde. Det var dumt af hende, for det gav Anledning til, at jeg huggede en 25-Øre fra dem, naar jeg kunde komme af Sted med det. Det er forkert af Forældre, naar Børnene ikke selv maa have en Skilling, for saa er de altid fristede til at tage selv, og det kan nemt gaa saadan, at de rapser saa længe, at de ikke kan lade være igen.

Jeg kan huske, at jeg, naar jeg skulde til Marked i Føldingbro, fik en 10-Øre med paa Rejsen. Den blev i Reglen ledsaget af en Bemærkning om, at jeg ikke skulde give den ud til noget unyttigt. Naar jeg kom hjem igen, vilde Moster gerne vide, hvad jeg havde faaet for 10-Øren. Havde jeg givet den ud til en Kage, skældte hun ud. En Gang, jeg var paa Marked med min 10-Øre, havde jeg købt en Tommestok, som jeg forærede Morbroder, da jeg kom hjem. Ved denne Lejlighed høstede jeg hendes Anerkendelse, og jeg var glad, naar jeg kunde gøre hende tilpas. Jeg syntes, at det var rigtigt, alt hvad Moster sagde, selv om det var aldrig saa taabeligt. Men jeg var jo kun et Barn dengang.

Den første Vinter, jeg var hos Morbroder og Moster, gik jeg i Skole paa selve Gaarden. Sogneraadet havde nemlig lejet den ene Ende af et af Udhusene og der indrettet en Skolestue. Den var beregnet til de smaa der i Byen, saa de kunde være fri for at gaa den lange Vej til Føvling. Der skulde jeg ellers have været op, men jeg fik Lov til at gaa i Skole paa Gaarden denne Vinter, og det var Moster glad for, for saa kunde hun have mere Nytte af mig, end hvis jeg skulde have været til Føvling Skole.

Vi Drengene havde mange fornøjelige Timer denne Vinter. Der var nogle, som ejede Slæder, og naar der var Sne, rutchede vi ned ad Bjergene. Vi var lige ved at kunne rutche en halv Kilometer ud over Agrene nedenfor. Eller vi fik fat i en Hjulring, som vi lod løbe ned ad de stejle Skrænter. Det saa komisk ud, naar den havde løbet lidt og var kommet godt i Fart og saa løb imod en Sten eller Knold. Saa kunde den næsten springe to eller tre Alen i Vejret, hvorefter den fortsatte langt ud paa Marken, hvor den endelig væltede om.

Vi nærmede os nu Julen 1892. En Dag kort før Jul kom der Brev fra København fra en, som de kaldte Kunstmaleren. Han spurgte, om han ikke maatte komme og tilbringe Julen hos os. Der blev straks skrevet Svar tilbage, at han skulde være velkommen — han var nemlig Mosters Søster søn og fætter til Pigen, vi havde, og ligesom hun Sønderjyde. Kunstmaleren var rejst over paa denne Side Grænsen for at slippe fri for at komme i tysk Militærtjeneste, og af den Grund kunde han heller ikke komme hjem til sine Forældre, som boede i Sønderjylland i Øster Linneth. Han var gaaet i dansk Militærtjeneste som Infanterist og erhvervede saa dansk Indfødsret. Kunstmaleren kom Lillejuleaftens Dag, og Juleaftens Dag var jeg saa med ham paa Brørup Station efter hans Kuffert. Han var et flinkt og rart Menneske, og jeg kom til at holde meget af ham. Vi havde en meget skøn Jul sammen. Han læste op for os af nogle gode Bøger, han hav-

de med, og han tegnede en Del, blandt andet Gaarden. Han var ellers almindelig Malersvend og arbejdede for en Mester i København, men han malede en Del Billeder i sin Fritid, og deraf fik han Navnet Kunstmaler. Jeg besøgte ham et Par Gange, medens jeg laa i København som Soldat, og han var meget glad, naar jeg kom. Han tog mig gerne med ned paa Provinshotellet paa Vesterbro og gav mig Aftensmad.

Da vi havde spist Juleaften — det gav altid Andesteg den Aften — og der var vasket op, kom Moster med en Prædikenbog, og Johansen, som Maleren hed, skulde saa læse Juleaftensprædikenen. Naar den var læst, skulde vi have Kaffe, og naar den var drukket, kom Kortene frem, og saa blev der spillet Kort lige til Midnat. Det var en underlig sammenblandet Juleaften.

Julemøngen var jeg syg; men dengang blev Lægen ikke hentet, hver Gang en eller anden strakte Hals og kastede op. Lægen kom jo ikke af sig selv, og der var heller ikke Telefon i hver By. Nej, man skulde selv komme til Lægen, eller hvis man vilde have ham i Huset, maatte man sende en Vogn. Det viste sig op af Dagen, at det var Mæslinger, jeg havde. Jeg kom saa op i den anden Ende af Huset at ligge, og der blev hængt noget for Vinduerne, for, som Moster sagde, der skulde være mørkt, og jeg skulde have Ro. Det blev tre triste Juledage for mig. Det var ogsaa en tarvelig Ide af Moster, at jeg ikke maatte blive i min egen Alkoveseng, for i den kunde Dørene klemmes i, saa der var saa mørkt som i Graven, og saa kunde jeg da i det mindste høre de andre, og det kunde jeg da ingen Skade tage af. Da jeg var blevet rask igen, fik jeg Lov til at komme en Tur hjem til mine Forældre i Vejen, men jeg skulde komme igen Dagen efter. Jeg havde aldrig mere end to Dage fri, og det var ikke meget, naar der var et Par Mil at gaa; men det var ogsaa Mosters Ide.

Mine Forældre var paa det Tidspunkt flyttet til Vejen Station at bo. Da jeg kom hjem, laa Moder i Seng, fordi jeg havde faaet en lille Søster. Hun kom til at hedde Alvilda Frederiksen. Jeg var med mine Søskende til Juletræ i Vejen Skole, og Dagen efter marcherede jeg saa igen hjem til Aatte. Jeg skulde nok vogte mig for at blive væk een Dag længere, end jeg havde Lov til.

Hos min Morbroder blev der aldrig læst til Bordet, naar vi skulde spise, saadan som jeg var vant til hjemmefra. Siden Mor var blevet omvendt, gjorde hun det altid. Vi skulde altid huske at sige Gud Tak for det daglige Brød, og hun glemte det aldrig selv. Morbroder og Moster gik kun i Kirke een Gang hvert halve Aar, for, som Moster sagde, hun vilde gerne i Kirke, men hun vilde ikke misbruge det. Kirkegang var saamænd heller ikke noget, der fristede, især da ikke om Vinteren. Kirken var kold, og Præsten var gammel og talte saa lavmælt, at han næsten ikke var til at høre, og naar han endelig kom til Kirken — han kom gerne en halv Time over Tiden — talte han som Regel helt til Klokkeren var 12.

Moders ældste Broder hed Søren Poulsen og boede i Andst. Han og hans Kone Karen, som stammede fra Aatte, var begge troende. Naar Morbror Søren kom paa Besøg og han havde faaet Kaffe kom Moster altid med Prædikebogen, som Morbror Søren saa læste et Stykke af. Jeg véd ikke, om Moster gjorde det for at takkes Søren, men i hvert Fald læste hun aldrig selv i Prædikenbogen.

Morbroder og Moster holdt ingen Aviser, og Morbroder var ikke Spor politisk interesseret, derimod holdt de vist alle deres Dage „Ugens Nyheder“, som der dengang var nogle gode India-

nerhistorier i, og dem var Morbroder meget interesseret i. Han bildte mig da Hovedet saa fuldt om, at jeg skulde over at slaas med Indianerne, at jeg til sidst selv troede det. Foruden Indianerhistorierne var der til hver Søndag en Prædiken af Pastor Hagbart og en anden, som jeg ikke mere kan huske Navnet paa, selvom det forekommer mig, at det var Simonsen men jeg vil ikke paastaa det. Disse Prædikener blev ogsaa i Reglen læst, men det gjorde Pigen saa.

Tiden nærmede sig nu, da jeg havde været hos min Morbroder og Moster i et Aar. Der kom da Bud til mig om, at jeg kunde komme hjem, da Mor ikke kunde leve. Hun havde ikke været oppe siden i Julen, da jeg sidst var hjemme. Jeg var saa hjemme en Gang i April 1893, og jeg kunde da godt se, at Mor var meget daarlig; men selv havde hun Haab om at komme op endnu en Gang. Næste Dag rejste jeg tilbage til Gaarden, men jeg græd det meste af Vejen, for jeg var klar over, at jeg ikke fik min Moder levende at se mere. Det varede heller ikke længe end til en af de første Dage i Maj, saa kom der Bud, at Moder var død. Vi skulde saa hjem til Begravelse. Morbroder kørte, og han og Moster sad foran i Vognen, og jeg stod bagved. Der var kommet mange til Begravelsen, og Degnen nede fra Vejen By var kommet for at synge Moder ud. Han holdt ved denne Lejlighed en lang Tale over hende. Medens dette foregik, stod min Broder udenfor med en stor Kæp og truede nogle andre Drengene med Klø, hvis de kom nærmere. Jeg maatte ud at sige til ham, at han skulde ind for at sige Farvel til Moder. Han fulgte ogsaa med, men han beholdt Kæppen i den ene Haand, for den vilde han ikke af med. Han var dengang 8 Aar gammel. De løftede saa den sorte Kiste op og bar den ud paa Vognen. Dengang var alle Ligkister sorte. De gule Kister brugtes ikke endnu, og langt mindre de hvide.

Vi naaede saa til Kirken i Vejen By. Det var den gamle Kirke, for den ny var endnu ikke bygget. Gamle Pastor Svejstrup, som baade havde konfirmeret min Moder og viet mine Forældre, skulde nu begrave Mor. Jeg kan ikke huske andet af Præstens Tale, end at han sagde, at han var vis paa, at Anne Margrethe havde været Jørgen Frederiksen en trofast Hustru. Den Vinter, min Moder gik til Konfirmationsforberedelse, havde hun Ophold hos Pastor Svejstrups i Vejen Præstegaard, fordi Bedstefader kendte Præsten personlig. Maaske var Aarsagen ogsaa, at Bedstefader endnu boede i Sønderjylland og ikke vilde have en tysk Præst til at konfirmere hans Børn. Det maa vist have været i 1873.

Jeg ved ikke bestemt, om Moder var den sidste, gamle Pastor Svejstrup begravede, men jeg var hjemme nøjagtig en Maaned senere, og da var de ved at kaste en Grav til ham.

Jeg kan ikke just sige, at jeg var ked af, at Moder var død. Hun havde jo alle Dage været syg og svagelig, og jeg havde det jo forsaavidt godt, hvor jeg var. Moster var ikke altid saa god, men jeg syntes dengang, at hvad hun sagde, det var rigtigt. Det var først, da jeg blev ældre, jeg kunde se, at hun ikke altid havde været fornuftig.

Det var nu paa anden Sommer, jeg var hos Morbroder og Moster og passede Køerne og hjalp til ved alt forefaldende Arbejde.

Halvt oppe paa Bjergene var der nogle Afsatser eller Platforme, eller hvad man skal kalde dem, paa en halv eller hel Tønde Land. De bestod af en Slags Hængedynd. Hvor dybt der var i dem, véd jeg ikke, men et Riveskæft kunde ikke naa Bunden.

Morbroder sagde ogsaa, at de var bundløse. Naar man stod paa et Sted og hoppede, saa gængede det mange Favne ud til alle Sider. Oppe paa disse Afsatser, Vild, som vi kaldte dem, havde vi en Del Græs at slaa, saa der blev en Masse Hø, men det skulde bæres i Land, fordi det var umuligt at køre derud. Jeg har aldrig noget andet Sted set saadanne Vild højt oppe paa Bakker. Der var dejligt koldt Vand deroppe, og da det laa en Del højere oppe end Gaardene, blev der lagt Vandrør ned til disse Gaarde i Byen, der paa den Maade fik sig et billigt naturligt Vandværk. Nu behøvede de bare at aabne en Hane, saa kom der Vand i Massevis.

Alt gik ellers sin sædvanlige Gang der paa Gaarden. Jeg var der nu paa tredje Sommer.

En Aften, jeg havde været oppe at flytte Faarene til Nat, var Morbroder og Moster gaaet til Bys imens, og ved Køkkenbordet sad der en Karl ved Siden af Pigen. Jeg havde aldrig set ham før, og aldrig saa snart var jeg kommet ind, før Pigen sagde, at jeg godt kunde gaa i Seng. Det passede mig ikke rigtig, for jeg vilde godt stifte nærmere Bekendtskab med denne Karl, og jeg plejede heller ikke saadan at blive jaget i Seng, naar vi var ene hjemme, men der hjalp ingen Historier. Jeg maatte i Seng.

Jeg havde i den sidste Tid, naar vi var alene hjemme, Pigen og jeg, lagt Mærke til, at hun syede paa noget Smaatoj. Jeg spurgte hende, hvad det var til, men jeg kan ikke huske, hvad hun svarede. Jeg opdagede imidlertid snart, at det var galt fat med hende, og det varede heller ikke længe, før Storken kom og afleverede et Drengbarn. Hvor blev jeg vred den næste Dag, da nogle Nabokoner spurgte mig, om jeg havde faaet en Lillebroder. Naa, det skulde ikke blive den eneste Gang, jeg blev vred for denne Drengs Skyld. Mange Vinteraftener, naar jeg ellers kunde have haft fri, maatte jeg sidde inde i et mørkt Kammer for at vugge denne lille Fyr, og han var aldrig til at faa til at sove, og han spyttede Suttene ud, lige saa tit jeg puttede ham den i Munden. Jeg blev saa gerne vred og klemte den saa haardt ind i Munden paa ham, saa det gjorde ondt. Saa tog han først rigtig fat paa at skrige, og enten Moster eller Drengens Moder kom saa og stak Næsen ind ad Døren og spurgte, om jeg gjorde Drengen Fortræd. Det gjorde jeg selvfølgelig ikke, sagde jeg. Naa ja, for det skulde jeg heller ikke prøve paa, for saa vilde jeg faa noget andet at vide.

Pigen fik Lov at blive paa Gaarden med sit Barn. Hun var jo Mosters Søstendatter, og Moster kunde nu engang ingen Piger have, saa det var ikke saa let at lade hende rejse, og hun var ogsaa god til at gøre Moster tilpas. En Dag kom der Bud til Pigen om, at hendes Kæreste laa syg paa Gram Sygehus i Sønderjylland, og hvis hun vilde tale med ham, maatte hun komme med det samme. Hun rejste ogsaa straks, men han var død, da hun naaede til Sygehuset.

Jeg kan huske, at Moster sagde, at nu skulde vi være rigtig gode ved den lille Jens, som Drengen var kommet til at hedde, for nu havde han jo ingen Fader. Hun talte aldrig om at være god mod mig, fordi jeg ingen Moder havde, og hende havde jeg da kendt, han derimod havde aldrig kendt sin Fader, og saa kunde han jo da heller ikke savne ham. Denne Dreng blev ogsaa paa Gaarden, da hans Moder et Par Aar senere blev gift. Jeg saa et Par Gange senere, da jeg var paa Besøg paa Gaarden, hvordan Moster havde udrustet ham til Skole med en pæn Taske med hans Navn paa, men en god Overfrakke og et tykt Hals-

klæde om Halsen. Jeg havde hverken Overfrakke eller Halstørklæde i de 4½ Aar, jeg var der, og til Skolen havde jeg en Taske, der var syet af Sækkelærred. Men jeg maatte ogsaa bestille noget mere, end Jens gjorde, og saa skal man jo heller ikke have saa meget Tøj.

Nogle Aar efter at Morbroder og Moster var døde, var jeg med min Familie i Holsted for at besøge min Kones Broder, som var Portør der. Ved den Lejlighed lejede jeg en Cykle og kørte ned til Aatte for at besøge Jens, som da havde arvet det hele efter dem; men Jens var der ikke. Han sad da til Leje et eller andet Sted. Da jeg cyklede tilbage og kom forbi Føvling Kirke, vilde jeg ind paa Kirkegaarden for at se, hvorledes han havde holdt de døde i Ære. Jeg saa da, at de var begravet, hvor mine Bedsteforældre havde ligget. Paa Morbroders Grav var der en stor Sten med hans Navn og Dødsdag. Han var død før min Moster, skønt han var 15 Aar yngre, end hun var. Han blev nemlig slaaget ihjel af et Føl i 1922. Stenen havde Moster nok sørget for, før hun døde, for ellers laa Gravene upassede hen. Paa Mosters Grav var der ingen Sten, men der var ligesom en Forhøjning, som dog fuldstændig var overgroet med Senegræs ligesom det andet. Som jeg stod der ved Graven, tænkte jeg: „Moster, hvis de havde kunnet se, hvad jeg nu ser, vilde du saa ikke have grædt over den kære Dreng Jens, som du havde gjort saa meget for?“. Ja, jeg skal ikke bebrejde Jens, at Midterne var gaaet for ham, for det skete for flere end ham i disse vanskelige Aar efter den første Krig, og maaske var han ogsaa selv helt uden Skyld i det, det kender jeg jo intet til; men dem, han havde arvet, havde fortjent at faa deres Minde holdt bedre i Ære, end sket var, som det viste sig paa Føvling Kirkegaard.

Det, der gjorde mig mest undt, var, at saa mange Ting fra min Bedstefaders Tid for Jens' Skyld var kommet i uvedkommendes Hænder og maaske forsvandt. Men det var jo Guds Vilje, at det skulde være saadan, saa det var der intet at gøre ved.

Jeg havde flere Gange lagt Mærke til en mærkelig Person, som kom gaende i Aatte, medens jeg var der, og han kom ogsaa undertiden ind til Morbroder og Moster. Jeg troede, at det var en Bisse, men de viste ham en Del Opmærksomhed, hvad de ellers ikke gjorde overfor rejsende Svende. Han blev kaldt Kresten Skovlund og var en Original og Eneboer, det vil sige, han boede i et Bagerhus, som laa lige ved den gamle Bækbølling Præstegaard. Han sov inde i Bageovnen om Natten, og de fandt ham ogsaa der — saavidt jeg har hørt — da han var død. Folk sagde, at han skulde man ikke være bange for, for han gjorde ingen Fortræd. Han var den klogeste Mand i Føvling Sogn og kendte næsten alle, der boede i Sognet. Hun kunde blive ved at huske, hvad Folk hed, blot han havde talt med dem een Gang dertil kom, at han var en hel Regnemester, og man brugte ham derfor til at føre Regnskabet paa Mejeriet, naar man ikke selv kunde faa det gjort. Desværre ved jeg ikke mere at berette om denne Mand.

En Person, som ejede en lille Gaard i Føvling By, medens jeg var hos min Morbroder, vil jeg ogsaa omtale, da han engang var Midtpunktet i en komisk Scene ved Holsted Station. Manden hed Jens Madsen og blev kaldt Store Jens Madsen. Han var ogsaa stor og tillige stærk, men en rigtig Lemmedasker. Han havde været Gardist. Jens Madsen var altid til Marked i Foldingbro, og ved disse Lejligheder var han gerne fuld og gik rundt paa Pladsen for at hilse paa dem, han kendte og give dem Haanden. Der

var ikke mange, der brød sig om at give Store Jens Madsen Haanden, for kunde han faa fat i en Finger paa en, han hilste paa, saa vred han rundt saa længe, at Vedkommende maatte i Knæ, og han gav heller ikke slip før. Men en Gang maatte Jens selv i Knæ. Han var kommet op til Holsted Kro, og der havde han truffet en Kammerat fra Soldatertiden, og de gik ind paa Kroen for at opfriske gamle Soldaterminder ved et Par Kaffe-punche. De fik imidlertid flere end et Par Punche. Der var netop i disse Dage to Hold Militær fra Generalstaben i Holsted Opland for at maale op. Hvert Hold bestod af to menige og en Befalingsmand. Disse Militærhold indfandt sig paa Kroen, medens Jens Madsen og hans Kammerat sad der. De menige anbragte sig i samme Stue som de to Mænd, medens Befalingsmændene satte sig ind i et tilstødende Værelse. Soldaterne bestilte fire Genstande og betalte dem. Siden sad de og talte om, at det var stor Betaling, man her tog af Soldater. Da Jens Madsen og hans Kammerat hørte det, sprang de op og raabte: „Soldater, er I Soldater? I er Natpottebærere, er I! Nej, her skal I se Soldater. Her er to Gardister!“ Samtidig slog de i Bordet, saa Kopperne dansede. „Men vil I have nogen paa Nakken, saa kan I faa det!“. Soldaterne blev dem ikke Svar skyldig, og det endte med et regulært Slagsmaal. Til sidst var de kommet udenfor, og her saa Jens Madsens Kammerat sit Snit til at forsvinde, medens Store Jens selv var kommet ned paa Jorden at ligge. Han laa paa Maven med Hovedet hvilende i den ene Arm, medens Soldaterne hamrede løs paa ham, alt hvad de kunde, for at faa ham til at rejse sig, men Jens blev liggende, ligegyldigt hvor meget de tærskede løs paa ham. De to Befalingsmænd havde siddet inde i Kroen og set denne Scene, men de kom nu ud, og den ene spurgte Soldaterne, om de vilde slaa mere paa Manden. De svarede Nej, det vilde de ikke, for han vilde ikke engang rejse sig. Da raabte Befalingsmanden: Da skal jeg . . .“ — som han kunde bande — „snart hugge Hovedet af ham“. Med disse Ord trak han Sablen ud af Skeden, saa den klirrede, og da Jens Madsen hørte det, sprang han op og løb, alt hvad han kunde, og man saa ham der ikke mere. Folk, som havde set Optrinnet, sagde, at Jens sprang op og løb væk ligesom en Fugl, der fløj af sin Rede. Jeg kunde ikke lade være at le af det, hver Gang jeg saa Jens og kom til at tænke paa denne Scene ved Holsted Kro.

I Sommeren 1895 kom der Bud fra Lærer Andersen i Føvling Skole, at Skolen sammen med Stenderup Skole skulde have en Udflugt til Esbjerg og Fanø, og der kunde jeg komme med. Vor svagelige Lærer Høgsberg var jo død Vinteren i Forvejen, og han havde aldrig holdt Udflugt med os paa Grund af sin Svagelighed, saa det var noget helt nyt for os at komme paa saadan en Tur, og vi var selvsagt meget spændt paa, hvordan det vilde gaa. Jeg spurgte Morbroder og Moster, om jeg maatte komme med, og de sagde Ja. Det var egentlig en unødvendig Udgift, mente de, men de vilde selvfølgelig ikke nægte mig det „for Folkensnak om at gøre“. En Morgen tidlig blev vi saa kørt til Holsted Station i Arbejdsvogne, og derfra gik det med Toget til Esbjerg hvorfra vi sejlede til Fanø. Det blev en uforglemmelig Tur. Jeg kan huske, at vi kunde se Fanø, da vi sejlede ud fra Esbjerg, men Færgen sejlede en lang Tur. Den svingede mod Nord, saa det saa ud til, at vi ikke sigtede efter Fanø. Vi spurgte da om, hvor vi skulde hen, og der blev svaret, at vi vist skulde en Tur til England. Vi jublede og mente, at det vilde blive en skøn Tur, men pludselig vendte Færgen og sejlede lige

ind til Fanø, hvor vi kom i Land. Vi skulde spadsere over Øen og ud til Vesterhavet og paa Vejen blev vi meget forundrede over den Dragt, Kvinderne bar, og vi blev ogsaa forundrede over Kirkegaardsdiget, som var muret op af ene Teglstene. Saadan noget havde vi aldrig set før, heller ikke noget saa pænt. De Kirkegaardsdiger, vi var vant til, var sat op af Kampesten. Vi kom saa til Havet. Lærerne sagde, at nu skulde vi spise vor Mad, som vi havde med hjemmefra, men der var ikke mange, som havde Lyst til det lige med det samme. Nogle smed Klæderne og sprang i Vandet, men Moster havde sagt at jeg kunde prøve paa at gaa i Vandet, for hun havde hørt, at Vesterhavet var farligt, og at Bølgerne kunde tage et Menneske med ud — saa jeg blev i Klæderne. Nogle gav sig til at søge efter Rav, men uden Resultat og iblandt dem var jeg. Vi faldt saa endelig til Ro og gav os til at spise vor Mad. Jeg havde alt mit Brød belagt med ene speget Faarekød, og da det var meget varmt den Dag, blev Resultatet, at jeg blev saa tørstig, at jeg ikke kunde spytte. Jeg prøvede at drikke af Havet, men det smagte mig ikke. Endelig var det ved Tiden, at vi skulde tilbage til Færgen igen. Vi var saa nogle store Drengene som løb i Forvejen. Da vi naaede Byen, kom vi til et Mejeri, og vi gik om i dettes Gaard for at søge efter Vand, men saa kom der en Mejerist og spurgte, om vi ikke hellere vilde have noget Kærnemælk, og stillede en hel spandfuld ud til os. Jeg husker, at jeg drak 7 kopfulde, og Tørsten fik vi da slukket. Da vi kom tilbage til Esbjerg, var vi inde et Sted for at drikke Kaffe, og derefter gik Turen tilbage igen under høje Hurraraab. Da vi kom til Holsted Station, holdt der andre Vogne og kørte os hjem. Det var den skønneste Oplevelse, vi nogensinde havde haft.

Den næste Sommer havde Føvling Skole Udflugt til Fredericia. Paa Det Tidspunkt var jeg ganskevist konfirmeret og ude at tjene, men der kom Bud til Morbroder og Moster, at jeg kunde komme med, men de vilde ikke sende Bud til mig, for de sagde, at de ikke troede, jeg maatte faa fri; men jeg vil snarere tro, at de ikke vilde ofre de Par Øre.

Nu nærmede November 1895 sig, da jeg skulde til at begynde at gaa til Præst. Jeg skulde helt ud til Bækboilling Præstegaard, og det var en lang Vej, dobbelt saa lang som til Skolen. Præstegaarden var meget gammel, den var paa 500 Tdr. Land, hvoraf dog kun de 200 var under Kultur. medens Resten laa i Hede og Eng. Alle Bygninger, paa Stuehuset nær, var Bindingsværk. Ligesom Gaarden var gammel, var Præsten gammel, det var Pastor Enghof. Vi var 60 Konfirmander, og det var ikke lige rare Børn allesammen, hvilket ogsaa gav Anledning til, at Præsten jagede de to væk og ikke vilde konfirmere dem. De havde stenet en Hankat og havde slaet en stor Glaskuppel i en Have i Stykker, og desuden havde de opført sig overfor Pigerne paa en Maade, som ikke skal beskrives her. Alt dette læste Præsten op for os om Morgenen, og saa nævnede han navnene paa de to værste af Drengene og bad dem forsvinde. han vilde ikke se dem mere. Den ene af Drengene hed Hans Videndorff og var Bager Videndorffs Søn fra Holsted, den anden hed Nikolaj og var Søn af Kreaturhandler Nikolajsen fra Holsted. Disse to kom saa til at gaa til Præst i Brøderup og blev ogsaa konfirmeret. Begivenheden hjalp paa de andre Drenges Opførsel. Dette skete i 1895, det sidste Aar Holsted og Føvling var eet Pastorat. Sidenhen kom Holsted og Brøderup til at høre sammen.

Det Efteraar, jeg skulde begynde at gaa til Præst, var der en

modig Gaardmand i Aatte, som vovede at leje en Haandtærskemaskine en Dag for at faa Rugen tærsket til Sæd. De fleste af Mændene fra Byen var henne at se og prøve at trække denne drabelige Maskine. Der var ingen, der før havde set saadan en. Det kunde være rart at have en saadan Maskine, men det var ikke til at tænke paa at koste den, og hvad skulde man saa bestille om Vinteren, naar man ikke skulde tærske sit Korn med Plejl. Nej, disse Penge skulde spares, og desuden vidste man jo ikke, om Køerne vilde have Halmen, naar den saadan var slaet itu — og der var mange andre Ting i Vejen.

Vinteren gik saa, uden at der skete noget nærværdigt, jeg kan huske. Morbroder og Moster havde talt om, at naar jeg nu havde været der Vinteren over, og jeg var blevet konfirmeret, maatte jeg hellere komme ud at tjene. Jeg kunde jo faa en god Løn, hvis de kunde finde en Plads til mig i Sønderjylland. Vi var saa kommet over Jul og Nytaar og et Stykke ind i 1896, da der kom en Mand som vilde fæste mig. Han var en Kæmpekarl at se til, og han havde været Gardist i Berlin. Han hed August Larsen og boede i Rødding i Sønderjylland, hvor han havde en god Gaard. Da han var kommet, kom der Bud ud til mig, at jeg skulde komme ind. Da jeg var kommet ind, spurgte han mig, og jeg vilde tjene hos ham til Sommer. Det sagde jeg Ja til, og jeg kan huske, at han henvendte sig til Morbroder og sagde, at han godt kunde lide, at der blev svaret Ja, for saa vidste man da Besked. Han gav mig saa 2 Kr. i Fæstepenge, da de var blevet enige om Lønnen. Jeg skulde have 60 Kr. for denne Sommer, og det var en meget stor Sommerløn for en Dreng dengang. Jeg kan ikke huske, om Moster ogsaa fik disse to Kroner, som jeg havde faaet i Fæstepenge, men jeg kan huske, at hun talte noget om, at det vilde blive en dyr Historie at faa mig konfirmeret. Jeg kan dog ikke tro, det blev saa galt. Jeg havde et Par gamle Sko, som blev forsalet, og det kostede 2 Kr. Moster havde gammelt Sæt Tøj liggende, som havde tilhørt hendes første Mand, og det blev syet om til mig. Det blev med Skødefrakke, og det var jeg meget ked af, men der var ingen Vej udenom. Mosters Ord var en Lov, som baade Skrædderen og jeg maatte respektere.

Saa oprandt den Dag, jeg skulde konfirmeres. Vi var som før nævnt 60 Konfirmander, og da Præsten var gammel og langsom, kom vi ikke fra Kirken før henad Kl. 14 om Eftermiddagen. Der var ikke kommet nogen af min Familie hjemme fra Vejen; men lige før vi skulde ud af Kirken, fik jeg Øje paa min Fader og min Søster Else. De stod nede mellem alle de mange, som maatte staa op. Der var hverken Gaver eller Telegrammer, da vi kom hjem, for det brugtes ikke dengang. Fader havde ganske vist givet mig et Ur, men det maatte jeg ikke gaa med for Moster, saa det hang altid paa Væggen. Hun havde altid en saadan Lyst til at ville opbevare alting for mig, hvad jeg var ærgerlig over.

Vi maatte endnu en Gang til Præst. Vi skulde ved den Lejlighed drikke Kaffe og have en Gave med til Præsten. Den bestod gerne af en eller to Kroner, ligesom Folk nu havde Raad til det. Jeg fik imidlertid en levende And med, og det var jeg meget ærgerlig over, for jeg troede ikke, Præsten brød sig om at faa den; men baade Præsten og hans Frue blev meget glade langt over min Forventning. De sagde, at denne Gave var den bedste, de havde faaet, og det var jeg naturligvis stolt over.

Medens jeg gik i Skole og til Præst syntes jeg altid, at Præste og Degne og den Slags Mennesker maatte være selvsikrede til at komme i Himlen, hvordan de saa lavede det. Pastor Eng-hof var en gammel, rar og flink Mand, men han var baade glemksom og meget tunghøv. Han kunde godt glemme baade Bryllup og Begravelse. Det skete flere Gange, at Folk holdt ved Kirken og ventede efter Præsten, og det endte med, at der skulde en Vogn af Sted til Præstegaarden efter ham. Det skete ogsaa, at Konfirmanderne sad i Konfirmandstuen medens Pastor Enghof sad inde paa sit Kontor. Fruen kom da ind og sagde, at Konfirmanderne sad og ventede. „Det er sandt“, sagde Præsten, „det er jo i Dag, jeg har dem“.

Jeg havde dengang altid en morderlig Lyst til at optræde, og det var snart ligegyldigt paa hvilken Maade det skete, naar blot jeg kunde faa mine Kammerater til at le; men en Dag var det nær gaet galt. Jeg kom dog ned paa Benene takket være Præstens Mangel paa Agtpaaivenhed. Medens Præsten sad og drak sin Kaffe om Morgenen, plejede en af Pigerne at komme ind i Konfirmandstuen med hans Bøger, hans lange Pibe og Brillen, som blev lagt paa et lille Bord, som stod derinde sammen med en Lænestol. En Morgen havde jeg da faaet mig placent i Lænestolen med Præstens Brillen og lange Pibe i Munden og skulde lige til at agere Præst da jeg hørte Døren ude i Forstuen blive aabnet. Hurtigt satte jeg Piben, smækkede Bogen i og var paa min Plads. Jeg sad og glædede mig over min Hurtighed, da en Røst bagfra hviskede mig i Øret: „Du glemte at komme af med Brillerne!“ Det var en kedelig Opdagelse, men der var ingen Vej udenom. Jeg listede hen og lagde forsigtigt Brillerne paa det lille Bord foran Præsten, som ganske rigtigt var kommet ind. Jeg ventede mindst en paa Hovedet for denne Historie, men Præsten saa blot mildt paa mig og sagde: „Tak, Tak skal du have, min Dreng. Naa, var mine Brillen kommet paa Gulvet. Det var da godt, at de ikke kom i Stykker“. Jeg listede saa sejrstolt ned paa min Plads igen. Men mange Gange skulde den gode Præst være Nar, fordi han ikke kunde høre. Tit og mange Gange, naar han gik frem og tilbage inde i Konfirmandstuen og forklarede os af Bibelhistorien, snakkede nogle af Drengene efter ham til stor Fornøjelse for andre; men det var gerne de, som grinte, der fik Straffen, for det kunde Præsten se, derimod kunde han ikke høre, naar der blev sagt noget. Det var særlig Drengene nede fra Holsted, der var slemme i den Retning.

Før jeg gaar videre, vil jeg gerne mindes en Oplevelse, jeg havde, mens jeg var hos Moster og Morbror en Dag, de skulde til Byen. Ved nogle af Gaardene der i Byen var der en Dam, som havde Tilløb oppe fra Højderne. Ved en af Gaardene havde de et gammelt Dejgtrug som vi Drengene sejlede i, naar vi var samlet der, og det havde jeg saadan en gruelig Lyst til. Det havde Moster opdaget, og for hun og Morbroder kørte, advarede hun mig om at gaa derom denne Eftermiddag, men jeg havde nu sat mig i Hovedet, at jeg vilde derom. Da jeg havde flyttet Køerne, løb jeg derom, og snart var vi til Søs, og det var vældig skønt; men saa kom Tjenestekarlen med en lang Brandhage og stangede efter os, samtidig med at han raabte: „Jeg vil redde jer, ellers kuldsejler I“, og saa huggede han Brandhagen i Dejgtruget og fik det til at vende Bunden i Vejret saa vi faldt i Vandet. Vi kom dog snart op igen, og saa løb jeg hjemefter, alt hvad jeg kunde, og først da agtede jeg paa, at

min Moster havde forbudt mig at sejle, men nu var det for sent. Jeg kom hurtigt hjem og bad Pigen, at hun ikke maatte sige det til Moster, og det lovede hun ogsaa, men hun holdt det ikke. Moster blev dog ikke vred, som jeg havde troet eller fortjent, maaske har hun tænkt, at det var en god Lærestreg for mig — og jeg kom da heller ikke mere for at sejle. Jeg havde nok tabt Lysten til Søen som Morbroder sagde. Han var altid god til at drille, naar det gik galt, og det gjorde det saa tit, for jeg havde min Næse i saa mange Ting, som jeg burde holde den fra.

Saa kom den 1. Maj 1896. Op paa Formiddagen kom en Vogn efter mig. Min Kuffert eller Kiste var pakket, det vil sige, mit Konfirmationstøj fik jeg ikke med, for det skulde en Dreng af Mosters Slægt have, naar han skulde konfirmeres om et Par Aar. Kisten skulde jeg ogsaa af med, naar jeg havde tjent saa meget, at jeg kunde købe et Skab, eller hvad jeg vilde have. Moster græd og Morbroder havde Vand i Øjnene, da jeg var kommet paa Vognen, for, som de sagde, jeg havde ikke altid været, som jeg varde være, men jeg havde været en dygtig Dreng til at bestille noget, og de havde altid kunnet stole paa mig hvad angik Dyrenes Pasning. De vidste nemlig om en Nabodreng at sige, som ikke havde flyttet Køerne, naar han skulde, det havde de aldrig opdaget ved mig. Dette kom jeg til at høre, en Dag de sad og talte inde i Stuen, og jeg stod ude i Køkkenet.

Vi naaede saa til Rødding og kørte ind i Gaarden hvor jeg skulde tjene denne Sommer. Det var en almindelig stor Gaard. Jeg husker ikke, hvor mange Tønder Land dens Tilliggender var, men der var to voksne Karle til at følge Hestene. Jeg skulde passe Køerne, af hvilke der var en Snes Stykker foruden Ungkvæget, som jeg ikke husker Tal paa. Desuden var der to Piger, som skulde følge med i Marken i Høst og Slæt. Her var andre Forhold end hos min Morbroder og Moster. Her blev der ikke regnet saa nøje med, hvor jeg var og hvorhen jeg gik i min Fritid. Her var Liv og glade Dage, fordi det var lige ved en stor By, hvor der ofte var Fest. Dengang var Sønderjylland jo under tysk Herredømme, og den største Fest var Sedan-Festen, der holdtes til Minde om Slaget ved Sedan, hvor Tyskland vandt over Frankrig i 1870, og hvor Tyskland blev proklameret for et Kejserrige.

Manden, jeg her var kommet til at tjene hos, hed som før nævnt August Larsen, og han var gift med en Præstedatter fra Rødding. De spiste altid for sig selv og kom aldrig ind i Folkestuen. Det var nu ikke fordi, der var noget særligt godt Forhold mellem dem. August Larsen kunde godt hitte paa at drikke tre Dage i Træk, og naar han kom hjem, skændtes han altid med Karlene, saa man kunde høre det over hele Gaarden. Derimod var han god imod mig, men jeg var ogsaa bange for ham, for han fik ellers Ord for, at han vilde banke sine Drengene. Jeg fik nu det Indtryk, at han kun slog naar man havde fortjent det. Han rørte kun mig en Gang, da jeg ikke havde strøet under Køerne om Aftenen. Han opdagede det allerede om Aftenen, da han var ude for at lyse af, men da var jeg i Seng. Han stillede saa om Morgenen og gav mig en Lussing. Jeg lovede saa mig selv, at dette skulde ikke gentage sig. August Larsen var ellers saa glad for, at jeg kunde splejse Rebene sammen, naar et Kotøjr gik i Stykker. Det havde han aldrig tidligere haft en Dreng, som kunde, saa det skulde han de tidligere Aar altid selv staa parat til. Nu mærkede han aldrig noget til det. Det

havde han sagt til Karlene, og de fortalte de saa mig. Min Fader havde lært mig at splejse Reb, da jeg hjalp ham paa Grønvang og jeg kunde gøre det, før jeg blev 10 Aar.

Der tjente ogsaa to Piger paa Gaarden. Da jeg en Morgen var ved at køre Gødning ud af Stalden, blev jeg Uvenner med den ene af dem, hun hed Kristine og var en stor og kraftig Pige. Jeg kunde ikke saa godt lide hende, for hun vilde altid kommandere med mig, og hun vilde altid have, at jeg skulde hjælpe dem med at malke, men det vilde jeg ikke, for det var jeg ikke fæstet til. Jeg skulde altid rense Stalden, medens der blev malket, og denne Morgen, da jeg var ved at læsse paa Gødningsbøren, sprang hun pludselig op og vilde slaa mig med Malkeskamlen. Hun sagde at jeg havde stænket Agle paa hende; men jeg tog Skamlen fra hende, og vi fik godt fat paa hinanden og dansede omkring en Stund. Tilsidst faldt vi omkuld bag ved Køerne i alt Skidtet til stor Morskab for den anden Pige. Kristine var kommet til at ligge underst, saa hun gav sig til at græde, og saa fik det Oprin Ende; men jeg var ikke glad ved det bagefter, for hun truede med at vilde sige det til Manden. Jeg hørte dog aldrig noget om det siden. Den anden Pige var en god, lille Pige. Hun var fra Fole og gode Venner med en af Karlene. De blev ogsaa gift siden.

Her i Rødding var der ualmindelig mange Storke. Jeg saa enkelte Gaarde, hvorpaa der var fire Storkereder, og to paa hver Gaard var meget almindeligt. Vi havde ogsaa to Storkereder paa vor Lade, og en Dag, da Karlene havde sat en Stige til Laden, syntes jeg, det kunde være skønt at komme op at se til den ene af Rederne som var paa Enden af Laden. Jeg kravlede saa op ad Stigen og kiggede op i Reden. Men hvad saa jeg? Der laa fire store Unger med Næbbene ind under Vingene og saa saa uskyldige ud. Jeg kunde ikke modstaa Fristelsen, jeg maatte klappe dem, for de var saa søde. Jeg rakte Haanden over mod dem, men den var kun kommet Halvvejen, før der fløj fire røde Næb i Vejret og gennemhuggede Haanden. Jeg blev saa forskrækket og skuffet over disse søde Dyr, at jeg maatte holde ved Stigen med begge Hænder for ikke at falde ned. Jeg listede saa ned og kom ikke derop mere.

Dengang havde Tjenestefolk ikke saa megen Frihed som nu om Stunder. Der var ikke noget, som hed fri hveranden Søndag og langt mindre 8 Dages Sommerferie. Jeg havde kun fri en Søndag denne Sommer, og det var paa Betingelse af, at en af Karlene vilde passe Køerne for mig. Jeg var daovre hos Morbroder og Moster, og det blev da bestemt, at jeg skulde tage over til dem til Vinter. Det var vel nok for at faa min Løn foruden hvilken jeg ogsaa fik lidt Klæde. Manden vilde have beholdt mig, og han skrev til Morbroder, om han ikke kunde beholde mig. Jeg var noget spændt paa, hvad det blev til, for jeg vilde helst flytte hen til dem igen, nu da det var bestemt. Men den 1. November kom Morbroder kørende ind i Gaarden efter mit Tøj, og saa kom jeg med hjem. Det var den 1. November 1896.

Jeg var altsaa kommet hen til Morbroder og Moster. Jeg hjalp Morbroder med at tærsk Korn med Plejl den Vinter, og jeg følte mig helt som Karl. Jeg maatte ryge en Pibe Tobak om Aftenen, og jeg fik Lov at følge med de andre Karle til Byen til Aftenskole i Føvling Skole, og skulde der kastes Sne, sendte Morbroder mig og blev selv hjemme. og det syntes jeg godt om, for der var altid nogen Løjer.

Men Moster vilde stadigvæk eksercere med mig, mere end jeg

syntes var nødvendigt, og Pigen var heller ikke paa min Side. Hendes Dreng var jo nu blevet omkring 3 Aar, og jeg opdagede hurtigt denne Vinter, at det vilde blive ham, der blev Arveprins. Det var jeg for Resten ogsaa lige glad med den Gang, men jeg tænkte mere paa det, da jeg blev ældre. Det blev værre og værre med Moster og mig, vi kunde ikke komme til Rette. Jeg var selvfølgelig ikke selv uden Skyld, men jeg syntes ogsaa at Moster blev for urimelig, og dertil kom, at Pigen sladrede om mig til Moster og fortalte alt, hvad der passede. Hun vilde jo helst, at hendes Dreng blev foretrukket, hvad hun selvfølgelig ogsaa let fik Held til.

Den 9. April var det Kong Christian den 9.s fødselsdag, og da var vi oppe paa et af de højeste Bjerge. Det var Skik der paa Eggen at tænde et Blus for at hædre Kongen, og maaske ogsaa — som jeg har fortalt før — for at drille Tyskerne som boede ovre paa den anden Side af Kongeaen. Den tyske Regering købte den Gang alle de Gaarde, der var til Salg, og besatte dem med tyske Bønder. Disse Gaarde kaldtes Domænegaarde.

Vi nærmede os nu Maj 1897, og saa skulde jeg jo ud at tjene igen. Jeg havde tjent 60 Kr. Sommeren i Forvejen, og nu kunde jeg saa tjene noget mere, da jeg jo var blevet et Aar ældre. Det traf sig da saadan, at Pigen havde en Søster, som skulde giftes. Hendes tilkommende hed Søren Mortensen, og de skulde overtage hans Barndomshjem, som laa en Mil vestfor Holsted By i Nærheden af det store Revalsig Teglværk. Til Gaarden hørte ogsaa et Teglværk, men af noget mindre Format. Søren vilde saa fæste mig til at hjælpe med at stryge Sten. De skulde haandstryges. Søren kom saa en Dag og fæstede mig men jeg kan ikke huske, hvad jeg skulde have i Løn. Jeg skulde saa møde 1. Maj, og de unge skulde giftes til Juni. Bodil, som den unge Kone hed, vilde komme midt i Maj, og indtil den Tid skulde Sørens Moder lave Mad til os. Til Søren's Forældre var der bygget et Hus lige ved Ejendommen. Den første Dag, jeg var der, skulde jeg sammen med en Daglejer ned i Holsted Mose og hjælpe til med at lave 50.000 Tørv, som vi skulde bruge til at brænde Sten ved i Løbet af Sommeren.

Vi trillede saa af Sted en Morgen med hver sin Trillebør og nogle Dedskaber. Det var lidt koldt, og der var nogen Rødfrost. Jeg havde et Par Vanter paa. Vi kom saa ned til en Gaard, der laa i Kanten af Mosen. Manden der hed Jens nogle kaldte ham store Jens, og andre kaldte ham Klynjens, fordi han altid lod lave saa mange Tørv eller Klyne, som de kaldtes der paa Eggen. Han kom ud til os for at vise os, hvor vi maatte grave. Da han saa, at jeg havde Vanter paa, sagde han: „Ja, een Mand med Vanter paa er bedre end ti Mand med Hænderne i Bukselommerne, hvis ikke de kan have dem andre Steder.“

Vi gravede saa Tørv, og jeg sled i det. Jeg skulde trille Tørvene ud, medens Daglejeren gravede dem og lagde dem paa Borene. Vi blev færdig i Løbet af en fjorten Dage og saa kom Bodil. Der skulde nu laves til til Brylluppet, som skulde staa først i Juni. Jeg var meget spændt paa det, da vi skulde have Telt, og der skulde være Musik med til Kirken og danses om Natten. Der var allerede lyst første Gang, eller maaske anden Gang, det husker jeg ikke saa nøje. Der skulde dengang lyses til Ægteskab tre Gange. Søren og Bodil skulde vies i Vejrum Kirke, men Præsten boede i Gørding. En Dag kom Præsten. Han havde hørt, at de unge, som skulde giftes, boede sammen, og det maatte ikke ske i denne Tid. da der blev lyst for dem. „Ja“, sagde Søren, „men

min Kæreste sover ovre hos mine Forældre om Natten". Men det var en slægt Løgn, han der stak Præsten, for vi laa alle tre i een Stue. Søren og jeg laa sammen, og Bodil laa ene i en Seng i samme Stue. Jeg mærkede ganske vist flere Gange i disse 14 Dage før Brylluppet, at jeg laa ene. Søren var væk. Men det skulde jeg nok vogte mig for at sige til nogen.

Her i Revalsig havde de stiftet en Forening, som kaldtes Propforeningen. Medlemmerne havde skaaret en Del Flaskepropper i Skiver paa $\frac{1}{2}$ Tommes Tykkelse og stemplet et Navn i begge Ender. Enhver, som meldte sig ind i denne Forening, fik saa en saadan Prop udleveret, og den skulde Vedkommende altid bære paa sig og være villig til at vise frem, naar han traf et andet Medlem af Foreningen, hvis det blev forlangt. Havde man saa ikke Proppen paa sig maatte man bøde 10 Øre, og disse Penge, som blev samlet sammen paa denne Maade, blev anvendt til en Udflugt, men denne Forening havde ingen Fremtid for sig, da det blev opdaget. Nikolaj Ellegaard, Ejeren af det store Teglværk i Revalsig, som var Formand for Foreningen, og som lavede Propperne, havde en Prop paa hvert Sæt Tøj. Han havde paa denne Maade altid en Prop hos sig. Udflugten gik til Estrugaard, en gammel Herregaard, der laa inde i en stor Skov mellem Vejen og Brørup.

Det blev nu ved Tiden, der skulde være Bryllup. Alt Sigtebrødet, som skulde bruges denne Dag, havde vi faaet bagt nede paa Revalsiggaard, hvortil det store Teglværk hørte. Manden her var den føromtalte Nikolaj Ellegaard. Han var kun 22 Aar og en rigtig Fars Søn, der ogsaa snart kunde sætte det hele over Styr. En rigtig Spasmager var han ogsaa, hvad jeg snart fik at føle. Søren spurgte mig, om jeg ikke, naar det blev Aften, vilde tage en Trillebør og et Kar og trille ned til Ellegaards og hente dette Sigtebrød. Jeg trillede derned, fik Brødet lagt ud i Karret paa Børen, og et Lagen hængt over for at beskytte mod Aftendug. Jeg var ogsaa inde i Karlekammeret for at tale med Karlene. Da jeg skulde til at køre hjem, var det ved at blive mørkt. Jeg tog Børen og trillede hjemad. Da jeg naaede hjem bar jeg Karret med Brødet ind i Køkkenet og satte det paa Bordet, saadan som Søren havde sagt, jeg skulde gøre det, hvis de var gaaet i Seng, naar jeg kom. Men da jeg satte Karret paa Køkkengulvet, syntes jeg, det havde saadan en underlig Klang. Jeg lettede paa Lagenet og mærkede ned i Karret, men hvad var dog det? Jeg strøg en Tændstik, det var i Sandhed et mærkeligt Syn, der mødte mig. I Karret laa tre rustne Mejerispande men Sigtebrødet var borte. Jeg kan ikke mindes, om jeg selv hentede Brødet Dagen efter, men i hvert Fald stofede jeg ikke mere paa Ellegaard siden dette Nederlag.

Saa oprandt da Bryllupsdagen med dejligt Solskin. Teltet var kommet Dagen i Forvejen og var næsten rejst, Teltmanden var en stor og kraftig Mand med Fuldkæg. Han var selv Musikant, og lidt efter kom der en anden Musikant. I Fællesskab hjalp de hinanden med at gøre Teltet færdigt, for Gæsterne vilde snart begynde at komme. For hver Vogn, der kørte ind i Gaarden, skulde de spille et Stykke.

Jeg var sendt et Sted hen for at skulle laane nogle Sølvseer, og da jeg var paa Hjemvejen, kunde jeg høre at der allerede var Musik derhjemme. Jeg satte Farten op, og da jeg kom hjem, saa jeg, at der allerede var ankommet to Vogne, hvoraf den ene var min Morbror og Moster tillige med deres Pige Marie Majenburg, og altsaa en Søster til Bruden. At Søsterens Bryllup skulde

blive afgørende for Resten af hendes Lov, havde hun nok allermindst tænkt sig.

Tiden kom, at vi skulde til Kirken. Da jeg aldrig havde været til et Kirkebryllup før, havde jeg dennegang faaet Lov til at gaa med. Spillemanden og de fleste af Kuskene gik ind paa Kroen, der laa ved Siden af Kirken. Jeg ved ikke, hvor mange Genstande de havde faaet, men vi kunde se paa Teltmanden, at han havde været til Kroen, for da vi kørte hjemad, satte han Hornet lige i Vejret, naar han spillede. Morbroder, som jeg var oppe at køre med, sagde, at naar han gjorde det, saa var han lige i passende Humør.

Vi kom hjem og gik til Bords. Læreren, som Søren havde gaaet i Skole til, var bedt med. Han holdt en pæn Tale. Han sagde blandt andet, at det bedste, han vidste, var at komme med til en gammel Elevs Bryllup. Til Slut opfordrede han Bryllupsgæsterne til at raabe et tre Gange Hurra for Brudeparret, medens de tømte et Glas Vin. Lige overfor mig sad en Fætter til Brudgommen, som ogsaa hed Søren. Han var en ældre Karl, og lidt til en Side, som man siger. Da vi havde raabt det sidste Hurra, raabte han et fjerde, idet han troede, vi skulde fortsætte med det. Han raabte, saa det rungede i Teltet, og da jeg dengang var meget lattermild, havde jeg meget Morskab ud af det.

Henad Aften begyndte vi saa at danse. Jeg havde nok lagt Mærke til, at Marie Majenburg dansede en Del med en af Karlene nede fra Revalsiggaard. Dette resulterede da ogsaa i, at de blev meget gode Venner og blev gift fem Maaneder efter. De dansede hele Natten, lige til Solen stod op om Morgen. Da Gæsterne skulde af Sted, var de alle ikke lige ædru. Der var særlig en, som jeg morede mig over. Han var kommet kørende paa en af de saakaldte Væltepetere. Han faldt af lige saa tit, han kom op, hvilket saa meget komisk ud.

Endelig kom vi i Seng og sov til langt op paa Formiddagen. Da jeg kom op, gik jeg hen og kikkede ind i Teltet; men hvad saa jeg? Teltmanden steg op af en Bunke Sække og Halm, hvor han havde tilbragt Natten. Han kikkede sig forvildet omkring. Jeg er sikker paa, at han ikke kunde huske, at han havde lagt sig der. Da havde jeg nær brast i Latter, han lignede en Vildmand, hans Fuldkæg var nemlig saa overbesat med Halm- og Rugstraa, at man skulde tro, de var groet der. Jeg kom imidlertid snart ud, for jeg turde ikke le højt.

Vi var nu kommet over Brylluppet og havde begyndt at stryge Sten. Leret blev æltet i en rund Sænkning i Jorden, hvor der var brolagt med Kampesten. Ælteværket bestod af to Vognhjul, som var gjort fast til en Bom. For Bommen var spændt to Heste, der trak den i Runde. Det tog en halv Dag for at ælte saadan et Træk. Men saa var der ogsaa æltet Ler til 2 Tusind Sten. Det varede $2\frac{1}{2}$ Døgn for at lave Sten. Vi æltede saa igen og blev ved, til vi havde 30 Tusinde Sten. Naar vi havde en Ovnfuld, skulde vi til at sætte i Ovnen. Da det var gjort, begyndte vi at fyre. Jeg fyrede til Klokkeren 2 om Natten, derefter skulde jeg kalde paa Søren, saa fyrede han til Dag. Vi brændte denne Sommer to Ovnfulde. Dette var jo det lille Teglværk. Men nede ved Nikolaj Ellegaard var der et stort Teglværk, hvortil der hver Sommer kom 4 Tyskere for at brænde Sten. De boede i et lille Hus nær Værket og lavede selv deres Mad. Hver eneste Søndag spiste de Ærter og Flæsk, og hver Søndag fik de Flæskpandekage. Meget Brændevin drak de ogsaa. Den store Ovn brændte hen paa Sommeren. Den blev saa bygget om og blev

lavet til en Ringovn. Vejrum Skole brændte ogsaa denne Sommer. Jeg var oppe at se paa Ildebranden. Paa Loftet laa 2000 Patroner, der tilhørte Skytteforeningen. Da Ilden naaede til Patronerne, skal jeg love for, at det begyndte at knalde. Vi løb alt, hvad vi kunde.

Det var ogsaa denne Sommer, den store Togulykke paa Gentofte Station indtraf. Og det var denne Sommer, de tre modige Svenskere André, Franko og Strindberg steg op i en Ballon for at sejle til Nordpolen, men det endte dog med, at de satte Livet til. De faldt ned langt oppe i Ishavet og vandrede saa tilbage trækkende med en Slæde, hvorpaa der var lidt Proviant. De naaede med store Anstrengelser til Hvidøerne paa Spidsbergen, men kunde ikke komme videre paa Grund af det aabne Vand. Nogle Søfolk fandt dem ca. 33 Aar efter som Lig. Det var i Aaret 1930. De blev da med stor Sørgøhøjtidelighed sejlet til Stokholm med det samme Skib som havde sejlet baade dem og deres Ballon til Svalbard i Nordnorge, hvorfra de var steget op. Der gives en meget interessant Bog om denne Begivenhed. Jeg har engang laant Bogen i Vinderup Bibliotek.

Samme Sommer kom et stort Selskab cyklende fra København. Det skulde til Esbjerg. Der var en Dame, der deltog i denne Tur. Den Gang var det en stor Sjældenhed at se Damer paa Cykle. De kom forbi, hvor jeg tjente; men jeg saa dem ikke allesammen, for de fulgtes ikke ad. Damen saa jeg heller ikke.

Jeg har tidligere omtalt, at Sørens Forældre boede lige ved Gaarden. Hans Far hed Hans Henrik Mortensen og havde været med i Krigen i 1864. Han vilde gerne prale af, at han havde skudt en Mand, en Tysker, dengang. Hans Henrik Mortensen var en Mand af Middelhøjde og med Fuldsæk. Denne Hans Henrik var en Mand med Kunster i, og jeg vilde gerne i Lag med ham; men det var ikke altid saa nemt, da vi ikke altid kunde saa godt sammen. Han hjalp os engang imellem ovre paa Ejendommen, saa vi var ikke saa gode Venner. Han sagde gerne til mig, at han ikke havde noget imod, at jeg var saa doven, for det kunde jeg ikke selv gøre for. Men at jeg ikke gad bestille noget, det var min egen Fejl. Naar jeg kom over til ham, hvor han boede, saa var han et helt andet Menneske, saa lavede vi mange Handeler, Søren sagde at jeg blev narret. Det tror jeg ogsaa, jeg gjorde. Hans Henrik var en gammel snu Fyr. En Dag fortalte jeg ham, at jeg havde været med min Morbror ved Ribe for at bjerge Hø, og at jeg saa gerne vilde have set Ribe By og Domkirke. Hans Henrik syntes, det var mærkeligt, at min Morbror ikke havde vist mig Byen. Han foreslog derfor, hvis jeg vilde betale Rejsen, vilde han vise mig Byen og Domkirken. Det var jeg mægtig begejstret for, og vi aftalte straks Dagen, da vi skulde tage af Sted. En tidlig Morgen begav vi os til Gørding Station og tog med Toget derfra til Ribe. Vi naaede Ribe omkring Kl. 9 om Formiddagen. Straks da vi kom ud af Toget, traf Hans Henrik en gammel Bekendt fra Soldatertiden, og vi gik saa ind paa en Beværtning, der laa lige ved Domkirken, og der sad saa de to gamle og drak Puncher lige til Middag. Jeg mindede saa Hans Henrik om, at vi skulde over at se Domkirken, for Byen var jeg klar over, at jeg ikke naaede at se den Dag. Hans Kammerat sagde, at Byen var der ikke noget ved. Den indeholdt bare nogle gamle Ralte til Huse, og dem havde han set saa tit. Men han tænkte ikke paa, at det nemlig var de gamle Huse, jeg gerne vilde se. Jeg vilde ogsaa gerne have været oppe paa Voldene og set, hvor Riberhus engang havde lig-

get. Min Lærer i Føvling Skole havde engang fortalt om Valdemar Sejr og om Dronning Dagmar, der laa syg i Ribe. Han havde ogsaa fortalt om Ridderne, som dansede over Ribe Bro, og det var noget af det, der havde min store Interesse. Men Hans Henrik sagde, at vi ikke kunde komme ind i Kirken, før Klokken var 2. Da Klokken var 2, gik vi over i Kirken, men der saa farligt ud derinde. Kirken var ved at blive restaureret, og det vilde være i 10 Aar, helt til 1904. Det var begyndt i Aaret 1894. Vi var lige en Tur oppe i Taarnet. Da vi kom ned igen, vilde de to andre en Tur over i Beværtningen igen og have en Punch til. Det var saa Meningen, vi skulde en Tur rundt og se paa Byen, inden vi skulde med Toget; men det blev ikke ved den ene Punch, og jeg kom ikke ud at se Byen. Da vi kom hjem, kunde jeg ikke fortælle andet, end at jeg havde set Domkirken. Søren sagde ogsaa, at hans Fader kunde heller ikke være bekendt at sætte sig til at drikke Punch, naar jeg skulde betale Rejsen.

En Dag, da jeg gik ude paa Marken og harvede, saa jeg en Mand komme kørende hen ad Landevejen med en stor skimlet Hest for. Jeg tænkte ikke videre over det; men lidt efter kom Søren og kaldte paa mig; jeg skulde komme hjem. Jeg kom hjem og fik Hestene spændt fra og gik ind i Køkkenet. Bodil sagde, at jeg kunde gaa lige ind Stuen, der sad en Mand, som gerne vilde tale med mig. Da jeg kom ind i Stuen, viste det sig, at det var min Fader. Han havde været i Lerbjerg i Faaborg Sogn, da hans Broder Jens, som boede der, nu var død, og for hvis umyndige Børn min Fader skulde være Formyndere i Skifteretten. Han vilde tage denne Vej for at hilse paa mig. Jeg fik Lov at tage med til Gjendrup, hvor min Moster og hendes Mand boede i hans Fødegaard, hvilken de havde købt, efter at de var kommet hjem fra Amerika. De var rejst til Amerika, dengang min Bedstefader døde; min Søster Else var hos dem dengang.

Vi drog saa af Sted, der var temmeligt langt at køre, og vi havde derfor god Lejlighed og Tid til at tale sammen. Min Fader vilde have at vide, om jeg vilde blive ved at holde mig til min Moster og Onkel eller hvad jeg vilde. Det kunde jeg ikke rigtig svare paa. Fader vilde ellers skaffe mig en Plads, saa jeg selv kunde tage min Løn og købe noget Tøj for; men da jeg hørte, at jeg maatte tage min Løn, havde jeg taget min Beslutning. Jeg sagde, at min Fader gerne maatte skaffe mig en Plads. Jeg vidste imidlertid, hvis jeg blev ved at holde mig til min Morbror og Moster, saa tog de min Løn, for det gjorde de, da jeg ikke havde faaet en Drikkeskilling engang imellem. Det havde jeg kunde betale et Par Træsko, som jeg mangede. De mente, om jeg ikke havde faaet en Drikkeskilling engang imellem. Det havde jeg maaske ogsaa, men dem havde jeg nok brugt med det samme, skønt det ikke kunde have været mange. Jeg var, før jeg rejste i Pladsen i Rødding, blevet paamindet af min Moster om, at jeg ikke maatte tage af min Løn, hvad jeg dog heller ikke gjorde.

Den Dag jeg var i Gerndrup, kom Sagfører Buch dertil; det var af ham, Julius havde købt Gaarden. Da han hørte, jeg manglede en Plads, vilde han straks fæste mig som Andenkarl paa en Gaard, han havde overtaget i Gamst. Denne Gaard havde for været beboet af en Mand, der var meget slem til at drikke. Naar han kom hjem godt fuld, bankede han gerne baade Kone og Børn. En Nat, da han kom fuld hjem, kunde han ikke finde sin

Familie nogensteder; han ledte baade i Soveværelset og i Udhuset. Til sidst gik han ud i Tørvehuset, her mødte ham et frygteligt Syn. Her hang hele hans Familie med Konen i Midten. Den ældste af Børnene var endog 13 Aar gammel. Da jeg hørte at det var denne Gaard, jeg skulde til, blev jeg meget ked af det. Jeg syntes, det var et meget uhyggeligt Sted at tjene. Der blev heller ikke taget nogen Bestemmelse den Dag; men 8 Dage efter fik jeg Brev fra min Far. Han havde fæstet mig bort som Andenkarl paa Skodborghus. Jeg blev meget glad derved, jeg kendte nemlig Fru Petersen, som ejede Gaarden. Min Fader havde nemlig tjent der, siden min Mor var død. Jeg havde ofte været paa Gaarden. Min Far skrev samtidig, at han selv havde taget Plads paa en anden Gaard, der var større; Gaarden hed Thygesminde og laa i Sønder Stenderup 10 km Øst for Kolding. Egentlig havde jeg bestemt, at jeg vilde have været til Aatte for at besøge min Morbror og Moster; men nu vilde jeg ikke. da jeg havde faaet Plads, idet jeg var bange for, at Moster vilde blive vred, naar jeg ikke vilde komme der med min Løn. Jeg bestemte derfor, at jeg uden videre vilde rejse til Skodborghus og saa skrive til dem derfra. Det skulde imidlertid ikke gaa, som jeg havde tænkt. Deres Pige Marie Majenburg, som om Foraaret ved hendes Søsters Bryllup var blevet gode Venner med en Karl fra Revalsgaard, skulde pludselig af en bestemt Grund giftes før November. De havde købt en Ejendom tæt ved Revalsgaard, hvor jeg tjente. Gaarden havde de allerede overtaget, og min Moster og Morbror vilde jo komme der til Brylluppet, saa jeg kunde ikke undgaa at møde dem og blev derfor nødt til at bekende Kulør. der var ingen Vej udenom. Jeg fik nu Lov til at komme med til Bryllup endnu en Gang, inden jeg rejste fra Reval, se, det var jo en Oplevelse, saa fik Moster skælde ud, hvis hun havde Lyst. De havde nu begyndt at lave til Brylluppet; denne Karl, som Marie skulde giftes med, hed Jørgen Andersen og var en Jordemodersøn fra Gørding. Han tjente som før nævnt nede paa Revalsgaard; han havde ellers lært Skrædderfaget, men det var han vist blevet ked af; i hvert Fald tjente han nu som Karl. Han var 28 Aar gl. og Marie var 27 Aar, saa de var ikke Børn. Jørgen var kommet i Tanker om, at han selv vilde sy sine Bryllupsklæder. Han sad saa paa Bordet derovre paa Ejendommen, medens hans Tilkommende og hendes Søster Bodil, som jeg tjente hos, gik og lavede til til Brylluppet, men det maa nok have drillet ham, for han skældte Kvindfolkene ud, saa det var gruelig hver Gang de viste sig inde i Stuen, hvor han sad. Det fortalte de, naar de kom over, hvor jeg tjente, og hvor Marie sov om Natten før Brylluppet.

Saa kom endelig Bryllupsdagen. Jeg kunde ikke komme med, fordi jeg skulde passe Dyrene. Det var ikke saa storslaaet som til hendes Søsters Bryllup om Foraaret. Her skulde ingen Fest være. Her skulde danses og her skulde drikkes. Jeg kom saa derover om Aftenen. De dansede da alt, hvad de kunde i een Stue, og en Del ældre Mænd sad inde i en anden Stue og deriblandt var Brudens Fader, en lille hvidskægget Mand, som hed Chr. Majenburg. Han var Skomager og boede i en lille Ejendom i Sønderjylland lige overfor min Morbroders Gaard i Aatte. De kom tit over til min Morbroder, da jeg var der. Han var jo Svoger til Morbroder. Hans Kone hed Karoline og var Søster til Moster i Aatte, og altsaa var de Bodil og Maries Forældre.

Dene lille Skomager førte gerne an ved Bordet, naar de havde drukket en Tid, og det var ved at gaa til Hovedet. Saa sprang

den lille Skomager gerne op og begyndte at synge Skaaler, medens alle de andre istemte med hver sin Tone. og det lød saaledes:

Op dette skal være vort Selskab til Ære, Hurra.

Op skam for den, der ikke vort Selskabs Skaal vil drikke, Hurra, denne Skaal, den var vakker, derfor vi for Punchen takker, den drikker vi med stor Fornøjelse, Hurra.

Op saadan blev de ved med at synge den ene Skaal efter den anden. Først deres Selskabsskaal. saa Brudeparrets, dernæst deres Forældres og til sidst de forskellige Opvarteres Skaal, og det gav en Puns for hver Skaal, men jeg har aldrig set dem saa fulde, at de ikke kunde drage den, selv om de dinglede noget.

De var altsaa godt i Gang, da jeg kom, og inde ved de ældre, som sang Skaal, sad en gammel Ven af mig. Det var en Søn af Skomageren og en Broder til Bruden. Han hed Peter Majenburg og var i Skræderlære i Rødding i Sønderjylland. Han var der ogsaa, da jeg tjente der Aaret i Forvejen. Vi har haft mange Løjer sammen, for han kom tit over til Moster og Morbroder. Det var jo ogsaa hans Moster. Han var lidt ældre end jeg. men knap saa stor. Her var han kommen til Bords med disse gamle Fyre. Jeg satte mig ved Siden af ham, men han var allerede saa bedøvet, at jeg ikke fik noget videre talt med ham. Men pludselig listede han af fra Bordet og forsvandt. Han var borte en Tid, saa kom hans Moder ind og spurgte mig, om jeg ikke vidste, hvor Peter var, men det viste jeg ikke. Vi ledte saa lidt efter ham, og fandt ham ude i Stalden, hvor han laa i en Dynge Halm. Hans Moder kom saa ind med ham og skældte ham ud for en skidt Dreng, at han saadan skulde sætte sig til at drikke sig fuld, og saa ruskede hun ham. saa hans Hovede fløj rundt paa Kroppen. Jeg kan huske, at han var helt hvid i Ansigtet. Han kom i Seng, og som til de skulde hjem, saa jeg fik ikke noget videre talt med ham.

Marie blev ellers ikke saa godt gift. De blev ikke et halvt Aar paa denne Ejendom. Hendes Mand var en Brokmikkel og en Snakkemand, der blev, hvor han kom. De flyttede fra det ene Sted til det andet. Han havde en Mælketur, men han holdt gerne og snakkede, hvor han kom og fik ikke noget bestilt hjemme paa Ejendommen. Jeg besøgte dem engang. Jeg kunde se, at de havde det meget fattigt, og der var mange Børn. Jeg havde helt ondt af Marie, hun var en dygtig Kvinde. De blev ikke gamle Folk. De døde begge af Kræft i halvtredsaars Alderen. saa vidt jeg ved.

Morbroder og Moster var jo som sagt ogsaa til Bryllup her, men der var ikke videre Snakken om, at jeg skulde til Skodborghus at tjene, men jeg fik Besked af Moster om, at jeg skulde lade Kisten, som jeg havde mit Tøj i, staa, naar jeg rejste, saa kunde de tage den med engang, naar de kom til Søren paa Besøg. Denne Tid som nu kom, betragter jeg som andet Afsnit af mit Liv. Nu skulde jeg jo til at ordne mine Sager selv. Nu kunde jeg jo godt sige. at jeg ikke havde noget Hjem mere. Hos Morbroder og Moster havde jeg jo haft mit andet Hjem. Men det havde jeg givet Afkald paa nu. De havde vel ikke altid været mod mig, som de skulde, men trods det holdt jeg af dem, mere end de ande. Jeg havde heller ikke været over for dem, som jeg skulde være, men selv om saa var, havde jeg ikke vundet noget ved det, da de begge var enige om, at Maries Dreng Jens skulde blive der som deres egen, og som jeg ogsaa selv kunde forstaa af Grunde som ikke skal nedskrives her, og som jeg ikke agter at

aabenbare for nogen, da der ingen er, som kan have nogen Interesse af at vide det paa denne Jord.

Jeg var nu kommet til Skodborghus. Det er et gammelt Herresæde, ca. ½ km længere mod Syd, lige ved Kongeaen, hvor man endnu, da jeg tjente der, kunde se, hvor den gamle Borggaard havde ligget, og hvor selve Kongeaen gjorde Skel som Voldgrav mod Syd. Der blev medens jeg var der udgravet en Del store Kampesten paa Voldstedet. De blev brugt til at bygge en Møddingsmur af oppe paa Gaarden. Der er ingen Tvivl om, at det, som det laa der lige op til Skellet mellem Danmark og det omstridte Sønderjylland, engang havde været et betydeligt Gods. Og efter Sigende skulde den endog engang have været Bolig for nogle af Landets Konger, hvad Navnet Hus ogsaa tyder paa. Kongerne benyttede jo gerne dengang et Sted, hvor de gerne opholdt sig. Og det var altid Navnet Hus. Man kan nævne f. Eks. Ribehus, Koldinghus og Aalborghus.

Men det skal jeg nu ikke komme nærmere ind paa her, jeg vil blot nævne, at Frederik d. 7. opholdt sig her, naar han var paa Rejser i Sønderjylland. Han foretog tit den Slags Rejser, da han elskede Sønderjylland og dets Folk. Han havde ogsaa efterladt sig mange Mindegenstande i Form af Sølvskeer med hans Navnetræk. samt en stor Samling Billeder af den oldenborgske Kongestamme, som han havde skænket dem. Skodborghus var i gamle Dage, før Togene kom i Gang, en bestemt Poststation, hvor Postvogninen holdt, og hvorfra Post udgik til Oplandet. Det var Postdeligencen mellem Kolding og Ribe og laa ogsaa midvejs mellem disse to Byer. Der fandtes endnu, da jeg tjente der, Postuniform og flere andre Ting fra denne Tid. De var ovre paa Kroen, som laa lige ved Siden af Gaarden. Kroen og Gaarden hørte, da Postvognen kørte, sammen. Da jeg tjente der, ejedes de af to Søkende, nemlig Frederik Thomsen, som ejede Kroen og Enkefru Pedersen, som ejede Gaarden, og hos hvem jeg tjente. Hun var blevet gift med en Grænsegendarm, og de havde saa faaet Gaarden, som da blev skilt fra Kroen, som hendes Broder fik. Han gik for at skulde være en Son af Frederik d. 7., som han ogsaa i paafaldende Grad lignede efter hans Billede at domme.

Denne Fru Pedersen som havde Gaarden, hvor jeg tjente, var blevet Enke for en 3—4 Aar siden. Hun havde en Søn, som var Statskonsulent, en Datter, som var gift med Grosserer P. Laursen paa Grønvang, en anden Datter var gift med Manufakturhandler Mørk i Vejen. Hun havde endnu en Søn, som hed Julius, han gik paa Askov Højskole sammen med mig i Vinteren 1897—98. Han rejste saa til København om Foraaret og blev optaget som Kadet paa Skoleskibet „Georg Stages Minde“. Men hvor vidt han naaede, ved jeg ikke.

Her paa Skodborghus var et livligt Sted at være. Kolding-Ribe Landevej gik jo lige forbi, og her var megen Færdsel baade til Ribe og Kolding, og tusslige krydsede Vejen fra Skodborg By i Sønderjylland over Kongeaen og fortsatte lige forbi Skodborghus og op til Vejen St. og By, som laa en halv Mil længere mod Nord ved Vejen som fører fra Kolding til Esbjerg. Her var megen Færdsel forbi Skodborghus, hvor disse to Veje krydsede, af kendte Personer, som tit kom her forbi, skal jeg lige nævne Kløbbenberg Skrumsager, Københoved i Sønderjylland. Han var den sønderjydske Landdagsmand, som var med i Geneve, da der skulde tages Bestemmelse om Sønderjyllands Genforening med Danmark efter Krigen i 1914—18. Og een Ting mere, Grænse-

gendarmen gik ustandselig paa Vagt, baade Dag og Nat. De kom altid ind i Folkestuen om Morgenen, medens vi sad og spiste Davre for at faa en Haandfuld Varme hvis de ellers ikke ventede Oversergenten eller Svisse, som de kaldte ham. Han boede i Ribe og kom gerne ridende hver anden Nat eller Dag for at se, om Gendarmene var paa deres Post. Deres Uniform var meget lig de lyseblaa Gendarmers. Disse lyseblaa var en Slags ridende Politi, som Estrup engang i sin Tid havde oprettet, maaske lige saa meget for at redde sit eget Liv som for at holde Justits ude blandt Befolkningen, da han dengang havde været ude for et morderisk Overfald paa een af Københavns Gader; men han reddede dog Livet ved at Kuglen prellede af mod hans Frakkeknop. Disse lyseblaa var særlig ude efter de rejsende Haandværkssvende, som gik og tiggede. De var ogsaa slemme efter Snekasterne, hvis Vejene ikke var ordentlig opkastet. Men Estrups Regeringstid fik jo Ende, og saa maatte de lyseblaa ogsaa forsvinde, men jeg huede dem ikke rigtig, for Moder sagde at de vilde tage os med, hvis vi ikke var rare, og i den Retning vidste jeg jo nok, at mine Papirer ikke altid var i den bedste Orden.

Paa Skodborghus var der to Karle og en Bestyrer, som ogsaa tog Del i Arbejdet. Vi havde 6 Heste, og sa var der en Røgter og kun een Tjenestepige, da der var to voksne Døtre hjemme. Den ene hed Olga, den anden Kjerstine. Tjenestepigen var en Sjællænder, et gammelt Urværk paa 40 Aar. og som fortalte Fru Petersen alt mellem Himmel og Jord, baade løst og fast. Hende var der ingen af os, der havde Tillid til. Forkarlen var Sønderjyde. Hans Moder var Enke og ejede en Bondgaard, som laa lige ovre paa den anden Side af Grænsen, lige sydøst for Skodborghus. Han havde gaaet hjemme og spekuleret paa, om han ikke kunde faa den ene af Døtrene, som gik hjemme, og som førnævnt hed Olga. Hun var en ganske køn Pige. Han fortalte mig, at han havde taget Pladsen for om muligt at vinde hende. Men hun vilde hverken høre eller se ham, og da han hørte det sagde han sin Plads op og vilde rejse til den 1. Maj, hvad han ogsaa fik Lov til. Han skulde ellers have være bleven til November. Jeg var forresten glad for at han rejste, for han var egentlig ingen flink Karl at arbejde sammen med. Jeg kunde bedre lide Røgteren. Han var en Pralhals, men var alligevel meget flink som Medtjener. Vi spiste sammen med Herskabet til Middag, da kom de ned i Folkestuen til os. Men til andre Tider spiste vi for os selv. Vi fik ellers en ganske god Føde paa Skodborghus, dog har jeg ingen Steder været, hvor jeg har faaet saa tarvelig Juleaftensmad som der. Vi gik og rensede og fejede ude paa Gaardspladsen og kunde lugte, at der stegtes og brasedes inde i Køkkenet. Den ene af os gættede paa Andesteg, den anden paa Gaasesteg. Vi spurgte Pigen om, hvad vi skulde have til Juleaften og hun sagde, at det ikke var nogen af Delene, som vi havde gættet paa, men var ellers hemmelighedsfuld, noget som ellers ikke lignede hende. Da Aftenen kom og vi var færdige, blev vi bedt op til Herskabet. Her var rettet meget pænt an, her var mødt begge Døtrene med deres Mænd: Grosserer P. Laursen og Manufakturhandler Mørk fra Vejen. De var kommet i lukket Vogn. Dengang gik der jo ingen Biler. Vi kom saa til Bordet. Der kom først Risengrød, og derefter kom det spændende Øjeblik. Først kom stuede Kartofler og dernæst store Stegefede med Stegeflask, som jeg kan huske at jeg antog som Forret, for at vi ikke skulde spise for meget Steg, naar det kom ind. Men det kom bare ikke. Da vi saa var færdige, sprang disse to Svigersønner op

og kyssede deres Svigermor for den dejlige Mad, de havde spist. Maden var nu ogsaa god nok, men vi Karle talte om, at den var nu ikke saa god, at vi kunde springe op og kysse vor Mor, som vi kaldte Fru Petersen for den. Vor Mor var en meget flinkt Dame, men hun kunde blive slem, hvis der var noget, der gik hende imod, og saa var der ingen, der var interesseret i at være i hendes Nærhed. Naar vi ikke kunde spise vor Mellemmad om Aftenen, satte vi det gerne ned i Skuffen, for om muligt at bruge det en anden Gang, men det endte med at Skuffen blev fuldt, og saa skulde det gerne med ud til Hestene, noget som vor Mor havde meget imod. En Dag, da Skuffen var blevet fuld, skulde een af os have det med. Han fik det ogsaa stoppet ind under Trøjen, men for at komme fra Folkestuen og over i Hestestalden, maatte vi over en Baggaard, hvortil Køkenvinduerne vender. Her stod vor Mor og saa ud, da det regnede den Dag. Vi stod da alle ude i Forgangen parat til at sætte i Rend over Baggaarden. Ham med Mellemmaden satte da med eet af Sted, men hans ene Træsko tog fat i noget Jernbeslag paa Dørtrinet, og det endte med, at han faldt saa lang han var ud af Døren. Begge flade Hænder slog han ned i Smørret, saa det klaskede og alt Brødet trillede langt hen ad Baggaarden som nogle store Femører til stor Harm for vor Mor. Jeg har aldrig nogensinde set et saa slukøret Menneske som ham, da han gik og samlede Mellemmaden op og listede over i Hestestalden med dem.

Forkarlen havde jo som før nævnt faaet Lov at rejse til 1. Maj, og da det ikke var til at faa en Forkarl, spurgte de mig, om jeg ikke vilde passe Kreaturerne om Sommeren, saa skulde Røgeteren være Forkarl. da han var en ældre Karl paa 28 Aar. Jeg var jo kun 16 Aar og for ung til Pladsen. Saa vilde de holde Daglejere i Stedet for den Karl, som manglede, og det blev da saadan.

En Dag hen paa Sommeren kom der to Stenhuggere og gav sig til at hugge Sten nede ved Kongeaalen paa den gamle Skodborg-husplads. Den ene var en ældre Mand, mens den anden var en Mand i Trediveaarsalderen. En Dag spurgte den yngre Mand mig, om jeg ikke var Jørgen Frederiksen Søn? Jo, det var jeg da. Ja, saa er vi jo Fætre, sagde han, for jeg er nemlig Martin Frederiksen Søn. Vi blev meget fortrolige og jeg kom siden til at holde meget af ham. Vi kom ogsaa siden til at arbejde en Del sammenovre i Aastrup Sogn, da jeg var blevet voksen og var kommet til at arbejde ved Stenhuggerfaget.

En Dag fik jeg Besøg af min Fader, og han fortalte, at han vilde til at giftes igen. Brylluppet var bestemt til en Dag, jeg ikke husker længere. Min Broder Sofus, som tjente paa Grønvang dengang, og jeg skulde jo komme derned, hvor Brylluppet skulde staa i Sdr. Stenderup By, hvor min tilkommende Moder boede og hvor hun ejede et Hus. Hun drev ogsaa en mindre Købmandsforretning. Hun var tillige Ejer af 8 Børn, hvoraf de fire var ukonfirmerede. Men søn Far sagde, han vilde gerne have et Hjem baade til sig selv og til os andre. Jeg syntes, at det var evig dejligt at faa en Købmandsforretning til Hjem, og det samme syntes min Broder ogsaa. Saa oprandt den Dag, da vi skulde rejse ned til vor Faders Bryllup. Min Broder og jeg skulde mødes paa Vejen Banegaard. Vi var godt spækket med Tobak og Tændstikker. Det var vi altid, naar vi skulde ud at rejse. Jeg husker ikke, hvornaar Toget gik, men der var over 10 km at gaa til Stenderup, saa det blev over Middag, før vi naaede derud. Vi syntes godt om vor tilkommende Mor og hen-

des Børn, som tog godt imod os. Vor tilkommende Mor hed Maren Damberg. Hendes første Mand hed Jens Damberg og var død for 6 Aar siden, saa hun og Fader havde været Enke i lige mange Aar. Hendes to ældste Børn var ikke hjemme til Brylluppet, fordi de, efter hvad hun sagde, ikke kunde lide, at hun vilde giftes igen, hvad jo heller ikke var mærkeligt. Den ældste hed Hans Damberg og var Bødkersvend og arbejdede for Bødker Nissen i Nr. Bjært. Den anden var en Pige, som var forlovet med en Karl, som hed Chr. Iversen fra Thirslund ved Holsted. Dem skal jeg omtale senere.

Vi var saa kommet til Bryllup. Præsten var en meget gammel Mand. De blev viet i Stenderup Kirke, som laa nogle faa Skridt fra vort Hus. Han holdt en noget skarp Tale angaaende de Forpligtelser, som de paadrog sig ved dette Giftermaal. Desuden strejfede han et Punkt i min Stedmoders Liv. Hun skulde nemlig en Tid efter hendes Mand Død have holdt til ved Indre Mission, men siden være gaaet derfra.

Vi kom saa hjem. Gaver var der ikke nogen af. Det brugtes ikke dengang. Fader holdt en Tale ved Bordet og mindede om, at Navnet Damberg hørte Huset til, og han ønskede, at dette Navn skulde blive ved at bruges, trods det at han nu blev Mand i Huset. Det bevirkede ogsaa, at Navnet blev ved med at gaa, ja, selv Fader kom til at gaa under Navnet Damberg der i Byen. Dagen efter var jeg med Fader oppe paa Thygesminde, hvor Fader var Fodermester. Jeg blev saa betaget af denne smukke Gaard, at jeg fik Lyst til at komme til at tjene der. Jeg kom ogsaa til at tale med Forvalteren. Han vilde straks antage mig, og jeg syntes, at han lod til at være meget flink og ligetil, hvad han viste sig slet ikke at være, naar man lærte ham rigtig at kende. Vi blev med min Fader enige om Lønnen, og jeg skulde tiltræde Pladsen som Hestekarl til den første November 1897. Jeg rejste hjem til min gamle Plads paa Skodborg-hus til min daglige Gerning der. Jeg var jo kommet til at passe Køerne der om Sommeren, hvad jeg ellers ikke var saa begejstret for. Jeg vilde hellere have fortsat med at følge Hestene, men jeg fik en Smule mere i Løn. Fru Petersen bad mig tillige saa mindelig om at tage Pladsen i Kostalden, da de ingen Forkarl kunde faa. Som Forkarl var jeg jo for ung. Sommeren gik saa sin ensformige Gang. Dog var der hen paa Sommeren en stor Manøvre af tyske Soldater i Skodborg lige overfor, hvor vi boede. Vi var ovre i deres Lejr om Aftenen for at se paa dem. En Del var ogsaa ovre paa dansk Side og inde paa Skodborg-hus Kro. Det var særlig Befalingsmænd, der sad og drak en Del. Næste Dags Morgen vaagnede jeg ved, at de skød med Kanoner, saa det gav Genlyd over hele Egnen. Det var første Gang, at jeg hørte Kanonskud paa nært Hold. Der var 30.000 Mand ved denne Manøvre.

Denne Sommer var der en stor Fest paa Skibelund Krat, hvor en stor Mindesten blev afsløret for Magnus den Gode. Jeg var ogsaa derovre. Vores Mark grænsede ind til Skibelund. Dette Aar jeg var paa Tygesminde, den 26. April 1898 blev Prins Kristian den senere Kong Kristian X., gift med Hertuginde Alexandrine Augusta af Meklenburg Schwerin.

Forkarlen, vi havde om Sommeren, var en ældre Karl fra Kolding, som hed Jes. Han var egentlig godt lidt af vor Mor, mente han selv, og havde vist ogsaa været det, da han passede Køerne, men det var ikke saa godt nu, han var kommet til at skyldte Fru Petersens Svigersøn, P. Laursen i Vejen, nogle Pen-

ge for Tøj. Han handlede nemlig med Kolonial og Klædevarer. Han var saa kommet i Tanker om at P. Laursen ingen Penge skulde have, fordi han mente, at Fru Petersen ikke havde været saa flink imod ham, som hun burde have været. Det havde han meddelt Pigen, og hun havde bragt det videre ind til vor Mor. Jes fik saa Besked af vor Mor før Novembersdag om at gaa til Vejen op til P. Laursen og hæve hans Løn. Dermed var han slaaet ud, men herover blev han saa vred, at han besluttede sig til at rejse samme Aften uden at komme tilbage og gøre hans Morgengærning og saa sige Farvel, en mærkelig Idé.

Det blev saa Novemberdag 1897. Jeg rejste med Middagstoget fra Vejen til Kolding og gik saa til Søndre Stenderup, hvor jeg ankom til mine Forældres Hus ved Aftenstid. Jeg blev der om Natten og fulgtes saa med min Fader op til Thygesminde om Morgenen. Denne store prægtige Gaard ejedes indtil Midten af Halvfemserne af en Mand ved Navn Brodersen. Han afhændede da Gaarden til sin Datter, Fru Karl Marie Nielsen, den nu saa landskendte Billedhuggerinde og hendes ligesaa berømte Komponist Karl Nielsen dengang Musikdirektør ved Det kongelige Theater i København. Den gamle Brodersen, som nu boede i Kolding, havde i sine unge Dage aftjent sin Værnepligt som Dragon og var en ualmindelig dygtig Rytter. Der fortælles om ham, at han en Dag, da Tømrermesteren sagde til ham, at de manglede Søm til Laden, for ud af Gaarden paa sin Ridehest, og en halv Time efter kom han med de ønskede Søm. Han havde redet til Kolding efter dem, en Strækning paa 10 km paa ½ Time.

I 1864 var Brodersen dansk Spion. Han var ikke gift dengang, og en Dag kom han hjem og sagde til sin Husjomfru, om hun ikke kunde skjule ham, for Tyskerne var paa Spor efter ham, og hvis de fandt ham, vilde han blive skudt. Men hvis hun kunde skjule ham, skulde hun blive Kone paa Gaarden, saafremt hun vilde. Hun fik ham hjulpet ned i Kartoffelkælderen under Køkkenet og lagde et Tæppe over Lemmen. Tyskerne kom ogsaa og spurgte, om Hr. Brodersen var hjemme, men hun svarede, at han ikke havde været hjemme i flere Dage, og at hun troede, at han var skudt. Tyskerne tog bort i den Tro, at han havde mødt sin Skæbne, men da Krigen var slut, holdt Brodersen Bryllup med sin Husbestyrerinde.

En sørgelig Hændelse overgik dem, da de i Halvfemserne ombyggede Gaarden. De havde da 4 Børn, 2 Drengene og 2 Piger. De løb og legede nede ved den gamle Gaard, som endnu ikke var brudt helt ned. Pludselig faldt en stor Gavl ned over begge Drengene og begravede dem fuldstændigt. Der blev straks gjort alt for at befri Drengene, men det var ikke saa nemt, da man ikke med Bestemthed vidste, hvor de laa. Men pludselig raabte den ene af Drengene: „Av, I træder paa mit Hovede!“. De fik ham snart gravet frem, og han havde ikke lidt nogen Skade. Den anden Dreng fandt de ogsaa snart, men det saa ikke ud til, at han var i Live. De bar ham op ad Trappeplatformen paa det nye Stuehus. Her udaandede han. Fru Brodersen sagde da: „Hvad er det for en Bygmester, vi har, at noget saadant kan ske?“ Men han svarede: „Ja, Fru Brodersen, her er ikke noget at gøre, baade Dem og Deres Børn er blevet advaret mere end een Gang.“ Drengen, som var 13 Aar gammel, blev begravet paa Stenderup Kirkegaard. Paa hans Gravsted staar der, foruden Navn og Dødsdag: „Knap Livets Dør oplukket, før

Haabets Lys var slukt.“ Min Stedmoder har fortalt mig alt det, da hun tjente paa Thygesminde dengang.

Den ene af Brodersens Døtre blev jo som førnævnt den berømte Billedhuggerinde. Hun havde fra Barn en ualmindelig Gave og Sans for Tegning og Modellering. En Dag tog hun en Klump Ler og modellerede min Stedmoder, som sad og malkede en Ko. Modellen gemte hun og viste min Stedmoder mange Aar efter, da hun var blevet en berømt Billedhuggerinde.

Fru Karl Marie Nielsen og hendes Børn opholdt sig gerne en Tid her paa Gaarden hver Sommer. De var her ogsaa den Sommer. Hun stod gerne oppe paa Hovedtrappen og arbejdede paa en Bronzeplade. En Dag sagde hun til mig: „Kom herop, Valdemar, saa skal jeg vise Dem noget.“ Jeg gik derop, og hun viste mig da sit Arbejdet, der forestillede en Mandsperson. Hun spurgte mig, om jeg ikke syntes, at det var nydeligt. Jeg svarede jo, trods det at jeg aldrig har brudt mig om Bronzearbejder, fordi de er saa sørte. Havde hun derimod spurgt mig, om jeg ikke syntes, at hun var nydelig havde jeg svaret jo med et oprigtigt Hjerter, for det var hun. Hun fortalte mig da, at det forestillede Pastor Vilh. Bek, og at den paa Søndag, vistnok Pinsesøndag, skulde afsløres oppe paa Skamlingsbanken. Jeg skulde vistnok køre hende og Pladen derop, sagde hun, og det blev, som hun havde sagt. Vi kørte saa af Sted en Lørdag Eftermiddag, Dagen før Stenen skulde afsløres. Der var ca. ½ Mil op til Skamlingsbanken, men da vi havde kørt lidt, sagde hun til mig, at hun havde lagt Mærke til, at jeg lod Pisken hvile paa min Skulder. Hun tilbød at vise mig, hvorledes jeg skulde holde Pisken, hvis jeg engang skulde køre for et finere Herskab. Jeg fik at vide, at Pisken skulde hænge hen over Hestene, og ikke oppe paa Skulderen som paa Vesterengen, naar de kørte med Stude. Jeg kunde kun give hende Ret. Det havde jeg aldrig tænkt over før, men jeg har aldrig brugt det siden. Vi kørte videre, og da vi kom lidt længere frem, kom vi i Møde med en ung spændstig Herre. Vi holdts stille og han hilste meget hjerteligt paa Fru Karl Marie Nielsen. Hun stod af og tog Pladen under Armen. Hun sagde mig Tak for Turen, nu skulde jeg ikke køre hende længere. Den unge Mand gav mig en Drikkeskilling, og de fulgtes ad den sidste Vej op ad Bakken. Det var nemlig en Præst ved Navn Filip Bek, en Søn til Vilh. Bek. Han blev senere Præst i Ryde og Hanbjerg ved Vinderup. Jeg kom mange Aar senere til at sidde til Bords sammen med ham til en Begravelse i Sahl Præstegaard, da Fru Holm blev begravet. Han talte da til mig, men det var først senere, at jeg fik at vide, hvem Manden var. Jeg vilde ellers gerne have talt med ham lidt mere. Dt var for Resten hans Broder, Proprietær Bek paa Sjælland, som Balotti slog ihjel, hvorfor han kom i Tugthuset for Livstid.

Her paa Thygesminde begyndte jeg saa smaat at føle mig som Karl. Ganske vist blev jeg kun 17 Aar et Par Maaneder efter at jeg var kommet der. Men her blev jeg anvist et Par Heste, og der blev sagt, at det var mine, og dem var der ingen andre, der fik Lov at køre med. Jeg syntes ogsaa, at der blev taget mere Hensyn til mig, end der var blevet, hvor jeg havde tjent før. Her var der ingen, der kaldte mig Dreng, der var flere paa min Alder, og vi blev allesammen nævnt som Karle. Her var mere Liv end paa Skodborghus. Vi var 8 Karle og 6 Piger, og vi samledes alle oppe i Folkestuen. Der var et Par af Karlene, der kunde spille Harmonika, og saa dansede vi. Her fik

jeg lært at danse. Vi var fem her paa Gaarden alle fra Vejen Sogn, saa det var jo mærkeligt. De fem var min Fader og mig, to Brødre Teodor og Niels Hartmann og en Pige, der hed Margrete. Teodor og Margrete var begge gode til at danse, saa de blev snart gode Venner ogsaa. Men der var en Hage ved det, at Todor havde været gift og endnu ikke var skilt helt fra sin Kone. Det fik Margrete jo at vide en skønne Dag, og saa gjorde hun det forbi. Herover blev Teodor saa elendig, at han satte sig paa Sengen og saa paa hendes Billedé. Naar han havde set paa det lidt, kastede han sig i Sengen og græd højt. Det blev ved at gentage sig mange Gange, saa jeg tror ikke, at han kunde græde mere. Jeg var ond af ham. Men en Dag hittede han paa, at han vilde hænge sig, hvis Margrete ikke gjorde det godt igen. Jeg blev bekymret. Vi delte Værelse sammen. Jeg sagde til ham, at det maatte han ikke gøre. Jeg vidste ikke, at han havde været gift endnu. Jeg talte saa med Margrete, og af hende fik jeg det at vide. Jeg sagde til hende, at det maaske slet ikke passede. Folk sagde jo saa meget, og saa gik det godt med dem endnu en Tid. Jeg fortalte min Far, hvor bange jeg havde været, for at han skulde gøre Alvor af sin Trusel om at hænge sig, men min Far lo og sagde, at det skulde jeg ikke være, for havde det været hans Mening, saa havde han ikke talt om det. Det plejede de ikke at gøre, hvis de havde det i Sinde. Du skulde have spurgt ham, om du ikke skulde hjælpe ham med det, saa skulde du nok have opdaget det.

En skønne Dag skete der noget, som ikke blev til Teodors Fordel. Hans Kone kom nemlig til Syne i Gaarden og forlangte, at han skulde flytte hjem til hende igen. Herover blev Teodor saa gal, saa de kom op at skændes, og jeg skal love for at de kunde løse hinanden ind. Jeg har aldrig hverken før eller senere hørt noget lignende. Jeg fik det Indtryk, at de ikke passede sammen. Til sidst sagde hun, at det slet ikke var for at faa ham hjem igen, at hun var kommet, men for at vi skulde se, hvad for en daarlig Fyr han var, og for at ikke andre Piger skulde blive narret af ham, som hun var blevet det. Men det var et Nederlag for Teodor, for nu vidste vi at han var gift, hvad han hele Tiden havde nægtet. Nu blev det rent galt med ham og Margrete, og nu var jeg klar over, at det aldrig blev godt med dem igen, og jeg prøvede heller ikke paa det. Jeg tabte Agtelsen for ham, og nu begyndte han igen at tale om at hænge sig, velsagtens for at jeg skulde tale med Margrete igen. Jeg benyttede min Faders Raad og tilbød at hjælpe ham med at hænge sig, og en Dag, da han kom med Rebet, tog jeg fat i det og vilde straks begynde, men han talte aldrig om det siden. Han blev senere uklar med Forvalteren. De kom op at slaas og saa fik han sit Tilgodehavende og blev derefter jaget bort.

Men hans Broder Niels Hartmann blev der. Han var omtrent paa min Alder, maaske et Aar ældre. Vi tog mange Ture sammen, og det var ikke altid af de gode. Til sidst maatte min Fader gribe ind, vi havde knap Tøj paa Kroppen, hvad min Fader ikke syntes om, og han havde Ret til det, da jeg kun var 17 Aar. Han sagde til mig, at jeg var paavirket af disse to Brødre Hartmann, og at jeg ingen Fejl kunde se hos dem. Men jeg maatte siden give Far Ret. En Tur, som Niels Hartmann og jeg engang havde sammen, skal jeg omtale her. Min Broder Sofus var kommet til Gamst at tjene, og Niels Hartmanns Forældre boede ogsaa derude ad den Kant. Vi havde bestemt, at vi vilde rejse

derud sammen i Paaskedagene. Vi spadserede saa til Kolding Skærtorsdag, hvorfra vi tog med Toget til Vejen, hvor vi kom tidligt paa Formiddagen. Vi vilde derfor ind og besøge Kromanen i Vejen Bykro. Vi fik Smørrebrød og mange Snapse til, og saa fik vi Punse ovenpaa, og Resultatet udeblev ikke. Da vi kom udenfor Vejen, lagde vi os til at sove i Vejgrøften og vaagnede først hen paa Eftermiddagen. Vi havde da efter vor egen Beregning sovet ca. 4 Timer. Da vi rejste os, frøs vi, saa Tænderne klaprede i Munden paa os. Vi gik lidt, og saa skiltes vi og aftalte, at jeg skulde komme op til hans Forældre Paaskedag. Vi skulde da rejse til Skanderup for at besøge en Kammerat af ham der. Han havde engang tjent sammen med ham paa Skanderup Nørgaard. Jeg kom op til hans Forældre Paaskedag. Vi rejste saa med Toget til Lunderskov, hvor vi stod af, for at vi vilde gaa til Skanderup. Men lige som vi var kommet af Toget, kom Folk ud af Kirken. Derefter kom Pastor Moe, Skanderup. Men han gik vi udenom, da Niels ikke vilde træffe Præsten. Han havde nemlig sammen med den Karl, vi skulde besøge i Skanderup, banket en anden Karl, og da de havde faaet rigeligt at drikke, var de kommet op i Arresten. Der var Præsten kommet op til dem, og derfor vilde Niels ikke saa gerne træffe ham nu igen, for han vidste bestemt at Præsten vilde spørge ham, om han ikke var kommet til at tjene Jesus, og det syntes Niels ikke, at han kunde svare paa. Vi holdt os lidt i Baggrunden, indtil Præsten var kommet væk, og fortsatte saa vor Vandring ad Skanderup til. Vi naaede snart Byen. Han, som vi skulde besøge, var ikke hjemme, men hans Søster fortalte os, hvor han var henne. Niels havde mange Gange fortalt mig hvor stor en Helt Karl var, og at han kunde bande. Det var der ingen, der kunde gøre ham efter, og saa kunde han drikke, saa der var ingen, der kunde drikke ham under Bordet. Vi fortsatte til den Gaard, hvor hans Søster havde sagt, at vi kunde træffe ham. Vi gik ind, og der i Stuen ved et langt Bord sad der mindst tyve Mænd og Kvinder. De saa meget alvorlige ud. Baade Bibel og Salmebog laa foran paa Bordet, men det mest forunderlige var, at han som vi søgte, var der ogsaa. Han, som Niels sagde, drak og bandede, men han var blevet et troende Menneske, og derfor var han gaaet med sine Forældre til dette Møde. Han havde helt forandret sit Liv til det gode. Han fulgte med os tilbage, men han var saa stille og rolig i sit Væsen og i sin Udtale, saa jeg hørte slet ikke, hvor god han var til at bande. Vi tog Afsked med ham ved Aftenstid og gik tilbage til Lunderskov. Efter alt, hvad Niels havde fortalt mig om denne hans Kammerat, var han noget jaloux. Han sagde noget om, at det havde han nu ikke troet, at Karl var gaaet hen og blevet missions.

Denne Sommer havde jeg en Tur til Brørup med en Hoppe hos en Mand som hed Søren Moltersén, en Broder til den senere Folketingsmand, Dr. Moltersén, som for den første Verdenskrig var repræsenteret i Vinderupkredsen som Folketingsmand. Jeg red fra Thygesminde Kl. 4 om Morgenen gennem Kolding og Ribevejen gennem Estrupgaard, og jeg var saa smaat naaet til Søren Molterséns Gaard Kl. 4 om Eftermiddagen. Samtidig med mig kom en anden med en Hoppe, og vi stod da ude i Stalden og saa paa Hingstene. Han havde ikke redet saa langt som jeg og skulde hjem den samme Dag. Mens vi stod der, kom der en Pige og sagde til den anden Karl, at han skulde komme ind og spise. Jeg tænkte ved mig selv, at det var mær-

keligt, at jeg ikke ogsaa skulde have noget at spise, for jeg havde da rejst hele Dagen og skulde blive der til Dagen efter. Men jeg havde jo intet Bud faaet om at komme ind. Den anden fik begyndt at spise, og saa spurgte Moltersens Kone om han ikke var træt af at rejse den lange Vej fra Sdr. Stenderup. Men saa opdagede de jo snart, at det var den forkerte, der var kommet ind og spise. Pigen havde taget Fejl. Hun kendte os jo slet ikke. Der kom saa Bud efter mig, da den anden Karl var gaaet. Moltersens Kone fortalte mig det, da jeg kom ind.

Det var nu rigtig Sommer her i een af Jyllands skønneste Egne. Thygesminde var en prægtig Gaard, flot af Bygning og med Bøgeskov om hele Gaarden. Udenfor denne igen Koldingfjord mod Nord og Lille Bælt mod Øst. Skoven var Statsskov paa 2200 Tdr. og som endte ude i Sydøst med Navnet Stenderup Skov. En Mand kunde her vise, at her paa hans Mark og Strandbred var det, at den svenske Konge gik over Isen med sin Hær, ledet af den unge Løjtnant Dalberg, for at naa over til Fyn og Sjælland. En halv Mil mod Syd kunde vi øjne den slanke Frihedsstøtte paa Skamlingsbanken, som Tyskerne skød ned i 1864. Den blev dog rejst igen og staar nu med sine ituslaaede Kanter og rager højt op i Luften og kan ses langt omkring. Her var Forlystelsessteder rundt om os. Vi kunde bare gaa gennem Skoven. Her kunde vi komme med Damper til Kolding, Fanø, Håndskove, Middelfart og Fredericia, og Damperne lagde til Land flere Steder langs med Strandbredden, saa her var god Lejlighed til at bruge Penge. Paa Thygesminde maatte vi rejse, hvorhen vi vilde, fra Søndag Morgen uden at spørge, naar bare vi var der igen Mandag Morgen til Arbejdstid. Men det gav ogsaa Anledning til nogen Udskejelser, som ikke altid var til det gode for nogle af os, der var i en ung Alder.

Jeg har før omtalt, at Far havde skaaret to ned, som havde hængt sig. Den ene var jo, mens han var paa Vandamgaard ved Vejen, og den anden var her paa Thygesminde. Forvalteren havde Novemberdagen været til Folkemarked i Kolding. Det var gerne nede paa Rendebanen. Navnet stammer fra den Tid, da de kongelige holdt til paa Koldinghus. Der blev altid holdt en Ringridning her, særlig i Frederik den Andens og Chr. den Fjerdes Tid da de to Konger særlig dyrkede denne Sport.

Her paa denne Plads gik hvert Aar paa Novemberdagen alle de Karle, som ikke havde faaet Plads omkring mellem Proprietærer og Gaardmænd, som gik og købslog om Lønnen, og de fik som Reglen ogsaa en Karl eller to med sig hjem. Men det skete ogsaa, at naar Husbond næste Morgen kom ud i Stalden for at sætte den nye Karl i Arbejde, saa var vedkommende stukket af naar han først havde faaet Natlogi og Mad.

Forvalteren kom saaledes en Novemberdag med en ældre Mand, som var ca. 40 Aar. Han havde fæstet ham som Medhjælper ovre i Kostalden paa Markedet i Kolding. Han var ellers en suspenderet Baneformand, som havde faaet sin Afsked fra Banen paa Grund af Drikfældighed. Han var forresten ogsaa fuld, da Forvalteren kom med ham. Han var fra Vamdrup. Han begyndte at arbejde næste Morgen. Vi kunde jo nok se, at der var noget i Vejen med ham, han sagde ikke noget og spiste ikke noget. Vi sagde til ham, at han skulde spise noget, ellers kunde han ikke holde ud at arbejde, men dertil svarede han, at det kom nok. Saaledes gik det til 3die Novemberdag. Vi gik om Middagen ind for at spise, men han spiste ikke noget og gik ogsaa fra Bordet, før vi var færdige, hvad vi andre dog ikke

tænkte videre over. Om Eftermiddagen var vi ved at køre Roer hjem. De blev læsset af i en stor Port mellem Kostalden og Laden, hvor der i Forvejen laa en Del Halm til Køerne om Eftermiddagen, og her i dette Halm laa eller nærmest sad den nye Røgter op mod en Dør, som førte ind til en af Fodergangene til Køerne. Vi havde kørt Roer ind hele Tiden om Eftermiddagen og havde ogsaa lagt Mærke til, at han laa i een Stilling hele Tiden, men vi regnede med, at han sov godt. Men da Kl. var 4, kom Fader ned ad denne Fodergang og skulde til at begynde at fodre Køerne.

Han vilde da igennem denne Dør. Han kunde ikke faa Døren helt op, da Røgteren sad der. Han sagde da til ham, at han skulde gaa af Vejen, for nu skulde de til at bestille noget. Men Manden blev siddende, og herover blev Fader vred, saa han skubbede til Døren af al Magt. I samme Øjeblik holdt en af Karlene i Porten og læssede Roer af, han kom til at se hen paa Røgteren og saa da, at han havde en Strik om Halsen, som blev strammet til, hver Gang Fader slog til Døren. Karlen raabte til Fader, at Manden havde en Strik om Halsen. Fader sprang da ned mellem et Par Køer og løb hen til Manden og skar Snoren, som var fastgjort ved Dørhaandtaget, over. Han sad paa Knæene og var forlængst død og stiv. Han beholdt samme Stilling, da Fader lagde ham ned, hvad der saa meget uhyggeligt ud. Denne sørgelige Hændelse gjorde et stærkt Indtryk paa alle os paa Gaarden. Han blev afklædt, om det saa var hans Skjorte, blev den taget af ham, og der blev lagt et Lagen over ham. Om Aftenen var alle vi Karle og Piger paa Gaarden nede for at se ham. Det er det mest uhyggelige Syn, jeg nogensinde har set. Han laa der ganske nøgen med Benene trukket op under sig, Albuerne ned paa Jorden og begge Underarme stak lige op i Luften akkurat i samme Stilling, som da han laa i Halmen. Stakkelt Mand, at han skulde ende saadan, han havde jo som Baneformand været vant til noget bedre og ikke kunnet se anden Udvej end denne. Han havde været vant til at lede Arbejdet i Stedet for som her at være Underrøgter. Fader havde ca. 14 Dage før denne Hændelse været en Tur ude i Marken, og der havde han fundet dette Stykke Reb, taget det med hjem og hængt det paa et Søm med den Tanke, at det nok kunde bruges engang ved Lejlighed. Røgteren fik Rebet med i Kisten. Saalænge han endnu var paa Gaarden, var vi alle saa uhyggelig til Mode. Det var ogsaa, som om vi slet ikke skulde af med ham alligevel. Der blev telefoneret til hans Familie i Vamdrup, om hans Lig skulde begraves her eller han skulde sendes hjem og begraves i Vamdrup. Der kom saa Bud, at han skulde til Vamdrup. Kisten kom i Vognen, og Hestene blev spændt for. Da kom der Bud, at han alligevel skulde begraves i Sdr. Stenderup. Hestene blev spændt fra igen, men saa blev der igen telefoneret, at han alligevel skulde til Vamdrup. Atter kom Hestene fra, da Karlen ikke var klædt paa til saa lang en Køretur. Endelig efter et Par Timers Forsinkelse kørte de ham til Kolding, hvor der kom en anden Vogn fra Vamdrup og hentede ham.

Vi var nu kommet over Vinteren 1898-99 og var ved at lægge Sæden i Jorden. Gamle Brodersen, som boede i Kolding kom af og til her ud paa Gaarden. Han havde ganske vist afhændet Gaarden til sin Datter og Svigersøn, Komponisten Karl Nielsen, men de havde vel ikke megen Interesse for Gaarden, udover at de opholdt sig en Tid om Sommeren der, da de jo boede i København. Men der var en anden Datter, som var ugift og som

stod for Husholdningen. Og saa var der en ældre Forvalter Steffensen fra Sønderjylland. Men den gamle stod for Handelen og havde Overopsyn med Gaardens Drift. Han var meget flink, og af hvilken Grund Gaarden var blevet afhændet til Karl Nielsen, aner jeg ikke, for han havde jo ikke Spor Forstand eller Interesse for Landbrug. Han var en fattig Mands Søn fra Fyn. Hans Forældre boede i et lille Hus lige ved Vejen, og en Dag, da Karl og hans andre Søskende sad og legede i Vejgrøften, lagde Karl nogle Jernstænger over Grøften og gav sig til at slaa paa dem, saa de hver gav en bestemt Tone fra sig. I det samme kom Folketingsmand Klaus Berntsen forbi, og han stod da stille og undrede sig over, at denne lille Karl Nielsen kunde fremtrylle alle de forskellige Toner paa saa simple Genstande. Han mente da, at Drengen havde medfødt Gave i Tonekunsten. Han fik det undersøgt, og det viste sig snart, at han ikke havde taget fejl. Han gjorde alt, hvad han kunde for, at Karl kunde komme frem paa Musikkens Omraade, hvad Klaus Berntsen ogsaa kun fik Glæde af.

Vi havde dette Foraar 1898 flere Gange hørt Tale om, at Gaarden skulde sælges. Men der var ingen, der troede, at det blev til noget. Der havde ganske vist været nogle fine Herrer for at se paa Gaarden, og de mente, at der var Grever og Baroner imellem dem, men der var forresten ingen, der rigtig vidste Besked, da det var gamle Brodersen, der stod for Handelen. Men en skønne Dag kom der Bud, at nu var Gaarden solgt for 200 Tusind Kroner til Greve Preben Bille Brahe Selby, Søn af Greve Bille Brahe Selby til Hvedeholm paa Fyn. Gaarden skulde overtages af den nye Ejer i Løbet af 14 Dage. Komponisten og hans Frue kom da herover og fik Lønnen ordnet med Tjenestefolkene. Vi gik alle ind paa at blive der til November. Vi fik alle en ekstra Skilling udbetalt. Jeg fik 30 Kr. og et ret pænt Sæt Tøj, som havde tilhørt Karl Nielsen, men som dog snart blev for lille til mig.

Vi fik nu meget travlt med at flytte Flyttegods til Kolding. Og saa en Dag kom to store Flyttevogne kørende med Baronens Møbler, som vi skulde bære ind. Det kan nok være, at det var flotte Ting. Baronen var kommet et Par Dage i Forvejen, og han hjalp selv med til at bære det ind og var meget flink mod os allesammen. Han forbedrede ogsaa Tjenestefolkenes Vilkaar, han forlangte f. Eks., at vi skulde have en god og sund Kost, hvad vi ogsaa fik i Brodersens Tid, men det var alligevel bedre nu. I Brodersens Tid havde vi kun eet stort Karlekammer med 5 fastmurede Senge med Halm i, og vi laa 2 og 2 Mand i hver Seng. Men Baronen fik lavet flere smaa Kamre, hvor hver Mand fik hver sin Seng med Madras og Vaskestel ved hver Seng. Pigerne skulde sørge for Vand til os, og saa var vi kun to Mand paa hvert Kammer. Der var i det hele taget meget bedre Orden i det hele. Hvad Dyrenes Pleje angik, blev det ogsaa bedre. Nu kunde vi ikke som før staa op 10 Min., før vi skulde spise, nej, nu maatte vi staa op Kl. 6½ om Vinteren og Kl. 6 om Sommeren, og saa først gaa til Hestestalden, strigle og børste Hestene en halv Time, og saa først ringede en Klokke, som kunde høres over hele Gaarden, saa var det Spisetid for os. Paa andre Omraader blev det ogsaa bedre, der blev bl. a. ogsaa skaffet nye Arbejdsredskaber, baade Plove, Harver og en ny Selvrenser-Tærskemaskine i Stedet for den gamle Jernmaskine, som nok var en Halmryster, men intet Renseværk. Vi maatte bagefter rense Kornet paa en Haandmaskine. Til Høsten anskaffede Baronen en

ny Mac Cormick Selvbinder Høstværk, som kom indpakket i en Kasse i ene løse Dele. Der kom saa en Mand fra Firmaet og satte den sammen. Det tog hele Eftermiddagen, og vi havde alle fri, for at vi skulde se paa det. Baronen havde aftjent sin Værnepligt som Trankonstabel og vilde ogsaa, at alt paa Gaarden skulde have et militærisk Udseende, særlig hvad Hestene angik. Hvis vi kom hjem og Hestene var vaade, skulde vi altid gnide dem tørre med Halmvisker, som Staldkarlen skulde passe at have Oplag af. Han skulde ogsaa rense i Stalden og fodre Hestene. Hvis Baronen skulde til Hvidholm, skulde der altid en Karl med til Kolding. De kørte i en lille Ponyvogn med en lille Hest for, som hed Hans. Karlen sad gerne ved Siden af Baronen, som selv kørte. Vi vidste aldrig, naar han kom tilbage igen, det var flere Gange han kom hjem om Natten, og saa gik de 10 km ud til Gaarden og langede dertil, mens vi stod og striglede Hestene.

Baronen var ikke bange for selv at tage Del i Arbejdet, f. Eks., hvis vi tærskede, saa stod han selv og tog Kornet fra Maskinen. Folkene havde paa mange Omraader flere Fordele hos Baronen end paa mange Gaarde der i Nærheden. Han gav altid sine Folk en god Julegave, og hver Eftermiddag mellem Jul og Nytaar havde vi altid fri og maatte gaa hen, hvor vi vilde. Var der f. Eks. Foredrag et eller andet Sted, skulde vi nok faa Lejlighed til at tage Del i det. Men saa forlangte han ogsaa ubetinget Lydighed i sine Befalinger, ellers kunde han blive vred for Alvor, og saa blev Vedkommende kaldt ind paa Chefens Kontor. Jeg har tre Gange været i Livsfare, hvor jeg nemt kunde have mistet Livet eller i det mindste være blevet Invalid for Livstid. Den første Gang indtraf her paa Thygesminde. Det vil jeg lige omtale. Jeg havde nu paa andet Aar her paa Thygesminde faaet Pladsen som Andenkarl, og som saadan tilfaldt al Bykøren mig, da Forkarlen altid skulde følge med i Marken. Der var megen Kørsel til Kolding, som var den nærmeste Købstad. Vi holdt altid inde hos Købmand Have paa Hjørnet af Søndergade og Agdrupvej, og saadan en Tur regnedes altid for en halv Dags Arbejde. Da det var tit, der skulde Vogn til Kolding, var der ikke mange Dage i Ugen, at jeg kom med i Marken. Vi skulde nu til at tærske Sædehavre, som var solgt til Købmand Have i Kolding, og det skulde jeg saa køre derud. Jeg skulde have 20 Tønder Havre paa en Arbejdsfjedervogn. Jeg havde faaet Vognen læsset til, hvad jeg selv kunde gøre, mens et Par andre Karle skulde bære Sækkene ud til mig paa Vognen. Det var blevet et højt Læs, men det var jeg vant til. Den sidste Sæk lagde jeg tværs over de andre Sække og satte Agestolen ned over den. Jeg satte mig og begyndte at køre. Det gik godt, indtil jeg kom ud paa Bakkerne ved Kolding. Her kom jeg forbi en Skovvogn, som skulde ud til Stenderupskov efter Træ. De havde nogle Jernkæder, som raslede bagefter deres Vogne, og dem blev mine Heste bange for og sprang til Siden. Det gav et Ryk i Vognen, og Sækken, som laa tværs over Vognen og som jeg sad paa, gled langsomt ud over Kanten, og baade Agestolen Sækken og jeg faldt ned paa den haarde Landevej. Jeg kom saa haardt ned, at min en Træsko knustes paa Landevejen. Jeg slog min ene Side og mit Ansigt, saa det blev helt sort for Øjnene af mig og Blodet løb ned ad mit Ansigt. Hestene sprang videre, men jeg havde ikke sluppet Tømmen og slæbtes flere Favne med, men endelig standsede de. Jeg var saa forslaaet, at jeg næsten ikke kunde rejse mig. Mine Klæder har foran helt slæbt

i Stykker. Snart kom nogle Folk til. De hentede Agestolen og Sækken, som laa langt tilbage. Samtidig roste de mig, fordi jeg havde holdt Tømmen. Hvad vilde ikke være sket, hvis de havde fortsat med saadan et Læs Korn ned gennem Koldings Gader. Men jeg brød mig kun lidt om deres Ros, jeg havde ondt saa mange Steder, og særlig min ene Side og saa denne Fod, hvor Træskoen var slaaet i Stykker paa. De tilbød at hjælpe mig til Byen, og saa vilde der een følge mig hjem til Thygesminde bagefter. Men det vilde jeg jo nødigt have dem til, saa sandt jeg selv kunde. Jeg stod lidt og fik Blodet tørret af mig og fik lidt Ro paa mig igen, saa kravlede jeg op paa Vognen igen og kørte ind til Kolding, hvor jeg afleverede Kornet. Jeg købte mig et Par nye Træsko og kom ogsaa godt hjem igen til Thygesminde, men jeg havde ondt i Kroppen lang Tid efter.

Jeg havde om jeg saa maa sige forbedret mig en hel Del siden jeg havde faaet Pladsen som Andenkarl. Det var en betroet Plads, hvor jeg tit fik et vigtigt Ærinde at udføre, og for det andet havde vi faaet ene ordentlige Karle. Baronens vilde nemlig ikke have Karle, som han ikke kunde stole paa. De Karle, der var der nu, vilde jeg gerne efterligne. Særlig havde vi faaet en Forkarl ved Navn Jens Hossing fra Storvorde ved Aalborg. Ham kom jeg til at holde meget af. Vi fulgtes ogsaa ad til en anden Gaard, hvor vi tjente sammen et Aar, men det skal jeg komme tilbage til siden. Jeg havde hørt Tale om at der var en i Kolding, der var særlig god til at slaa en Skaller for Panden, men jeg havde aldrig set det, men jeg fik det at se engang saa grundigt, da der var Marked i Kolding. Saadan en Markedsdag havde vi altid fri for at gaa til Marked; men jeg kunde ikke faa fri, for alle Gaardene skiftedes til engang hver Uge at køre Smørret til Kolding, og nu traf det sig saadan, at jeg skulde med Smørret denne Markedsdag, da det var vor Tur i denne Uge. Mejeribestyreren var gerne selv med, saa jeg kunde regne med, at vi kom hjem i ordentlig Tid. Da vi havde faaet læst Smørret af i Kolding spurgte Mejeribestyreren mig, om vi kunde køre hjem Kl. 6 igen, og det lovede jeg. Han sagde da, hvor jeg kunde træffe ham. Men da han kom, spurgte han, om vi ikke kunde vente til Kl. 7. Jeg vilde saa slaa Tiden ihjel med at gaa hen paa Svendsens Hotel. Der var altid Dans paa Markedsdage til Kl. 2 om Natten. Her var gerne Folk af alle Slags, baade fra Land og fra By, og det gik ikke altid naadig til her, da der tit var mange, som var meget fulde. Denne Aften lagde jeg særlig Mærke til tre Jernbanemænd fra Vamdrup, hvoraf særlig den ene var en Kraftkarl at se til. Han havde faaet fat i Kraven paa en anden Karl ved Navn Jens Lilballe, som var fra Kolding. Han var høj og kraftig og havde Ord for at være en, der kunde slaa en ordentlig Lussing. Portøren vilde ikke slippe igen, de trippede saa lidt omkring paa Gulvet. Jens kunde jo nok mærke, at Portøren ikke vilde slippe. Han tog saa sin Kasket af og gav den til en Kammerat, som stod ved Siden af ham. Han tog i Portørens Frakkekrave og samtidig med, at han trak Portøren ind mod sig, slog han Panden ind i Ansigtet paa ham med saadant et Skrald, og saa begyndte Blodet at pible ud af Næsen paa Portøren, som dog stadig holdt fast i Jens. Men Jens gav ham nok en Skalle, da faldt Portørens Arme slapt ned, og Blodet faldt i stride Strømme samtidig med, at hans Hovede dinglede rundt paa Kroppen. Nu kunde Jens nemt have befriet sig for ham, men han rystede lidt med ham, saa hans Hovede kom lidt i Stilling igen, og saa gav han ham

den tredje og sidste Salve. Da var der en stor Blodpøl i Jens' Pande. Han tog sin Kasket og gik ud af Salen. Men Portøren var fuldstændig slaaet ud og bedøvet. De maatte holde ham oppe, ellers sank han sammen. Politibetjent Skov fra Vonsild stod henne i et Hjørne af Salen og saa paa det. Han rørte sig ikke af Stedet for at forhindre det. Af hvilken Grund ved jeg dog ikke. Aaret efter kom jeg til at tjene sammen med Jens Lilballe. Han var en flot Karl, stor og kraftig, og en god Arbejds-kammerat, som helst vilde have Fred med sine Medmennesker, men kunde han ikke være i Fred, som før nævnt, saa skulde han nok vide at værgе sig. Jeg kørte om Aftenen hjem med den Oplevelse mere.

Her omkring Sdr. Stenderup er der næsten ene store Gaarde og Arbejdshuse. Kun tre eller fire af Gaardene ligger i selve Byen, deriblandt Stenderupgaard, men engang laa de næsten alle i Stenderup By. Byen brændte nemlig i 1807 og da brændte der 17 Gaarde foruden Huse. Derfor er der ogsaa flere Huse, som bærer Aarstallet 1807. Ilden kom op i Stenderupgaard, som ligger Vest for Byen, og har ned over Byen af haard og meget streng Vestenvind. Det var en Gaarde, hvordan Ilden var opstaaet, men mange Aar efter bekendte en gammel Mand paa sit Dødsleje, at det var ham, der havde gjort det. Men det var ikke hans Mening, at Ilden skulde have bredt sig, som den gjorde. Han var dengang Smed og boede lige overfor Stenderupgaard. Han var en Aften blevet uenig med Manden paa Gaarden, og i Vrede gik han en Aften over og stak et Stykke gloende Jern i Taget paa Laden, som øjeblikkelig brændte og forårsagede denne vældige Indbrand.

Det var nu blevet November 1900. Jens Hassing og jeg var blevet enige om, at vi vilde tjene sammen et Aar til. Vi fik Plads ovre paa en Gaard i Varmark, ogsaa i Stenderup Sogn. Gaarden ejedes af en Mand ved Navn Jacob Raffensø, en Broder til den senere konservative Rasmus Raffensø, som boede i Taps og som ejede Fødegaaarden. Jacob Raffensø var en sur og utilfreds Husbond. Det var snart ligemeget, hvordan man bar sig ad, saa var han utilfreds. Det varede heller ikke mange Dage, før vi kom i Konflikt med ham. Han syntes, at vi holdt for tidligt op om Aftenen, trods Mørket. Men senere kom det til at gaa bedre, da vi lærte ham at kønde, men et Vrøvlhovede det var han.

Det nærmede sig Jul. Jens Hassing havde faaet fri nogle Dage og skulde hjem til sin Fader. Han vilde først komme igen Juleaftensdag. Jeg skulde saa i disse Dage passe Hestene, hvad Jens ellers gjorde, da han var Staldkarl og tillige Forkarl. Et Par Dage før Jul havde de andre Karle og nogle Nabokarle bestemt, at de vilde have et rigtigt Drikkegilde, og det skulde staa hos os. De kom en halv Snes Stykker med en Dunk Brændevin, et Par Sigtekager og et Pund Margarine samt nogle Pund Sukker. Iblandt dem var der en Karl fra Gentofte. Han var ualmindelig god til at spille paa Harmonika. Han kunde danse med, samtidig med at han spillede paa Harmonika. Han holdt Harmonikaen omme paa Ryggen paa den, han dansede med. Det gik godt til at begynde med, men tilsidst blev Karlen fra Gentofte saa fuld, at han maatte i Seng. Jeg havde ikke drukket med dem og vilde det heller ikke. Omsider kom de op at slaas. Men jeg fik dem dog talt til Rette og fik dem med ud i Gaarden. Jeg lovede at følge de fremmede Karle paa Vej med en Lygte. Vi havde paa Gaarden en stor Dreng, som heller ikke havde

drukket. Vi to fulgte saa de fremmede Karle paa Vej, da det var mørkt og det regnede en hel Del. Men inden de var kommet ud af Karlekammeret, havde de dog prøvet paa at faa Karlen fra Gentoft med hjem, men han var saa fuld, at han hverken kunde gaa eller staa, saa de lod ham ligge. Han laa da paa Gulvet. Da vi kom hjem, laa han i akkurat den samme Stilling, som da vi forlod ham. Jeg holdt Lygten hen til ham og opdagede da, at han ikke aandede. Jeg var derefter ikke i Tvivl om, at han var død, men jeg sagde ikke noget til den anden Karl, som stod ved Siden af mig. Vi gik over i Kostalden og lagde os til at sove til Kl. 4 om Morgenen. Saa kom Raffensø ud i Kostalden, han havde været ovre i Kostalden og bagefter i Karlekammeret. Der laa vor Røgter i en af Sengene og sov. Han havde kaldt paa ham og vilde have haft ham over at fodre Køerne, men han havde ikke udsovet. Han havde rejst sig op i Sengen og raabt baade det ene og det andet efter Raffensø. Og nu vilde han have Vidner paa, hvad han sagde, hvis han vilde gentage det. Jeg var meget ked af at komme til at vidne mod en Tjenestekammerat, hvad jeg ogsaa blev fri for. Men det kunde jeg ikke se dengang. Vi gik med Raffensø derover i Karlekammeret, hvor der lugtede af Brændevin. Paa Gulvet laa den fremmede Karl helt hvid i Ansigtet, og henne i Sengen laa vor Røgter. Han sov endnu. Raffensø kaldte paa ham igen, men han rejste sig igen og klappede i Hænderne og raabte baade det ene og det andet. Han var ikke til at tale til Rette. Jeg skulde saa fodre Hestene og Drengen skulde gaa over i Nabogaarden og sige, at deres Røgter laa ovre hos os og var død, men det varede ikke længe, før Drengen kom grædende tilbage og fortalte, at deromme paa Vejen laa en anden død Mand. Saa skulde jeg gaa, og Drengen skulde saa fodre Hestene. Jeg var ikke saa glad for det, men jeg vilde ikke være bekendt ikke at turde gaa, saa jeg tog en Lygte og gik. Ude paa Vejen mødte jeg en Mand fra Nabogaarden, han skulde over at hente deres Røgter, da det var paa Tide at fodre Kreaturerne. Jeg fortalte ham saa, at Røgteren var død, hvad han blev meget utilpas over. Liget, som Drengen mente, han havde set ude paa Vejen, var blot en Frakke, som de havde smidt paa Vejen, da de gik hjem om Aftenen. Saa kom Øvrigheden fra Kolding, og alle de, som havde været med om Aftenen, men der var ingen af dem, som kunde huske noget. Der var kun mig, der kunde give nogen Forklaring. Der blev spurgt, om der var blevet slaaget paa ham eller om han var blevet tvunget til at drikke, hvilket jeg benægtede. Der var ingen, der blev tiltalt for noget. Jeg fik Besked om at køre ham til Ligkapellet i Stenderup, hvad jeg gjorde. Han blev lagt op i Arbejdsfjedervognen med et Lagen over sig, og saa blev der sendt Bud til hans Familie i Gentoft, men de lod ikke efter 14 Dages Forløb høre fra sig, og saa blev han begravet midt paa Kirkegangen uden Klokkeringen eller andre Ceremonier. Jeg var der ikke, men da der havde drukkert sammen med ham, kom til at bære ham til hans Grav.

Som før nævnt har jeg tre Gange været i Livsfare, mens jeg tjente. Den første Gang var oppe paa Kolding Bakker, den anden Gang var her hos Raffensø paa Varmark. Der var her paa Egnen levende Hegn om hvert eneste Stykke Mark. Det bestod af Hassel, Hyld og Tjørn og var uigennemtrængelig tæt og et godt Hegn baade som Læ og til at møde for de løsgaaende Kreaturer. Om Efteraaret, da der skulde under Plov, blev det afskaaret ved Roden. Tjørnet blev da kørt sammen i en Bunke paa

Marken og brændt, eller det blev kørt i en Mergelgrav, hvis der var en saadan. Resten blev kørt hjem og brugt under Grukeden, naar der blev vasket. Vi havde en saadan Mark med nedkappet Hegn ude ved Lillebælt. En Dag skulde jeg og en Daglejer derud og køre Gejlslinger sammen, som vi kaldte det. Vi skulde køre en Morgenstund, det var endnu mørkt og det var meget koldt, da det havde frosset om Natten. Daglejeren sagde, at han vilde af, og saa vilde han gaa bag ved Vognen, da han frøs. Jeg vilde varme mig ved en Pibe Tobak. Jeg tog Piben frem og stoppede den, rev en Tændstik og vilde til at ryge. Men Hestene, som mange Gange tidligere har løbet løbsk, blev bang da der pludselig blev lyst omkring dem. Da løb rask fremad, men jeg rykkede godt nok til paa Hamlen, men samtidig skred Fjælen, som jeg sad paa, da den var rimet. Jeg faldt bagover i Vognen, og saa fik Hestene Magten. Jeg forsøgte kravle bag af Vognen, men før jeg kom saa vidt, havde Hestene naaet et skarpt Sving, og her væltede Vognen og hele Vognkassen laa ovre i den anden Side af Vejen i en meget dyb Grøft, halvt fuld af Vand. Jeg sad da der med det ene Ben nede i Vandet og det andet paa den anden Side af Bundfjælet og kunde ikke komme op. Her var Hestene godt nok ved at standse, men da jeg endelig kom op løb de igen og fortsatte helt ned til Lillebælt, hvor de løb et langt Stykke ud i Vandet. Nogle Fiskere fik fat i dem og kom saa imod mig. Vi kom ikke til at køre Gejlslinger den Dag, da Vognen var blevet meget havareret. Der var ellers ingen, der kunde holde de Heste, naar de vilde løbe løbsk. En Dag var en anden Karl ved at køre Ajle ud i Marken med dem. Det endte med, at Hestene kom hjem med Vognen, mens Karlen og Ajletønden pænt blev ude i Marken.

Jeg vil lige omtale een Ting, som gjorde et dybt Indtryk paa mig og flere af de Mennesker, som var paa Varmark dengang. Jeg har tænkt meget paa det siden. Der var flere store Gaarde paa Varmark. De laa tæt sammen og vi unge var derfor tit samlet ved en af Gaardene. Der kunde sommetider samles ca. 20-30 Karle og Piger. En Aften først i Juni dette Aar 1900 var en Del samlet ved en af Gaardene. Ved denne Gaard gik en Allé (en Vej med høje Træer paa begge Sider) op til Hovedvejen. Pludselig rejste en af Pigerne sig og stirrede op mod Alléen. Det var tydeligt at se paa hende, at hun saa noget. De andre spurgte hende, hvad hun saa, men hun svarede ikke. Hun blev ved at stirre op mod Hovedvejen, og da hun ikke svarede, lo de andre ad hende. Endelig vendte hun sig om mod dem og sagde: „Men saa I da ikke, at der kom en Ligvogn med 40 lukkede Vogne og saa Ponyvogn til sidst. Jeg var ikke til Stede. Men der er blevet mig fortalt, at der blandt de tilstedeværende blev en underlig trykket Stemning. Jeg kan ikke huske, hvad Pigen hed, men vi kendte hende altfor godt til, at hun skulde tale Usandhed. Der blev talt meget om, at det var en modsat Vej mod Kirken, at denne Livvogn var kørt. Jacob Raffensø, som jeg tjente hos, var Ungkarl, og han havde sin gamle Mor hos sig som Husbestyrerinde. Hun blev syg og døde ca. 14 Dage efter denne Hændelse, og Antallet af Vogne som kørte efter, passede med, hvad Pigen havde sagt. Og at Vognen skulde køre den modsatte Vej, passede ogsaa, fordi hun skulde begraves paa Taps Kirkegaard, da hendes Mand laa begravet der. I dette Sogn laa forøvrigt ogsaa Fødegaarden, som dengang ejedes af den ældste Søn, Rasmus Raffensø. Da de var kørt med Liget, skulde vi jo ind at spise. Vi havde dengang en Røgter ved Navn Nis. han

var en lille halt og ubetydelig Mand at se paa, men han havde en Røst som en Kæmpe. Ligeledes havde han en Slagfærdighed, saa der var ikke Magen til det. Han kunde bruge Munden. Og særlig naar han blev vred, hvad vi tit havde haft Sjøv med, naar vi var samlet inde i Folkestuen. Han var ca. 40 Aar, var gift og havde Kone og Smaabørn. De boede ovre i Stenderup By. Nu var vi altsaa kommen ind i Herskabsstuerne, og her var nok af baade Mad og Drikkevarer. Her var nok Akvavit og Byersk Øl, og Nis vilde moderlig gerne have begge Dele. Det varede heller ikke længe, før Nis begyndte at raabe højt og en halv Time efter, at vi var kommet ud fra Spisningen, laa Nis i Kostalden og sov, og vi andre maatte passe Køerne for ham. Da Raffensø næste Dag kom hjem, fortalte Pigerne, at Nis havde været fuld i Stedet for at bestille, hvad han skulde. Raffensø gik ud til Nis i Svinestalden og bebrejdede ham, at han havde opført sig saadan paa en Begravelsesdag. Men Nis var daarlig tilpas efter den foregaaende Dags Umaadelighed af Spise- og Drikkevarer. Han blev vred og raabte højt, saa det kunde høres over hele Gaarden og sagde, ja, Raffensø, der er altid en forfærdelig Staahej, naar en rig Mand dør og naar en fattig Mand bliver fuld, men naar en fattig Mand dør og en rig Mand bliver fuld, saa skal I nok tie stille. Det maa endelig ikke komme ud mellem Folk, og saa fik Raffensø lige saa stille sin Vej, for naar Nis blev vred, var der ingen, der kunde bruge Mund som han.

En Ting har jeg glemt. Det sidste Nytaar, jeg var hos Baronon paa Thygesminde, var vi ude og høre Kirkeklokkerne ringe det nye Aarhundrede ind Klokkeren 12 om Natten.

Jeg kan ikke mindes mere den Sommer, før det blev Novemberdag. Raffensø sagde til mig, at jeg hellere maatte tage op til hans Broder Rasmus Raffensø. Men jeg skulde nu ikke have flere Raffensøpladser. Pladsen her hos Jacob Raffensø kunde paa mange Maader være god nok, men han gik altid rundt og vrøvlede, og det kunde jeg ikke fordrage. En Dag bad jeg om mine Penge, for jeg vilde hellere rejse end gaa der og høre paa alt det Vrøvl, men det vilde han ikke, og saa slæbte Tiden sig hen til November. Jeg gik til Folkemarkedet i Kolding, men jeg fik intet Arbejde, hvad egentlig heller ikke var min Mening. Jeg rejste en Tur til Fredericia, og om Aftenen tog jeg tilbage til Kolding, hvorfra jeg gik til Sdr. Stenderup. Jeg var hos mine Forældre om Natten, og næste Dag gik jeg op til Baronon paa Thygesminde, hvor jeg før havde tjent i 2 Aar. Jeg fik Plads der igen for Vinteren, og hen paa Vinteren blev jeg saa fæstet for et Aar igen, hvad jeg dog fortrød, da jeg gerne vilde have været i Sønderjylland og tjene.

Min Broder Sofus var nu ogsaa kommet til Sdr. Stenderup at tjene, idet han han faaet Plads hos Peter Bog paa Kathrineberg, en stor Gaard, der laa inde i Stenderup By. Her havde han nær slaaet sig ihjel. Det var en Søndag Morgen. Fodermesteren spurgte ham, om han ikke vilde kravle op i Laden og smide noget Hø ned til ham. Da Fodermesteren kom ind i Laden, fandt han ham liggende paa Gulvet i en stor Blodpøl med et Stykke Træ over sig. Det er sikkert faldet ned, da han har grebet deri, for at komme op. Der havde været Bal Aftenen i Forvejen i Stenderup. Det havde jeg været til, saa jeg laa og sov, da en af mine Stedsøstre kom løbende op til mig og sagde, at hvis jeg vilde se min Broder, inden han døde, saa skulde jeg skynde mig. Det kan nok være, at jeg kunde skynde mig.

kom derned i en Fart, men jeg kunde ikke tale med ham, for han var slaaet helt bevidstløs og Blodet boblede ud af baade Næse og Mund, naar han trak Vejret. Der var lagt en Blære med Is over hans Pande, da han havde faaet en svær Hjerne-rystelse. Baade min Fader og min Stedmoder var der og min Stedmoder sagde: „Ja, nu dør han bestemt, eftersom han er forslaaet“. Da sank jeg sammen og græd. Da mærkede jeg først, hvor meget jeg holdt af min Broder. Han laa da der i 2 Døgn, uden at der var nogen Forandring at spore. Han blev kørt paa Sygehuset i Kolding. Der laa han saa i 11 Døgn, før han blev klar. Vi var lige ved Jul, da Baronon sagde, at vi maatte tage Heste og Vogn og tage Pigerne med ud at se Juleudstillingen i Kolding. Jeg gik straks op paa Sygehuset, men hvilken Forandring er der sket med min Broder. Han smilede til mig, da jeg kom og fortalte mig, at han vilde hjem til Jul. Men det mente jeg nu ikke, at han fik Lov til, men han blev ved sit. Jeg gik ned i Byen til Kammeraterne glad i Sindet over den Fremgang, der var med min Broder. Han blev ved med at plage Overlægen om at komme hjem til Jul, men Lægen mente, at det var det bedste, hvis han blev der Julen over. Men min Broder blev ved sit. Til sidst sagde Lægen: „Ja, saa skulde han komme ned paa Operationsstuen et bestemt Klokkeslet.“ Han vilde saa se, hvad han kunde taale. Min Broder gik ogsaa derned, og da han gik derind skulde de lige til at operere en anden. Da de begyndte, blev min Broder straks noget bleg, men Lægen sprang hen og stak ham en varm Lussing, saa han blev rød i Kinderne igen. Han kom ogsaa hjem til Jul, men han blev skæv i Hovedet alle sine Dage og fik flere Gange Benstumper opereret ud af det ene Kæbeben. Men han havde ikke siden Mèn deraf.

Jeg var som før omtalt kommet i Tanker om, at jeg vilde til Sønderjylland at tjene, da man engang kunde opnaa større Løn end her i Danmark. Jeg rejste saa til den 1ste Maj 1900 fra Thygesminde, tog med Toget om Aftenen Kl. 12 fra Kolding over Lunderskov-Vamdrup-Sommersted og til Gram, hvor jeg kom op paa Formiddagen den 3die Maj. Jeg gik om til Gramgaard, som ejedes af den danske Greve Brokkenhus Schack, som ogsaa ejede Schackenborg ved Tønder. Gramgaard var dengang forpagtet ud til Forpagter Raben. Jeg gik straks ind til Forpagteren og traf ham paa hans Kontor. Jeg sagde, at jeg ønskede at faa Plads paa Gaarden. Han spurgte mig, om jeg kunde gøre min Tur, hvad jeg nok mente. Ja, saa er De antaget, sagde han, idet han tilføjede, at Lønnen for et Aar var 300 Kr., og saa maa De melde Dem til min Forvalter, saa kommer De i Arbejde med det samme. Jeg havde nok været paa store Gaarde, men her saa jeg for første Gang hvor meget en Mand kan eje. Der var allerførst Slottet, som laa paa en lille Ø ude i Søen, og saa var der selve Gramgaard med sine 900 Tdr. Land og to andre Gaarde, nemlig Billegaard og Nebbelsgaard, hver paa 500 Tdr. Land, samt en hel Del andre Smaagaarde. En stor Vandmølle ved Slottssøen, et stort Gartneri, et stort Teglværk, Gram Kirke og meget andet, der hørte ind under Grevskabet Gram. Gram Skov er der ogsaa. Hvor var der kønt her, hvor Byen ligger op ad en Bakkeskraaning. Selve Slottet var et Par Hundrede Aar gammelt dengang. Den havde før ligget 1/2 Mil længere mod Nordvest i Skovkanten tæt ved Vejen, som gaar til Fole, og hvor det gamle Volsted endnu ses. Der er rejst en stor Sten, hvorpaa der staar: „Her laa gamle Gram“. Paa nuværende Gram Slot er der et blaat Kammer, hvor der gaar en blaa Dame.

Gramgaards Bygninger var ikke særlig gamle. Kun Laden, som laa ovre paa den anden Side af Vejen, lidt for sig selv, var meget gammel. Der blev sagt 3 Hundrede Aar, da jeg var der. Den var umaadelig stor, med 2 Gennemkørsler, een ved hver Side. I den ene Ende var der 4 Kornmagasiner over paa hverandre. I selve Laden var der ingen Vinduer, kun nogle Aabninger i Halvmaaneform i Murene, saa der var næsten helt mørkt derinde. Man skulde opholde sig en Tid derinde, før man kunde se noget. Kun i den Ende, hvor Kornmagasinerne var, var der et Vindue. Heroppe i det øverste Kornmagasin var der en Mængde gamle Redskabet af alle Slags. Der var Hjulpløve og meget andet, og det blev sagt, at det var over 100 Aar gammelt. Selve Muren i Laden var af store Munkesten og var paa 2 Stens Tykkelse.

Der blev fortalt, at da Laden blev bygget, gjorde Grevinden, som dengang ejede det, Akkord med Bygmesteren, at hvis der kom til at mangle en Nagle (Tømmeret var nemlig tømret sammen med ene Træagler), saa skulde han ingenting have for sit Arbejde. Grevinden lod da en af sine Jomfruer stjæle en af Naglerne, og da Bygmesteren opdagede, at der manglede en lod han en Jernnagle smede ved Smeden og slog den i i Stedet for, og saa hængte han sig i den, for han var nemlig helt ruineret, naar han ingenting fik for sit Arbejde. Lad saa det være, hvad det er, men jeg kan med Sandhed sige, at der i hele Laden kun er et eneste Jernsøm, og det var ogsaa en gammel smedet Speger, vel nok saa tyk som en Egekæp, men i Firkant. Jeg har set den saa tit. Den sad midt i den vestre Gennemkørsel højt oppe i en af Hanebjælkerne.

Den tredje Gang, jeg var i Livsfare, var her paa Gramgaard. Vi havde nogle meget lange og høje Hamstakke, som vi kørte ind af, eftersom de blev brugt. En Dag, da vi skulde til at køre ind af det, og jeg var oppe paa Vognen og havde kørt den hen til Enden af Stakken, var en af Daglejerne gaaet op paa Stakken for at hive Halmen ned til mig. Halmen var i det øverste Lag frosset, og det var derfor vanskeligt at faa Hul paa det. Jeg løb, da jeg ellers fros, op ad Stigen med en Fork for at hjælpe ham med at faa begyndt. Jeg stod paa Enden af Stakken med Ryggen udefter og stak i Forken i Halmen for at tage en god Forkfuld. Men da jeg vilde hive det op, tog jeg mig ikke i Agt for, at det var frosset. Forken gled ud med saadan en Fart, at jeg gik bagover og faldt ned paa Halmen mellem Hestene og Vognen. Det er uforstaaeligt, at jeg ikke slog mig, for det var lige saa højt som et almindeligt Hus. Hestene stod ganske stille, og jeg havde ingen Skade taget, saa det maa være Guds Beskærmelse, at jeg ikke slog mig halvt fordærvet.

Vi havde et meget stort Høstgilde paa Gramgaard. Vi havde alle, baade Piger og Karle, Lov til at invitere en med, og da vi var ca. 30 ialt, blev det jo til mange, naar vi blev fordoblet. Foruden os var der jo alle Daglejerne og deres Koner. Vi spiste Oksekødsuppe til Middag, og det store Kornmagasin blev om Aftenen ryddet til Dans. Juleaften fik vi Gaasesteg, og Juledag var det den forfærdelige Storm, der er nævnt som Julestormen. Det er den værste Storm, jeg nogensinde har oplevet. Den rasede over hele Danmark og Sønderjylland med. Der blæste en Mængde Fabriksskorstene og Huse og mange Tusind Træer i Skovene væltede om.

Vi havde her paa Gramgaard to Tyskere, som ikke kunde tale et dansk Ord. De havde tit Besøg af en anden Tysker, som

tjente paa Gram Sygehus. Han var fra Hamburg og havde oplevet den store Koleraepidemi der. Da var han ca. 12 Aar gammel. Han sad syg og hjælpeløs i deres fattige Stuer, mens baade hans Fader, Moder og Søskende laa døde omkring i den samme Stue. Han havde et Par Gange en Flaske med, som jeg ogsaa smagte. Det var Chapanié. Jeg tror, at han tog det paa Apoteket uden Forlov, men jeg ved det ikke, for jeg kunde ikke forstaa alt, hvad de sagde, selv om jeg havde lært en Del Tysk af dem.

Her i Gram saa jeg den første Bil. Men den lignede slet ikke de Biler, der er i Brug nu til Dags. De lignede mere en lille Fjedervogn. Denne Bil tilhørte en Handelsrejsende. Han kørte en Tur rundt inde i Gramgaard, saa vi kunde se den. Men dengang havde Bilerne jo ingen Ret paa Landevejene og heller ikke Cyklerne. Hvis man kom kørende, og der kom et Hestekøretøj imod een, skulde man staa af, indtil Hestene var kommet forbi. Jeg saa den første Luftcykle for 6 Aar siden, dengang jeg tjente i Rødding i 1896, og jeg lærte forresten selv at køre paa Cykle, da jeg var 18 Aar. Det var paa Thygesminde, og jeg havde da engang, da jeg endnu ikke var fuldbefaren til at cykle, laant en Cykle til at cykle til Kolding paa. Det gik godt nok derud, det vil sige, jeg trak Cyklen inde i Kolding, da jeg ikke turde cykle paa den, og jeg vilde heller ikke risikere at forskrække Hestene, da de fleste Heste dengang var bange for en Cykle. Paa Hjemvejen mødte jeg dog et Køretøj, som jeg kendte. Jeg vidste, at Hesten ikke var bange for en Cykle, og jeg vilde derfor vove at cykle forbi uden at staa af. Men jeg styrede lige langs med Hesten, og det endte med, at Cyklens Forhjul tørnede mod det venstre Baghjul paa Vognen, saa Cyklehjulet sprang i et 8-Tal; jeg faldt ned af Cyklen og rev mit ene Bukseben lige fra Hælen og saa langt op, som det kan kaldes Bukseben. Jeg lukkede saa til stor Morskab for dem paa Vognen ind i et nærtliggende Hus, hvor jeg noget skamfuld sad uden Bukser i den ene Stue, mens Konen sad og syede mine Bukser paa en Jernsymaskine; det kostede mig en Krone. Endelig kom jeg igen ud til Rabekka, som Cyklen kaldtes, da det var den eneste Cykle, der var der paa Egnen. Jeg fik saa Hjulet rettet op og trissede hjemad. Det var meget sjældent at se en Dame paa Cykle dengang og endnu mere sjældent var det at se en ukonfirmeret cykle. At cykle var ikke noget for Børn. Hvis en Dreng kunde cykle, før han blev konfirmeret, blev han næsten regnet for et Vidunderbarn.

Det var næsten ene ordentlige Karle, der tjente her paa Gramgaard. Der var ikke meget med at drikke, selv om der var rig Lejlighed til det. Der var ikke mindre end 5 Beværtninger i disse to smaa Byer, som laa lige ved hverandre. Men Gram er jo ogsaa en Turistby, hvor der om Sommeren kommer mange Mennesker. Det er paa Grund af den skønne Omegn, der er her. Der er Skov, Sø og Slotte, men enkelte Gange kunde vi samles paa Banegaarden eller paa Hotellet, men det var kun, hvis der var en, der skulde rejse.

En Person, nærmest et Vrag, kunde man altid træffe der, naar man kom derom. Han gik under Navnet Anders Hjuler. Jeg ved ikke, om det var hans rigtige Navn, men han var i hvert Tilfælde Karetmager eller Hjulmager, som det dengang kaldtes. Han var nemlig engang for 4 Aar siden (det maa have været i 1898) kommet til at slaa en Smed ihjel paa Vejen imellem Gram og Gramby, lige ved Sygehuset. Der er plantet et Træ ved Siden af Vejen, hvor det passerede. Der var tre, Hjulmageren,

Smeden og et Postbud. De havde siddet nede i Gram og sviret og er muligvis blevet Uvenner. da de var paa Vej hjem. Hjulmageren slog Smeden ned bagfra med et Hjulnaver, men han slap billigt for det, fordi Smeden var fulgt med denne Vej. Han havde ikke noget at lave der, da han skulde den modsatte Vej for at komme hjem. Hjulmageren fik et Aar for det, men han var egentlig en ganske fredelig Mand, men aldrig respekteret siden.

Vi var nu kommet til April Maaned 1902, og jeg havde snart været paa Gramgaard et Aar. Jeg havde talt med Forpagteren, og han havde spurgt mig, om jeg vilde blive et Aar endnu. Jeg svarede Nej, for jeg havde tænkt mig, at jeg vilde rejse længere op ad Tyskland et Aar til. Jeg havde ogsaa talt med en af de to Tyskere, vi havde. Han var en ældre fornuftig Karl og var fra omkring Slesvigegnen. Han mente nok, at han skulde skaffe en god Plads til os begge to. Jeg skulde jo ogsaa tænke paa snart at skulle møde paa Session. Men det kunde jo godt være et Par Aar endnu, jeg var jo kun 20 Aar, og der var ingen, der dengang behøvede at møde paa Session, før de var fyldt 22 Aar.

Men en Dag kom der Brev til mig fra Holsted By fra en Mand ved Navn Chr. Iversen. Han var Stenhugger og var gift med den een af mine Stedsøstre, der hed Anne. Han skrev til mig, om jeg havde Lyst til at komme over til ham i Holsted By og arbejde for ham ved Stenhuggerfaget. Jeg kunde faa 1,50 Kr. om Dagen og saa Kosten, det var jo en Del mere end hvad jeg kunde tjene ved Landbruget. Han vilde helst, at jeg kom med det samme. Derfor gik jeg straks ind til Forpagteren og fik ogsaa Lov til at rejse. Jeg pakkede mit Tøj sammen og rejste Dagen efter over Vamdrup-Sommersted, hvor jeg skulde skifte fra det tyske Tog til det danske, og hvor jeg skulde have mit Tøj undersøgt af Toldkontrolløren. Jeg fik der ved min egen Uagtsomhed en Forsinkelse paa 4 Timer. Vi holdt paa Sommersted Banegaard, og da jeg sad i Toget og talte med en Rejsekanne- rat, da jeg kom til at kikke ud paa Perronen. Jeg syntes bestemt, at det var min Kuffert, der stod der. Jeg sagde farvel til ham, jeg talte med. Da jeg var kommet ud, saa jeg til min Ængrelse at det ikke var Vamdrup alligevel. Toget satte sig i Bevægelse, og jeg kom ikke med. Jeg ærgrede mig over min Dumhed, for hvis jeg havde tænkt mig rigtigt om, saa vidste jeg da godt, at det ikke kunde være Vamdrup endnu, men derimod først næste Station. Jeg kom dog til Holsted ved Aftens- tid, men med 4 Timers Forsinkelse. Næste Morgen rejste jeg med Chr. Iversen paa Arbejde, som skulde foregaa det meste af Sommerenovre i Nabsognet Aastrup. Vi begyndte paa en Gaard, som var brændt om Vinteren. Laden og Kostalden skulde genopføres af Kampesten. Da vi var færdig dermed, gav vi os til at slaa Skærve, et Arbejde som han gav sig til ved enhver Lejlighed. Vi arbejdede mange forskellige Steder der i Aastrup Sogn og blev næsten kendt med alle Sognets Beboere. Vi fik altid Kosten, hvor vi arbejdede, og det var ikke lige godt alle Steder. Jeg kan huske et Sted, hvor vi var i 14 Dage, og i denne Tid fik vi stegt Flæsk hver eneste Dag og altid Vælling og Grød til Eftermad.

Denne Chr. Iversen eller min Svoger, som han jo rettelig var, da han var gift med min Stedsøster, havde en levende Interesse for alt, hvad der passerede, baade udenlandsk og indenlandsk. Dette bevirkede at jeg fik samme Interesse i de 1½ Aar, jeg arbejdede for ham. Han blev nemlig, naar der skete noget Nyt,

ved med at tale om det i flere Dage, og saa kunde det ikke undgaaes, at man efterhaanden selv fik Interesse for det passerede.

Aar 1903 den 12. Januar indviedes Københavns nye Raadhus, og den 2. Marts samme Aar blev J. Jensen valgt til Københavns Finansborgmester. Det var den første Socialdemokrat, der fik Stillingen som Borgmester i København. Samme Aar var Kejsers Vilhelm den 2. af Tyskland paa Besøg hos Kong Chr. den 9. Han holdt ved Gallataflet en Tale, hvor han bl. a. sagde, at han betragtede sig som en Søn af Huset. Den 7. November fejrede Kong Chr. den 9. sit 40 Regeringsjubelæum. Om Efteraaret 1903 havde jeg besluttet, at jeg vilde paa Session. Jeg vilde gerne være taget til Trankonstabel, da jeg saa mente at have 50 pCt. Chance for at komme til København og aftjene min Værnepligt der. da denne Vaabenart kun laa i København og i Aarhus. Jeg skulde møde paa Session i Kolding, da mine Papirer ikke var blevet flyttet fra Sdr. Stenderup, og jeg mødte altsaa der paa Kolding Raadhus og blev taget til Arbejdssoldat. Jeg trak Nr. 641 med Bemærkning om, at jeg var pladfodet af 2. Grad. Dermed opnaaede jeg at komme til København, og saa var jeg tilfreds. Jeg arbejdede et Aar endnu ved min Svoger. Om Vinteren satte vi den søndre Kirkedige om ved Føvling Kirke.

Denne Vinter fik jeg et Brev fra et Nummerbytningskontor. Jeg kunde faa 250 Kr., hvis jeg vilde tage i Tjenesten om Sommeren i Stedet for om Vinteren, da jeg ellers ikke kunde vente at blive indkaldt før til Oktober 1904. Men jeg valgte dog det sidste. Jeg syntes ikke, at jeg vilde tage fra Chr. Iversen til Sommer, da jeg havde haft Arbejde hos ham hele Vinteren, og tillige med kunde jeg jo tjene en god Skilling nu hos ham, da jeg kunde faa mere i Dagløn denne Sommer.

Dette Foraar traf jeg hende, der skulde blive min Kone. Vi havde selv dette Foraar bygget et Hus til Chr. Iversen lige ved Holsted Banegaard. Vi flyttede ind lige før Jul. Da vi nu boede saa nær ved Banegaarden, kom jeg jo daglig i Tale med Portørerne. Der var tre, og jeg kom mange Gange om Aftenen ind til en Portør Johannesen om Aftenen og spillede Dam. Hans Søster Anne Johannesen kom en Dag paa Besøg, og vi blev snart gode Venner og blev desuden enige om, at det skulde være os to, naar jeg engang havde aftjent min Værnepligt. Jeg var nede at besøge hende hen paa Sommeren. Anne hentede mig paa Vinderup St., og saa gik vi til Stokholm, hvor jeg blev modtaget af mine tilkommende Svigerforældre, som begge var ældre Mennesker, der længtes efter at blive afløst da de havde gjort deres Arbejde.

Han var en Svensker og var født i Göteborg i Sverige i 1834. Han var en af de mange Svenskere, der rejste herover i Aarene mellem 1850 og 1870. Han blev herovre og giftede sig med en Dansker. Han havde mange forskellige Pladser, og blev til sidst gift med Else Christensen fra Yllebjerg. Derefter fik han Arbejde som Daglejer. Han fik Arbejde, da Banen Struer-Langaa skulde bygges. Da Arbejdet var færdigt, blev han fast ansat og var saa Banearbejder i 34 Aar, da han tog sin Afsked med Pension.

Min Kæreste kom saa igen til Holsted hen paa Sommeren, og vi var i Ribe en Tur, da Ribe Domkirke blev indviet efter i 10 Aar at være blevet repareret. Kong Chr. den 9. og flere af de kongelige Medlemmer var der. Om Aftenen saa vi et udmærket Fyrværkeri.

Samme Aar skete den frygtelige Katastrofe, da den danske Dampner den 28. Juni sank ude i Atlanterhavet efter at have

stødt mod en Klippe, Rockall, og hvor over 600 Mennesker omkom.

Jeg havde hen paa Sommeren faaet mit Pas der lød, at jeg den 2. Oktober 1904 skulde møde paa Villersgades Kaserne. Jeg havde sparet lidt Penge sammen, som jeg kunde bruge, naar jeg nu kom til København. 8 Dage før den 1. Oktober ho'dt jeg; op med at arbejde, for at kunne rejse ned og besøge min Kæreste, før jeg skulde i Klæderne. I en af disse Dage, den 24. September, døde en af Danmarks store Mænd, nemlig Læge Niels F. Rinsen. Den 1. Oktober rejste jeg fra min Kæreste og kom tilbage til Holsted om Middagen. Om Aftenen skulde jeg rejse med Aftentoget til København. Jeg fik mit Tøj pakket sammen, og gik saa en Tur ned til Banegaarden, som jo laa lige tæt ved, hvor vi boede. Da jeg kom derned saa jeg, at der gik en høj, kraftig Karl frem og tilbage. Det saa ud til, at han ventede paa et Tog. Jeg kom til at tale med ham, og han fortalte mig, at han var fra Hegnsvig og at han skulde møde paa Villersgades Kaserne næste Eftermiddag Kl. 2. Vi blev straks Kammerater, og han gik med mig hjem til Toget skulde gaa. Kl. 7 rejste vi saa fra Holsted Banegaard, men om Rejsen kan jeg ikke huske ret meget udover at der paa Færgeren over Storebælt var 2 Negre med som Passagerer. En Folkerace, som jeg aldrig før havde set. I Korsør kom vi saa i Toget, og vi syntes, at de kørte meget hurtigere end de gjorde i Jylland og paa Fyn. Det blev snart saa lyst, at vi kunde se, og saa kørte vi endelig ind paa Københavns Banegaard. Det var, syntes jeg, som om vi kom ind i en mørk Lade, det var jo den gamle Banegaard dengang. Jeg var mange Gange blevet advaret imod Bondefangerne. Jeg havde tænkt meget paa det paa hele Rejsen, men det gik meget lettere end jeg havde ventet. Der var mødt en hel Del Soldater op for at modtage os og advare os mod dem. Jeg holdt mig hele Tiden til en af Soldaterne. Jeg ved ikke, om der var nogle, der kom i Bondefangerklør. Der var vel nok en Raaben og en Summen af alle disse Mennesker, som var her. Vi var en 30—40 Mand, som skulde med disse Soldater. De viste os Soldaterhjemmet, og der sagde de, at der syntes de, at vi skulde gaa ind. Vi drog af Sted op ad Gaden, hver med en Kuffert i Haanden. Men hvor var jeg skuffet over København, jeg havde forestillet mig, at Huse- ne var meget større. Men pludselig dukkede det nye Raadhus op, og jeg syntes straks at det saa lidt mere storslaaet ud. Og der var Chrisiansborg Slotsruin, kulsort og skummel efter Branden i 1884. Og der laa Børsen. Jeg syntes, at det hele saa saa bekendt ud, skønt jeg aldrig før havde set disse Bygninger i Virkelighed. Jeg havde jo set dem paa Billeder, og derfor kendte jeg dem jo saa godt.

Vi gik saa lidt længere frem, og saa pegede vor Fører paa en gammel mørk Bygning, som laa paa venstre Side. Han sagde til os, at det var Villersgades Kaserne og der skulde vi saa møde næste Dag Kl. 2. Det var en slem gammel Kasse at komme til at bo i, men vor Fører mente heller ikke, at vi skulde bo der, men derimod ud paa Amager i den Maaned, mens vi var paa Skole. Vi gik videre over Broen til Kristianshavn, drejede til venstre hen imod Kvindefængslet og standsede ved et gammelt Hus med Svaalegang. Her kom snart en pæn ung Mand ud, og han bød os indenfor. Vi skulde bare gaa rundt i hans Hus, som om vi var hjemme. Det var et privat Soldaterhjem. Her kunde vi faa vort Tøj opbevaret for en Krone i den Tid, vi var Soldat. Vi fik lidt at spise og gik saa ud for at se paa Trafikken der ved

Kanalen. Det varede ikke længe før vi traf nogle Kammerater, som vi havde rejst med. De havde faaet deres Tøj ind paa et andet Soldaterhjem, som laa ved Over Gaden o. Vandet. Der var meget bedre, end der, hvor vi var kommet hen, mente de. Der kom snart endnu flere, og de fortalte, at de var kommet ind paa et Soldaterhjem i Gothersgade 10, og der var der endnu bedre, mente de, ja der var ligefrem flot. Det var noget andet, end det gamle Bras, som vi var kommet ind i. Enden blev, at vi gik ind og forlangte vort Tøj igen. Vi kunde selvfølgelig godt faa det udleveret, men Værten forsikrede os, at vi ikke skulde komme til at fortryde det, hvis vi lod vort Tøj hænge hos ham. Han fik os ogsaa overtalt til sidst, og vort Tøj blev der. Jeg kom der ikke ret meget, for der var altid fyldt med Kortspillerreder.

Nu var Kl. blevet 2. og vi var mødt ovre paa Villersgades Kasernegaard. Jeg syntes, at det mest lignede et Fængsel at komme ind i. Jeg har aldrig set saadan et Syn hverken før eller senere. Der var mange pæne Karle, men der var lige saa mange, der saa forfærdelige ud. Der var de, der var kommet lige fra Landevejen, og de havde mange af dem kun Træsko paa uden Strømper, og nogle havde noget paa, der engang var et Par Sko, men nu stak Tærne ud af dem, og de var baade vinske og skæve, men som de sagde Kongen skulde noggive dem Støvler, og det fik de ogsaa. Der var nogle, der ingen Frakke havde paa, men kun en Bluse. Der var en med Fuldskæg. Han kunde vel være omkring 40 Aar. Han var i sine unge Dage rejst til Amerika, og saa var han lige hjemme en Tur og saa snuppede de ham. Jeg tænkte, at jeg nok skulde lægge Mærke til, hvem af de Fyre, jeg skulde ligge sammen med, men ak, da vi var kommet i Klæderne kunde jeg ikke kende Forskel paa dem. Kun min lange Rejsekammerat fra Holsted og ham med Fuldskægget kunde jeg kende, ellers lignede vi hinanden. Ude midt i Gaarden stod et Bord og nogle Stole. og snart kom nogle Befalingsmænd med Papirer og Bøger og satte sig. De begyndte at raabe Navne op. Efterhaanden som vore Navne blev raabt op fik vi et Nummer udleveret, og derefter blev vi henvist til en Sergent. Saa snart der var en Sergent, der havde faaet 30 Mand, forsvandt han ind i en af Bygningerne. Hvor de blev af, vidste jeg ikke, men snart blev ogsaa det Hold, som jeg var paa, fuldtallig, og vi forsvandt saa ogsaa med vor Sergent, som skulde være vor Korporalsskabsfører. Han var umaadelig flink overfor os, næsten nedladende. Da vi gik op ad Trapperne mødte vi et Hold, som var kommet i Klæderne. De gik med deres Civiltøj under Armen og med Kravetøjet under Armen. Bagefter kom deres Sergent, og han skældte og smældte, og jeg kan huske, at jeg tænkte, at det var da godt, at vi ikke havde faaet saa vred en Sergent, men det var ikke længe, jeg tænkte saadan. Vi kom ind i en stor Sal, hvor et Hold var ved at komme i Klæderne. Henad Gulvet laa en Dynge Tøj, og langs med Dyngen stod nogle Soldater, som var ved at trække i Tøjet. Nogle var i det meste af det, men der var andre, der stod i den bare Skjorte, mens de skyndte sig at stikke Benene ned i et Par Bukser, mens Sergenten stod og skyndede paa dem. Paa den anden Side af Dyngen spankulerede en stor tyk Stabssergent frem og tilbage akkurat som en Hane i et Hønseshus. Man kunde se paa ham, at han var klar over, at her raadede han, og her var der ingen andre, der skulde sige noget; og som han kunde bande. Jeg har aldrig hørt noget lignende før. Der var, da vi kom ind, en meget stor Mand, som stod og præ-

vede Bukser men der var ingen, der var store nok, saa han havde opgivet det, og nu stod han og prøvede Frakker i Stedet for. Han havde netop taget en paa, der heller ikke passede, og dette sagde han halvhøjt. Stabssergenten hørte dette, og han sprang over til ham, og sagde: „Hvad siger han, kan han ikke faa Frakken til at gaa om sig?“ Med disse Ord sprang han over Dyngen som en Kat og greb fat i begge Sider af Frakken, ruskede ham saa Skjortefligene fløj til begge Sider. Det saa komisk ud, man skulde næsten tro, at det var en Brandstorm.

Det saa meget komisk ud, men Frakken kunde Stabssergenten nu engang ikke ruske sammen om Karlen. Stabssergenten luskede saa tilbage igen med den Bemærkning at han nok skulde sørge for at skaffe ham af med den Grødmave inden 4 Dage, hvis han kom til at staa under hans Varetægt. Stabssergenten fandt derefter en Frakke og et Par Bukser af et meget stort Nummer, og han smed det lige hen i Hovedet paa Karlen og tilføjede, at hvis han ikke forsvandt ud af Døren inden 2 Minutter, saa skulde han nok sørge for ham. Da dette Hold var væk, kom vi til. Jeg fandt snart noget Tøj, der passede vig, og jeg var klar over, at jeg ikke vilde under denne Stabssergents Opsyn mere end nødvendigt. Jeg tænkte ikke paa, at jeg siden mod min Vilje skulde komme til at aflægge ham et Besøg. Vi var lige ved at være færdige, og vi skulde til at gaa ud da Sergenten opdagede, at der bagved ham stod et Par Stykker, som ikke gjorde Tegn til at ville klæde sig paa. De stod endnu i deres Civiltøj. Det var et Par pæne Karle at se til, og det var de ogsaa, da vi lærte dem nærmere at kende. Altsaa nu fik han Øje paa dem, og han raabte til dem: „Hvad er I da for et Par Fyre, skal I ikke i Klæderne?“ „Nej, det skal vi ikke. Vi skal paa Sygehuset“. „I ser“, og som han kunde bande, „ikke ud til at fejle noget“. „Jo, vi er Fnatter“. Men havde Stabssergenten ikke været vred og ved at flyve i Flint før saa var han det nu. Han sprang hen og slog Døren paa vid Gab og raabte dem lige ind i Ansigtet, at de skulde se at komme ud af Døren, saadan nogle Svinebæster. De skulde ikke komme her og smitte deres Kammerater og Klæderne. De skyndte sig ud af Døren, og vi saa dem ikke mere den Dag. Vor Sergent gav os derefter Ordre til at samle vort Tøj sammen og saa følge med Ham. Jeg havde faaet saadan et godt Indtryk af ham, da vi gik op. Han havde talt sa broderligt til os, som om vi var gamle Kammerater. Men nu, da vi var kommet i Klæderne fik Piben en anden Lyd. Imellem os var der en Murersvend fra Randers. Han var noget fuld, og han sang, hver Gang der var en Befalingsmand, der sagde noget til ham: „Aha, vil du nu bare lade Hønen gaa.“ Oppe hos Stabssergenten havde jeg ikke hørt ham, men nu, da vi var kommet ud, begyndte han at synge igen. Men nu sprang Sergenten et Par Trapper op til ham og saa ham lige ind i Ansigtet og sagde, at nu skulde han holde op med den Hønesang, ellers skulde han give ham Høne, kunde han tro. Jeg hørte ham ikke synge siden.

Vi kom saa ned i Kasernegaarden, og vi blev stillet op 4 og 4 i hver Række og Sergenten kommanderede March, men det kneb med at holde Orden i Geledet. Der var snart en, der tabte en Hue, en anden tabte en Krave, og en tredje et andet Klædningsstykke. Da vi passerede en Flok Dreng, raabte de: „Naa, er du kommet til København for at lære at gaa?“ Svaret lød gerne: „Hold Kæft, din snottede Dreng, ellers ska a gi dej en gued Lusing“. Drengene satte gerne i Rend, mens Sergenten brugte Mund, alt hvad han kunde. Han saa sig af og til tilbage, som

om han vilde se, om en af os skulde skeje ud til Siden og saa stikke af. Vi marcherede eler sjokkede kan man vel egentlig kalde det, hen over Broen til Kristianshavn. Ak, der til venstre laa den gamle Rønne hvor vi for et Par Timer siden havde afleveret vort Tøj. Det havde vi dengang nær fortrudt, men nu syntes jeg næsten at det var som et lille Hjem. Da vi var der, havde vi vor Frihed, nu syntes jeg, at jeg var blevet arresteret og var paa Vej til Tugthuset. Hvad vilde de sige derhjemme i Jylland, hvilde saa dig i den Mundering, og hvad vilde din Kæreste sige. tænkte jeg. Naa, det fik hun jo heller ikke at se, men jeg ønskede alligevel at jeg ikke saa lige saa latterlig ud som de andre. Vi svingede snart til venstre, hen forbi den nye Artillerikaserne, og fortsatte ud i Nærheden af det faste Batteri, som dengang laa her og pegede ud mod Øresund. Vi kom op mellem to Rækker Træhuse, og der var en halv Snes ved hver Side. Vi gjorde Holdt ved et af dem. Paa Døren stod et stort 5 Tal. Sergenten forklarede os, at her skulde vi bo, og at vi kaldtes 5. Korporalskab. Derfor skulde vi bo i det femte Hus. Vi var 30 Mand. Vi gik ind, og der saa vi, at der stod to og to Senge oven paa hinanden. Vi fik anvist hver enSeng, og paa Sengen stod det Nummer, som vi havde faaet. Mit Nr. var 579. Vi kunde saa orientere os lidt, men der blev sagt til os, at vi ikke maatte gaa nogen Steder hen, og at vi skulde være i Seng Kl. 10, for da vilde der blive visiteret. Vi skulde ikke bryde os om noget før næste Morgen, da vilde der blive kaldt paa os. Næste Dags Morgen blev der kaldt paa os og befalet, at vi skulde stille udenfor Huset Kl. 8. Vi blev stillet op i to Geledder, og der blev forklaret os, at vor Øverstkommanderende var en Kaptajn og den Næstkommanderende var en Premierløjtnant, en Sekundløjtnant og en Sergent, som skulde eksercere med os til Øvelse. Som Kasernekommandant havde vi en Stabssergent, som havde Opsyn med alt derhjemme i Barakkerne. Han skulde ogsaa udlevere al Slags Post som kom til os, baade Breve og Pakker. Han stod for Husholdningen, vi fik nemlig kun Morgenmad og Middagsmad. Resten maatte vi selv om. Ligeledes udleverede han Lønninger og et Brød hver femte Dag. Lønningen bestod af 55 Øre om Dagen, men det steg til 60 Øre da vi havde ligget inde i et halvt Aar. Vi havde Øvelse hver Dag ude paa Amagerfælle, praktisk og teoretisk. Det var ikke saa vanskeligt, vi havde ikke nogen Vaabenøvelse, selvom vi havde en Knæssabel, saa det var vist kun for et Syns Skyld, at vi havde den.

Saa oprandt da den første Søndag i København. Da vi havde stillet til Appel, fik vi Lov til at gaa ud i Byen, men vi maatte ikke tage vor Sabel med, for som Befalingsmændene sagde, vi skulde først lære at gaa, ellers fik vi Sablen mellem Benene og saa faldt vi. Vi stormede ind mod Byen. Nu skulde vi rigtig se noget. Vi fulgtes ad en 10—12 Stykker ad Gangen. Vort første Maal var Vor Frelsers Kirke paa Kristianshavn. Det var en hel Oplevelse at gaa op i denne Sneglegang uden om Taarnet. Jeg var saa højt oppe, at jeg syntes, at jeg kunde omfavne Spiret. Det næste Maal var Rundetaarn. Der var en behagelig Opgang der, det var som at gaa op ad en Bakke paa en Landevej. Det var imponerende med alle de Navne og Aarstal, som var risset ind i Stenene og snittet i Træværket. Baade Trinitatis Kirken og Taarnet er opført af Chr. den 4., Grundstenen til selve Kirken som dengang kaldtes Studenterkirken, blev nedlagt 1637. Kort efter paabegyndtes der paa vestre Gavlen Opførelse af Rundetaarn, eller som det oprindeligt hed Røgenstaarnet. Dette stod allerede

r642 færdig i sin fulde Højde med den magelige Snelegang uden om Kærnen, mens Kirken først blev indviet 1656.

Sagnet fortalte, at umiddelbart efter at Taarnet var færdigt, havde Chr. den 4 Besøg af den russiske Zar. Han skulde da med op at se dette Taarn. Da de kom derop og stod og saa ned sagde den russiske Zar: „Enhver af mine Undersaatter, som jeg befaler at springe ud herfra, han gør det. Saadan en Magt har jeg over dem“. „Ja. det har jeg ikke, men jeg tør logere eller sove i enhver af mine Undersaatters Hus om Natten.“ „Det tør jeg ikke“, svarede Zaren.

Vi var saa inde i Rundetaarn, Panoptikon, Carlsbergglypoteket, Nationalmuseet, Thorvaldsens Museum og Rosenborg Slot, som ogsaa er opført af Chr. den 4. Det var under Bygning i flere Aar og i 1615 kom det under Tag, men var først færdig i 1629. Rosenborg Slot var det mest interessante af hvad jeg saa i København. I den første Stue, vi kom ind i, lagde vi Mærke til 7 Par Sko, som havde tilhørt Frederik den 7. I en anden Stue laa den Pen, som den samme Konge havde underskrevet Grundloven med, og i et Skab paa Væggen kunde man se de Klæder, som Chr. den 4. havde paa, da han blev saaret paa Trefoldigheden, særlig den gennemhullede Hue og det endnu blodige Klæde, som han havde bundet for Øjet. I en anden Stuesaa vi en Del Ting som havde tilhørt Eleonora Kristine Ulfeldt. Noget af det stammer fra den Tid, da hun var i Fængsel paa Blaataarnet. Det der fandtes her, var for mig de mest interessante Seværdigheder, der findes i København. Jeg anbefaler til enhver, der kommer til København at gaa ind og se paa det.

Vor Skoletid her skulde vare 4 Uger, og vi var nu henne i den sidste Uge. En Dag vilde Premierløjtnanten kommandere os allesammen af een Gang. Vi stod da i to lange Geledder, og Løjtnanten stod da i den ene Ende og kommanderede Ret og Rør og mange andre Ting, som jeg ikke husker. Han kunde da se, at der var noget galt i den ene Ende, men hvad det var kunde han ikke se. Der stod nemlig en halv Snes Damer inde fra Byen og saa paa os. Der var en lille hvidhaaret Fisker fra Fredericia. Han vendte sig om mod Damerne og blottede sig og lod Vandet løbe lige imod dem. Premierløjtnanten sprang derned, alt hvad han kunde, men da var Fiskeren kommet paa ret Køl igen og Damerne forsvandt.

En Dag skulde vi marchere ud paa Amager, og jeg var da saa uheldig at rive en Flænge i mine Bukser. Flængen var saa stor, at jeg ikke selv kunde reparere det, saa jeg gik til Sergenten, der sagde til mig, at jeg maatte gaa til Stabssergenten paa Tøjdepo-tet. Det var jeg nu ikke sa glad for, da jeg endnu ikke havde glemt ham fra den Dag, da vi skulde i Klæderne. Men dette var en Ordre, som ikke var til at komme udenom, og jeg listede saa af. Jeg traf ogsaa Stabssergenten hjemme, og jeg skal love for, at jeg blev løst ind. Men nu vilde han se, om han kunde faa sin Kone til at lappe det sammen, men det skulde koste en Daler, og saa maatte jeg komme næste Dag efter dem. Og forsvind saa og lad mig ikke se Dem for mine Øjnemere. Jeg traadte af og forsvandt. Næste Dag stillede jeg til den samme Tid, og jeg forklarede mit Ærinde, da det var Stabssergentens Kone, der lukkede mig ind. Hun spurgte mig, om jeg ikke kunde komme igen næste Dag, for hun vidste ikke noget om det, og hun havde heller ingen Besked faaet paa det. Men det kunde jeg ikke, da vi var færdig med Skolen nu, og skulde rejse næste Morgen. Vi ledte efter mine Bukser, for at jeg kunde faa dem med hjem

igen, men vi kunde ikke finde dem. Saa fandt hun et Par helt nye til mig, og jeg var glad for det, da jeg ogsaa beholdt min Daler.

Vi var nu færdig med Skolen og skulde sendes ud til de forskellige Garnisonsbyer. Da vi saavidt muligt selv maatte bestemme, hvor vi vilde hen, bad jeg om at komme til Viborg, da der ikke var saa langt ned til min Kæreste derfra. Men det kunde ikke bevilges, da de, som havde søgt dertil, alle var gift, og de blev selvfølgelig først bevilget. Jeg valgte da at komme til Sølv-gades Kaserne. Det blev en blandet Samling Jyder, Fynboer, Sjællændere og Københavnerne. Nu gjaldt det om at faa en god Plads den sidste Tid. Nogle skulde være Oppassere for Befalingsmændene, nogle Ordonnanser, og endnu andre skulde ned til Bøssemagerne. De, der blev Ordonnanser, fik det bedst, og det mente Københavnerne, at de vilde faa, for de var bedst kendt i Byen. Det kunde der jo ogsaa være noget om, men det blev lige modsat, netop fordi de var for godt kendt i Byen. De blev nemlig gerne borte, naar de blev sendt ud. Nej, de fra Landet blev Ordonnanser, og de fra København blev sendt ned til Bøssemagerne.

Jeg blev taget til Ordonnans for 34. Batallion. Det var en Forstærkningsbatallion, og der var ikke meget at lave. Jeg havde en Oberstløjtnant og 3 Kaptajner, som jeg skulde bringe Lønninger ud til hver Maaned. Jeg skulde melde mig hver Dag hos en Sergent Bistrup nede i Nyboder Kl. 2 om Eftermiddagen, og hvis han sagde, at der ikke var noget, saa havde jeg fri denne Dag.

Jeg havde hørt, før jeg blev Soldat, at der ikke skulde meget til, før man blev straffet, og jeg havde sat mig for, at jeg ikke vilde være bekendt at komme hjem med en Soldaterbog, som viste, at jeg havde været straffet. Og dog kunde det nær være gaaet galt for mig. Paa 5 Sal var der en Stue, hvor der var Vandhaner. Men de var kun abne 3 Gangedaglig, Morgen, Middag og Aften, og det var kun en Time ad Gangen. Vi maatte saa sørge for i denne Time at faa Vand til at vaske os i. Men det var jo ogsaa tit, at vi gerne vilde have et Par Strømper vasket, og derfor havde vi inde i Stuen to store Vandspande, en til rent Vand og en til urent Vand. Der foruden havde vi et Par Vandfæde. Disse Spande stod lige inde under Taget i et Rum, hvor der var meget mørkt. Hvis vi havde noget snavset Vand, hældte vi det bare ind, og vi vidste jo, hvor Spanden stod, saa vi kunde altid træffe Spanden i Mørke. En Dag var jeg ved at vaske et Par Strømper, og havde ogsaa hængt Strømperne ud paa Vindueshaspen. Jeg aabnede saa Lemmen og vilde hælde Vandet ind i Spanden, men den var fuld i Forvejen, saa alt det urene Vand plaskede ud over Kanten. Det varede ikke længe, før jeg hørte nogen begynde at bande nedenunder, hvor jeg vidste, at der stod en Sergent og holdt Fægteøvelse med en Kaptajnssøn. Jeg var straks klar over Situationen, og jeg snuppede i en Fart Strømperne fra Haspen og smed dem ind i min Seng. Derefter gik jeg ind i Samlingsstuen. Jeg var klar over, at vi snart vilde faa fremmede, da Vandet var faldet ned over deres hvide Skjorter der neden under, og jeg fik Ret. Det varede ikke længe, før Sergenten kom farende op og spurgte, hvad det var og hvem det var. Han søgte efter noget derinde, men der var ingen, der kendte noget til det. Endelig fandt han Lugen og sagde: „Aha, her har vi Aarsagen, men hvor er Synderen?“ Idet han sagde det, kom jeg slentrende ind i Stuen, og saa nok saa uskyldig ud. Han spurgte da straks, om jeg kendte noget til det, men jeg sagde

Nej. Han sagde da, at hvis ikke den skyldige kom frem, saa skulde han sørge for, at vi alle paa Stuen blev straffet. Men der var stadig ingen, der meldte sig, og saa gik han med den Bemærkning, at vi skulde høre nærmere fra ham. Men vi hørte aldrig fra det siden. Jeg ved heller ikke, om jeg var blevet straffet for jeg kendte Sergenten personlig, men jeg kunde jo ikke have stolet paa det, og det var jo nu engang saadan, at naar en Soldat var i Knibe, saa løj han. Og vi var aldrig bange for, at en Kammerat skulde sladre, for saa var han hverken respekteret af sine Kammerater eller af Befalingsmændene.

Sølvgades Kaserne var en meget gammel Kaserne og et mægtigt stort Komplex, som bestod af en lang Sølvfløj med 5 Etagere i hver af Sidebygningerne. Jeg laa i Sølvfløjen, som vendte om mod Rosenborg Slot, som jeg altid havde ønsket at faa at se, og som jeg kendte saa godt fra min Skoletid. Dengang tænkte jeg ikke paa, at jeg skulde komme til at bo lige overfor det i 6 Maanedere. Jeg stod mange Gange i Vinduet og saa over mod Slottet og tænkte paa alle de skønne Minder, som det rummede fra Chr. den 4. Tid. Her havde han siddet og sludret sammen med Vibeke Kruse, og her havde han drukket mangen et Glas med sine Mænd. Med sin tilkommende Svigersøn Frantz Rantzau havde han ogsaa siddet her og drukket. Og der i disse Grave lige uden for Hoveddøren var det, at Franz faldt ned og druknede, da han opbragt gik fra Kongen. Det var ogsaa her, at den gamle Kongen nær selv havde sat Livet til, for at han vilde redde Rantzau fra at drukne. Men Franz var forlængst druknet. Og her var det, at en Hest styrtede død om, da Kongen den 21. Februar 1647 blev kørt i Slæde fra Frederiksborg Slot. Det var dengang han mærkede, at Døden nærmede sig. Det var ogsaa inden for disse Ruder, at han kæreste Dater Eleonora Kristine havde lukket sin Faders Øjne til med Taarer i sine Øjne. Det var Søndag den 27. Februar 1647, om Eftermiddagen Kl. 5. Dr. Sperling, Korfitz Uldfeldt og flere andre var ogsaa til Stede. Saadan kunde jeg staa og drage Minder frem fra dette lille Slot i Timevis. Der havde levet en af de mest virksomme Konger, som Danmark nogensinde havde ejet. Men der var ogsaa mange andre Minder fra denne Kongens Tid. Her var de gamle Huse, Baadsmandsvaaninger, som Chr. den 4. kaldte dem. De kom senere til at hedde Nyboder. De blev opført i Tiden fra 1631-1640, og der var Børsen, som var færdigbygget i 1642, paa hvis Midte den sammenslyngede Dragehale rejser sig over Hustagene. Her var jeg inde og se Thorvald Jørgensens nye Tegninger til Kristiansborg Slot, før jeg rejste hjem. Saa var der Holmens Kirke, som engang var en Ankersmedie, men som Chr. den 4. lod tilbygge to Fløje, som skulde være Kirke for Holmens Folk. Der har 2 af Danmarks største Søhelte fundet deres sidste Hvilested, nemlig Niels Juhl og Peter Tordenskjold. Og saa er der Tøjhuset, som rummer mange interessante Ting af Vaaben i alle Størrelser. Hvor jeg elskede at gaa rundt og se paa alle disse gamle Bygninger, men det var der ikke mange af mine Kammerater, der gjorde. Nej, de klagede over, at Tivoli ikke var aaben, det havde de mere Lyst til. Og saa elskede de at gaa i Teatret. Jeg fik en Dag en Teaterbillet af en Sergent, fordi jeg havde gaaet et Ærinde for ham. „Men saa skal De ogsaa have Nattegn 579“ sagde han, „ellers faar De for lidt ud af det“. „Javel, Herr Sergent“, sagde jeg. Jeg fik ogsaa fat i et Nattegn, hvad jeg sagtens kunde faa, da jeg ikke før havde faaet. Jeg kom ogsaa om til Indgangen til det kongelige Teater, men jeg fortrød det igen og

vendte om. Det er første og sidste Gang, at jeg havde Nattegn, og saa fik jeg ikke engang Brug for det.

Vi havde det ellers godt her paa Sølvgades Kaserne. Vi skulde jo være i Seng Kl. 10, men det var ikke altid, at der blev visiteret, og der blev aldrig set efter, om vi pudsede, det skulde vi selv ære os med. Der var nogle, som aldrig pudsede.

Vi havde et dejligt Soldaterhjem her paa Kasernen. Vi kunde faa frit Skrivepapir og Blæk. Her maatte vi sidde til enhver Tid, og her var et Utal af Bøger at læse. Her var alle Slags Ugeblade, som vi maatte læse. Her var to pæne Stuer, og nogle mindre, hvor vi kunde sidde og spille Kort eller Dam. Der fandtes mange andre Spil, og paa Væggen hang et stort Billede af Niels Kjeldsen i Kamp ved Blaaekjær Skov.

Neden under dette Billede stod disse Ord:

Ene i mod mange,
holdt du tappert Stand,
kæmpede med Ære,
for dit Fædreland,
Fjenden gav dig Døden,
fejgt han skød dig ned,
men din Daad, dit Minde,
har vor Kærlighed.

En Mindesten er rejst over denne tapre Dragon, der faldt ved Blaaekjær Skov for en Snigmorder 1864.

Det nærmede sig nu Jul. Vi fik at vide, at vi fik fri 5 Dage i Julen, men de halve fik i Julen og de andre til Nytaar. Det skulde vi saa trække Lod om, og det blev for mig til, at jeg skulde have fri til Nytaar. Jeg skrev saa til min Kæreste om at komme til Holsted, og saa vilde jeg saa komme dertil, men hun skrev omgaaende, at hendes Broder Kresten Johannesen var kommet hjem fra Amerika, og hvis jeg vilde komme ned til dem i Stokholm, saa vilde hun betale det halve af min Rejse og saa bestemte jeg mig dertil.

Men jeg skulde nu foreløbig holde Jul i København. Og det blev en uforglemmelig Jul. Jeg har aldrig forestillet mig, at der blev gjort saa meget for Soldaterne om Julen. Vi spiste Risengrød og Gaasesteg, og saa havde vi et mægtigt stort Juletræ. Gaver fik vi ogsaa. De bestod mest af Cigarer, Tobak, Piber og mange andre Ting. Vi gik rundt om Træet og vi sang Julesalmer. Der blev holdt Taler, og der var et Par Skuespillere, som optraadte, ja, det var meget morsomt.

Julemorgen blev jeg bedt ned til Oversergenten i hans private Hjem. Jeg skulde spise Frokost, og jeg blev her forundret over, at Oversergenten hældte to Glas Akvavit op, og gav mig det ene Glas, idet han sagde, Skaal 579, og en glædelig Jul. Det var jo ellers forbudt en Befalingsmand at skaale med en menig Soldat.

Mellem Jul og Nytaar havde vi en god Underholdning nede paa vort Soldaterhjem paa Kasernen. Den første Aften talte Præsten fra Kastellet om Grundtvig og hans Liv. Hvordan han en stjerneklar Nat sad oppe i et abent Vindue paa Regensen og saa op mod Himlens Stjerner og digtede Salmen: Dejlig er den Himmel blaa. Og om da han var Huslærer ovre paa Langeland.

Og en Aften Foredrag om H. C. Andersen, helt fra den Dag, da han som 17-aarig ung Mand rejste med Postdeligencen til København. Om alle hans Skuffelser, om hans mangeaarige Kamp for at blive en berømt Mand og om hans mange Rejser i Udlandet, 28 ialt, hvoraf de 4 var til Italien.

Og en Aften var en gammel Mand ved Navn Schrøder, en Broder til Højskoleforstander Schrøder paa Astrup Højskole, der for at holde Foredrag og Lysbilleder fra Askov Højskole og Vejen. Det var meget skønt, syntes jeg, da jeg var derfra, og da jeg kendte det hele saa godt. Det blev nogle Aftener i denne Jul, som jeg aldrig glemmer. Juletræet, som vi denne Jul havde, er det største og skønneste Juletræ, som jeg nogensinde har set, og derfor glemmer jeg det aldrig.

Det blev saa ved Tiden, at jeg skulde have min Juleferie. Vi rejste fra København Aftenen før Nytaarsaften, saa vi kunde lige naa at komme hjem til Nytaarsaften. Vi var saa mange Soldater i een Kupe, som vi ovenhovedet kunde være, og vi var i et straalende Humør. Jeg skal her fortælle et Træk derfra. Da vi kørte paa Strækningen København-Roskilde (der var lige lagt et nyt Dobbeltspor der) var der pludselig en Murer fra Bedsted, som sagde: „A ska' pes“. Han sprang op og satte et Ben paa hver Bænk og blottede sig og forrettede sit Ærinde. Det kunde der jo heller ikke ske noget ved, for der var mørkt udenfor. Og den Slags Ting skete ret ofte den Gang, da der ikke var W. C. i Togene. Men før han var færdig, kom der et Tog forbi, og Mureren blev bange og huggede sin Bægdel tilbage. Han ramte en Kammerat i Hovedet, og Resten gik i Bukserne. Den Episode morede vi os over, indtil vi kom til Korsør. Da fik vi andet at tænke paa. Vi havde saadan glædet os til denne Sejltur over Storebælt, det blæste godt nok lidt, da vi kom paa Færgen, men det ænsede vi ikke. Vi havde placeret os henne i Forstavnen, men saa begyndte det at sne og regne, og samtidig blev det en hel Orkan, og Skibet gyngede en Del. Det blev værre og værre. Vi bestemte os derfor til at gaa ned i Kahytten, for her var der dejligt varmt, syntes vi. Men det varede ikke længe før de, der sad dernede, begyndte at løse op for Posen, og efterhaanden blev der flere og flere. Det begyndte at se lidt grisset ud dernede, og det begyndte at vamble for mig, saa jeg sagde til de andre, at her vilde jeg ikke være. om det saa aldrig var saa grimt Vejr ovenover. Vi gik op, men vi maatte hele Tiden holde fast ved noget, for at vi ikke skulde falde. Jeg vilde engang gaa over paa den anden Side af Færgen, men jeg faldt da lige i en Pøl, som en af de andre havde ofret. Det blev til stor Morskab for de andre. Vi kom endelig til Nyborg. Turen til Nyborg havde varet 4 Timer i Stedet for 2. Endelig kom vi i Toget og kom over paa Fyn. Jeg kan ikke huske mere før om Formiddagen Kl. 9, da jeg stod af Toget paa Hvide Mose Banegaard, hvor min Kæreste stod og tog imod mig. Jeg havde en dejlig Juleferie der hos min Kæreste og hendes Forældre. Min Kærestes Broder var jo, som hun havde meddelt mig, kommet hjem fra Amerika. Hans Kæreste var herhjemme i Danmark, og det var Meningen, at de vilde giftes i Februar, og saa rejse til Amerika bagefter. Men nu vilde de først en Tur til København og besøge en Broder, som hun havde derovre. Da jeg kom tilbage til København, var jeg ogsaa en Tur oppe og besøge dem og fik mig et godt Aftensmaaltid deroppe. Jeg tog Afsked med dem Kl. 9,30, da jeg skulde være paa Kasernen Kl. 10. Jeg saa dem aldrig siden, da de blev gift i Februar og rejste til Amerika vistnok først i Marts. Jeg var nu igen kommet til København, og vi var gledet ind i 1905. Den 13. Januar udnævntes efter Deuntsers Afgang det andet danske Venstreministerium. I. C. Kristensen blev Konsejlspræsident, han afløstes som Kultusmi-

nister af Enevold Sørensen, der hidtil havde været Indenrigsminister. Alberti forblev som Justitsminister, og den unge Aalborg-Redaktør Vilhelm Larsen blev Finansminister. medens hans Excellence, Generalmajor, Krigsminister Madsen maatte gaa og Venstrepartiet deltes, idet en Del Medlemmer traadte ud og dannede det radikale Venstre under Ledelse af Zahle.

Jeg sled nu paa de sidste Maaned, før jeg skulde hjem. Den 1. April var vi en Del, der var nede i Viillersgades Kaserne og se, om vore Afløser kom i Klæderne. Vi kunde ikke forstaa, at vi havde set saa paaevent ud, som de gjorde, men det havde vi jo nok. Den 9. April fulgte jeg med Vagtparaden om paa Amalienborg, hvor jeg var med til at raabe Hurra for vor gamle Konge. Chr. d. IX., paa den sidste Fødselsdag, han oplevede. Kongen kom ud paa Balkonen med Prinsesse Marie (Prins Valdemars Kone) ved sin Side. Kongen raabte nogle Ord ned til os, men jeg kunde ikke høre, hvad han sagde, for jeg stod lige ved Rytterstatuen midt paa Pladsen. Paa Balkonen ovre paa Frederik den Ottendes Palæ stod Kronprins Frederik og Kronprinsesse Louise samt I. C. Kristensen, som lige var blevet Konsejlspræsident.

Saa oprandt den sidste Dag i April, vi skulde hjempermenteres Dagen efter, den 1. Maj. Lige over Middag kom vore Afløser marcherende ind i Kasernegaarden med alt deres Tøj paa Nakken, akkurat som vi selv var kommet for et halvt Aar siden. Jeg fik snart den Mand udpeget, som skulde være min Afløser. Det var en Cigarmagersvend af Profession. Jeg skulde saa med ham rundt i Byen og vise ham, hvor de forskellige Befalingsmænd boede, som han skulde gaa Ordinans til, men allerførst skulde vi til Olfert Fischersgades Kaserne i Nyboder, hvor Sergent Bistrup boede, og hvor han skulde møde hver Eftermiddag Kl. 2, og med ham vilde han faa med at bestille. Her fik jeg den Dag et Bevis paa, at en Befalingsmand kan være taknemlig overfor en Menigsoldat, naar han har gjort sin Pligt. Jeg ringede paa, og som sædvanlig kom Sergent Bistrup selv og lukkede op. Jeg anmeldte min Afløser og nævnte hans Nummer. Sergenten befalede os at træde ind. Retteede nogle Spørgsmaal til den nye Mand, bl. a. om hvad han var i det civile Liv, hvor han kom fra, samtidig med han gav nogle Oplysninger om de Pligter han havde herefter og udtalte Haabet om, at han vilde gøre sin Pligt.

Derefter vendte Sergenten sig mod mig og sagde: „Jeg vil nu takke Dem, 579, fordi De altid i denne Tid, De har været i Tjenesten, har været pligtopfyldende og altid vist Deres Overordnede den Ære og Respekt som de kan fordrer. Jeg vil særlig nævne et Træk af Dem, som gav Bevis for Deres Troskab overfor Deres Pligter. Det var en Aften i Vinter. Jeg var oppe paa Kasernen for at søge efter Dem, da jeg havde et Ordonansærinde, De skulde besøge. Deres Kammerater sagde da, at De ikke var hjemme. Jeg fik saa en anden til at besøge det. Men da De kom hjem og hørte, at jeg havde spurgt efter Dem, gik De straks herud og meldte Dem til Tjeneste, hvad De havde Pligt til. Dette vil jeg personlig sige Dem Tak for i Dag. Samtidig har jeg den Fornøjelse at overrække Dem en Pengegave fra samtlige de Befalingsmænd, De har gjort Tjeneste under, og hvis De vil gaa ud til Oberstløjtnanten, vil han give Dem en Privatbefaling for tro Tjeneste ved 34. Bataillon.“

Jeg takkede Sergenten og traadte af, hvorefter han rakte mig

Haanden til Farvel. Derefter gik jeg op til Oberstløjtnant Villing og fik Anbefalingen, men Dagen efter, jeg var kommet til Jylland, læste jeg i Avisen, at Villing pludselig var død, hvad der gjorde et dybt Indtryk paa mig. Anbefalingen har jeg endnu og skal lige gengive den ordret her:

PRIVATANBEFALING

Stenhugger Valdemar Fredeniksen, der under sin Tjeneste som Militærarbejder i en længere Periode har været beordret som Ordonnans ved 34. Bataillon, har jeg haft Lejlighed til at lære at kende som en paalidelig og pligtopfyldende ung Mand, hvem jeg, da han har vist sig at være en solid og æruelig Mand, ogsaa indenfor Tjenesten, med Glæde kan anbefale til enhver Plads, hvor disse Egenskaber er af Betydning.

Villing,

Oberstløjtnant, Chef for 34. Bataillon.
København, den 9. April 1905.

Den første Maj 1905 blev jeg saa afmønstreret og fik afleveret Uniform og Sabel, rejste med Middagstoget til Holsted i Jylland, hvor min Kæreste var rejst til.

Vi var saa rundt at besøge en Del af min Familie. Det tog ca. otte Dage, hvorefter vi rejste til hendes Forældres Hjem i Stockholm i Sahl Sogn ved Vänderup. Denne Ejendom skulde vi overtage, naar vi var blevet gift. Min Kæreste havde ordnet det saadan, at jeg havde Arbejde i Mosen, naar jeg var her nede. Det var hos en Nabo, der hed Niels Chr. Jeppesen. Han havde en Æltemaskine, som blev trukket af en Hest, og der skulde 5 Mand til at betjene den.

Det var strengt Arbejde at komme til efter at have gaaet paa Københavns Gader i 7 Maaneder uden at have bestilt noget; men der var ingen Vej udenom. Ejendommen kunde jo heller ikke føde os, da der kun var 5 Tønder Land og kun een Ko. Men jeg var ung og stærk og havde Lyst til at arbejde. De første 8 Dage gik jeg saa hjemme og puslede. Saa var vi midt i Maj, og jeg begyndte i Mosen, medens min Kæreste og hendes Forældre begyndte Forberedelserne til vort Bryllup, som var bestemt til den 2. Juni.

Det blev ogsaa et pænt lille Bryllup. Varerne kostede ikke noget dengang. Jeg kan huske, at vi fik:

- 200 Pund Flormel for 18,00 Kr.
- 5 Pund Margarine for 2 40 Kr.
- 3 Potter Petroleum for 0,36 Kr.
- 4 Fl. Rødvind 4,00 Kr.
- 5 Fl. Tokaje 5,00 Kr.
- 5 Fl. Kirsebærvin 3,25 Kr.
- 2 Pund Kaffe 1,70 Kr.
- 3 Pund Smør 2, 55 Kr.
- 1 Pund Tobak 0,85 Kr.
- Kardus Skraa 0,28 Kr.
- 100 Cigarer 4,50 Kr.
- 12 Pund st. Melis 3,00 Kr.

Dette var enkelte Dele af Bryllupsregningen, som jeg har gemt. Det synes efter vor Tids Priser uhørt billigt, men naar man nu tager i Betragtning, at fire Kroner om Dagen i Mosen og to Kroner i Vintertiden var en stor Dagløn, da kan man forstaa, at det ofte kneb for mange.

Det var jo ellers ingen tiltalende Egn at komme til efter, jeg

var vant til, hvor jeg kom fra. Men alligevel var her Ting, som betog mig ved ders Storslaathed.

For det første den Umaadelighed af Tønder Land, som udgjorde Heden, hvoraf adskillige hundrede Tønder Land var brændt Aaret i Forvejen. Saadanne Hedestrækninger havde jeg aldrig set før. En Ting mere, som jeg heller aldrig havde set Mage til før, var de store Tørvefabrikker, hvor omkring der stod fra en til to Millioner Tørv. Jeg havde nok set Hedestrækninger paa op til 50 Tønder Land og en 100.000 Tørv samlet paa et Sted; men dette var anderledes storslaet.

Naa, men det havde jo heller ikke saa meget at sige, for min Mening var dengang, at lige saa snart Lejlighed gaves, vilde jeg rykke mine Teltpæle op og flytte til min Hjemegn. Men da den Tid kom, hvor der var Lejlighed til at flytte, var jeg kommet til at holde af Egnen og dens Befolkning, og nu i Dag kunde jeg ikke tænke mig at bo andre Steder.

En Mand sagde engang til mig, at der i Stockholm ikke findes Oltidsminder eller historiske Minder. Men alene Navnet er historisk, som selve Stockholm ogsaa viser, naar man staar oppe paa en Lyngbakke mod Vest og ser mod Øst, da kan man se, at Stockholm ligger paa en lav Fordybning paa et Par Hundrede Tønder Land, som mod Vest omkranses af en smal Mosestrækning, mod Syd af Søen Skallesø og mod Øst af en Engflade, der ender brat i den høje Aggersbjerg mod Nord, saa er der ingen Tvivl om, at Stockholm engang maa have været en Holm, som for fire maaske fem Aarhundreder siden har været omgivet af Vand eller i hvert Fald af ufremkommeligt Morads, og fra denne Tid stammer Navnet maaske Stockholm.

Men i hvert Fald omkring 1030 boede der ingen Selvejere her. Da var hele Stockholm Fælleseje; for det meste af Beboere i Sahl, som drev deres Kreaturer herved, hvor de saa kunde gaa, som de vilde. Fra denne Tid stammer Vejen, som fører fra Stockholm og op til Sahl, og som kaldes æ' Drøwt; men nedad æ' Drøwt havde Beboerne i Sahl ogsaa Ærinder til andre Tider. Her skulde de, naar de engang imellem hentede af det dejlige hvide Sand ved Skaansø. Sandet brugte de til at strø paa Gulvene. Og om Efteraaret hentede de Lyng til Foder og Strøelse, og Heden havde Sahlboerne ogsaa nede ved Stockholm.

Og hvad Oltidsminder angaar, saa er her selvfølgelig hverken Stendysser eller Gravkamre; men jeg har ingen Steder været, hvor der findes saa mange Oldsager i Form af Stenkiler, Økser og Pile som her i Stockholm. Jeg har een Gang afleveret noget til Skive Museum og een Gang noget til Lærer Hansen i Sahl Skole i det Øjemed, at det skulde tjene til Børnenes Oplysning om Oltidsminder.

En Dag var jeg hos min Nabo, Chr. Baunsgaard, for at ville købe en Stenkværn fra Oldtiden, som er fundet i Ejsing. Det kunde jeg ikke; men jeg maatte faa den, hvis jeg vilde aflevere den til Sahl Skole, og det vilde jeg naturligvis, saa der findes den nu; men ikke blot Nord for Skallesø findes der noget Stentøj fra Oldtiden, ogsaa Syd for er der Mængder af disse Ting. I Gulfeldsgaard Mose er der bl. a. fundet en fin Bronzeøkse, som nu findes i Sahl Skole. Paa Chr. Baunsgaards Marker er der adskillige Oltidshøje, og Ejeren har flere pæne Stenredskaber, som er fundet paa Gaardens Marker. Og paa en Brink lige Øst for Karl Kristensens Gaard, „Lensborg“;

ogsaa i Nør Sahl, har der uden Tvivl været et Værksted for Stenredskaber. Jeg har selv set en Dag, jeg kom forbi med Mælkeovognen, at Konsulent Overgaard fra Holstebro paa dette Sted gik og samlede Flintflækker og Pilespidser, ligesom naar andre Folk gaar og samler Kartofler op efter Harve og putter dem i en Kasse. Karl Kristensen viste mig den senere hen. Han har dem, saa vidt jeg ved, endnu.

Gaar man saa op paa Bakkerne Vest for Stokholm, hvor der er en herlig Udsigt, kan man se et Utal af Gravhøje: saavel fra den yngre som den ældre Stenalder. De fleste Grave blev desværre skændet, da Banen blev bygget i 1863. Min Svigerfader, som deltog i Bygningen af Banen, fortæller, at Ingeniørerne, der var Englændere, lod alle Høje her omkring udgrave, hvorefter de tømte dem og sendte Indholdet til England, mens de store Sten blev brugt til at bygge Stenkister under Banen.

Af Sagn har Stokholm ogsaa sit. Jeg har nu aldrig haft rigtig Interesse for Sagn, da man ikke kan kontrollere, om de taler Sandhed; men jeg vil dog omtale dette, da det er muligt, at noget godt kan være sandt.

Det var i Grevens Fejde, Skipper Clement laa i Viborg med sin Hær. Han havde afbrændt en Del Herregaarde langs Limfjorden, og nu skulde Langting i Ejsing holde for. Den ejedes dengang af Aksel Rosenkrants. Skipper Clement havde allerede sendt en Flaade om gennem Limfjorden for at angribe Gaarden fra Søsiden, og en Hær bestaaende af nogle Ryttere skulde saa angribe Gaarden samtidig med Flaaden; men paa Grund af Lavvande og dermed en for stor Afstand ned til Vandet kunde Skibenes Skyts ikke naa Borgen, saa Rosenkrants fik kun Rytterne at slaas med, og da Borgen var vel besat, blev Clements Ryttere snart jaget paa Flugt. Hovedparten af dem jog mod Øst ind over Ejsing Hede i Retning mod Viborg; men otte af dem red lige ud paa Aggerbjerg Bakker, hvorfra de ikke kunde komme, da Bakkerne dengang var omgivet af Vand og ufremkommeligt Morads. Her blev de indhentet af Rosenkrants's Ryttere, der huggede dem ned og begravede dem i Sydsiden af Bakken, hvor der findes en grøn Plet, der aldrig er bevokset med Lyng. Jeg ved nok, at der er nogle, der siger, at det er gamle Kartoffelkuler; men selv om Sagnet ikke er sandt, saa forekommer det mig at være et mærkeligt Sted at nedgrave Kartofler midt paa en stejl Bakke.

Her omkring Stokholm og Hvidemose var det nu heller ikke et tiltalende Sted at bo. Det eneste, der kunde lyse lidt op, var Banen; men det var nu ogsaa en mærkværdig Retning at stikke en Bane igennem, da der dengang næsten var ene Hede fra Rønbjerg og til Vinderupgaard; men det var ogsaa Meningen, at Banen skulde have gaaet gennem Sevel og lige til Holstebro, men det satte Sevelboerne sig imod. De mente, at det vilde betyde Skatteforhøjelse for dem at faa saadan en Bekvemmelighed. Heller ikke var det godt at vide, hvis Mark de kunde hitte paa at stikke Banen igennem. Det var dog ikke det værste, men nogle fortalte, at andre Steder, hvor der kom Tog forbi, skulde man ud at lede efter Kreaturerne hver Gang, der kom Tog forbi. Nej, det skulde man ikke have noget af, saadan fortalte gamle Jens Roed det.

Her i Stokholm var der ikke meget, som kunde lyse op. Der var nogle smaa lave Vinkelbygninger, alle tækkede med Rughalm eller Lyng, og ved hver Ejendom var der et af disse smaa Tørvehuse, hvor Spændetræerne gik helt ned til Jorden.

Endnu i 1905 var der meget af Jorden, som ejedes af Beboerne rundt i Sognet. Nogle havde endda baade 3 og 4 Skifter her-nede. Mange af Skifterne var ikke bredere end en Vej og kunde saa endda være op til 400 Favne lange. Af den Slags Skifter har jeg fire. Min Ejendom, der er paa 12 Tønder Land, er købt af ni forskellige Mænd. Det vil sige, jeg har ni Matrikelnumre paa 12 Tønder Land. Siden 1914 til 1915 er det meste af Jorden dog overgaaet paa Beboernes Hænder. Den kostede fra 100 til 300 Kroner pr. Tønde Land, efter som den var opdyrket til.

Det største Problem omkring 1905 var vel nok Vejen her-ned. Den var næsten bundløs. Den var saa at sige ubrugelig for saavel Gang som Kørsel. Bageren væltede engang en stor Petroleumsvogn af Michael Niensens fra Skive, fordi denne maatte køre af Vejen for ham. Det gav en 1 Krone og en Bajer til de Stokholmsbeboere der var mødt op for at hjælpe. Selv Ambulancen væltede engang her, da den skulde køre et Barn til Sygehuset.

Den 26. Juni 1905 skete der en frygtelig Ulykke i Sundet ud for Dragør. Skoleskibet „Georg Stage“ blev paasejlet af en engelsk Dampner og sank i Løbet af faa Minutter. 22 Drengedruknedes.

De første Par Aar jeg var gift, gik jeg lige som de fleste af de andre Beboere ud og arbejdede saavel Sommer og Vinter; for vi mente ikke, at vi kunde leve af Ejendommen.

Der laa dengang syv Arbejderhuse i en Række, der blev kaldt „Gaden“. Der gik ofte ret lystigt til.

Disse Huse var bygget af en Mand ved Navn Rolandsen, der boede i Hvidemose. Han byggede Husene lige ved Sognskellet til Rønbjerg Kommune og vilde ogsaa have haft nogle i denne Kommune. Men det lykkedes dog ikke for ham. Grunden til denne mærkelige Beliggenhed af Husene var, Rolandsen vilde have bygget en Skole i Hvidemose, men det vilde Sahl og Rønbjerg Kommune ikke gaa med til. Derfor lovede han dem, at de skulde ikke komme til at glemme ham, efter at han var rejst. Men inden han naaede at faa fuldbyrdet sin Plan, maatte han forlade Hvidemosegaarden. Herfra kom han til Australien, hvor han blev slaet ihjel af et faldende Træ.

I disse 7 Huse boede, paa en enkelt Familie nær, Tatere eller Efterkommer af dem. Deriblandt var ogsaa Stærke Hans og andre, som jeg dog ikke skal komme nærmere ind paa, da Pastor Lidegaard Kragelund har beskrevet dem saa godt i sin Bog „Stærke Hans“. Jeg har selv læst Bogen, og da jeg har arbejdet sammen med Stærke Hans og flere af de andre, kan jeg sige god for den. Det er næsten som at tale med Stærke Hans igen at læse Bogen om ham.

Disse syv Huse blev der ofte handlet med, da der efter al Sandsynlighed var Gæld til Kreditkassen for hele Byggesummen. Saa Udbetalingerne ved disse Handler var ikke store. Jeg har hørt en af dem blive solgt for en Flaske Brændevin og et Par gamle Træskostøvler. Medens Prisen i al Almindelighed var fra 10 til 100 Kroner, hver Gang et Hus blev solgt. Disse Huse blev især Sahl Kommune en dyr Historie, idet de fleste af Beboerne forlangte Kommunehjælp hele Vinteren igennem og undertiden Sommeren med. Til sidst købte Sahl Kommune tre af dem til Nedrivning, og endelig i 1944 faldt de to sidste sammen. I Stedet for er der nu opført en solid og moderne Landarbejderbolig.

Ejendommen. min Kone og jeg har beboet i 40 Aar, er min Kones Fødehem. Det blev bygget i 1864, da hendes Far blev ansat ved Statsbanerne. Jorden, som de havde lejet i en vis Aarrække, bar Navnet „Høgebrink“. Dette kommer maaske af, at Arealet har været omgivet af Vand, samt at der har boet en Del Høge der.

Jeg arbejdede som førnævnt i Sommeren 1905 hos min Nabo, Niels K. Jeppesen, og Vinteren derefter var jeg i Estvadgaards Plantager for at hugge Træ. Ved dette Arbejde var vi ca. 20 Mand. Vi tjente 2 Kroner om Dagen ved at fælde og sætte i Favnmaal.

Men Sommeren 1906 tog jeg Arbejde ved en Tørvefabrik, der fandtes i Trinmose. Den ejedes af en Fynbo ved Navn Lindegaard. Han ejede ogsaa Tørveværket Sønderværk i Rønbjerg Mose Nord for Hvidemose.

Samme Aar den 29. Januar døde Chr. d. IX. paa Amalienborg. Trods Kongens høje Alder, født 1818, kom Dødsfaldet ganske uventet og vakte overalt i Landet stor Sorg. Thi Kongen havde efter lange og trange Aar i fuldt Maal vundet sit Folks Kærlighed og Højagtelse. Hans Bisættelse i Roskilde Domkirke blev en storstilet Sørgehøjtidelighed med Deltagelse fra hele Verden. Frederik d. VIII. og Dronning Louise blev modtaget med Tillid og Glæde.

Det var ogsaa i 1906. Danmarks-Ekspeditionen startede. Starten, der foregik ved Midsommertid, var ogsaa en af Aarets store Begivenheder. Fonfatteren Mylius Erichsen ledede Ekspeditionen.

Aaret i Forvejen, den 25. November 1905, holdt Prins Karl af Danmark sit endelige Indtog i Norge som Kong Haakon af Norge.

Der blev i Aarene omkring Aarhundredskiftet begaaet en Del Mord, der satte Sindene stærkt i Bevægelse. Jeg vil lige nævne nogle af de uhyggeligste. Det første er Hjortshøj Mordet. Her blev en ung Pige myrdet i en Hulvej. Hendes Fader sad arresteret, men døde uden at tilstaa. Mordet blev da heller aldrig opklaret. Saa kom Modermordet paa Vesterbro i København, hvor en ung Malersvend ved Navn Arthur Jørgensen myrdede sin Mor og puttede hende i en Sæk, hvorefter han paa en Trækvogn kørte hende i Havnen. Ørstedmordet blev begaaet af en Dreng paa 17 Aar. Han myrdede en ung Pige i en Pløjemark. Hvidebjergmordet skete i Salling i 1906, hvor en Karl ved Navn Nelleman Knudsen myrdede en ung Pige ved Navn Anne Gaardsted, som han tjente sammen med. Og saa nogle Aar efter var det. at Balotti myrdede Proprietær Beck, en Søn af den gamle Pastor Vilh. Beck. Saadan var der mange, men jeg kan ikke blive ved med at huske dem, men jeg husker, at Folk sagde, at der nok snart vilde ske store Ting, efter som Folk blev slemme til at øve Ugerninger. Og deres Spaadomme blev desværre til Virkelighed inden længe, naar man tænker paa den første Verdenskrig.

I April 1906 fik vi en lille Datter. Hun kom til at hedde Anne Margrethe efter min Moder.

Sommeern 1906 arbejdede jeg som før nævnt hos Lindegaard i Trinmose. Vi tjente mellem tre og fire Kroner om Dagen. Den største Ugeløn, vi havde, var paa 24 Kroner. Det var i Ugen ind til Pinse. Vi snakkede om, hvor dejligt det vilde være, hvis vi kunde tjene saa meget hver Uge. Mere fordringsfulde var Arbejdsfolk ikke dengang. Det var denne

Sommer, jeg arbejdede sammen med Stærke Hans, som Pastor Lindegaard har skrevet en Bog om. Stærke Hans, der var en flink Arbejdsammerat, døde i 1934.

Jeg agter ellers ikke at skrive om mine Naboer her i Stokholm. Dog vil jeg gøre en Undtagelse med een, jeg har været Nabo til de første 25 Aar, jeg boede her. Hans Navn var Chr. Torstensen. Han var Æneboer og noget af en Original. Han var født i Skive af gode og vistnok velstillede Forældre. Hans Fader, som var en Broder til den kendte Farver Torstensen, havde en Vognmandsforretning i Nørregade i Skive. Chr. Torstensen havde været Trainkonstabel og ligget i Aarhus. Han kom derefter til at fyre ved Pumpeværket midt i Firserne, da de udtørrede Skallesø. Derefter købte han saa tre Stykker Jord af tre forskellige Mænd i Aggerbæk i Sahl. Den første Bolig, han havde, var en Knoldhytte, som han byggede paa sin Mark. Men saa kom der Forbud mod at bo i saadanne Huse, hvorefter Torstensen byggede sig et tidssvarende Stenhus, i hvilket han boede, da jeg kom til Stokholm i 1905.

Torstensen var en løjlig, men gemytlig Karl. Han havde aldrig været gift og saaledes heller aldrig været nødt til at bøje sig for Overmagten, hvad man ogsaa næmt kunde mærke paa ham. Utallige Træk kan der fortælles om Torstensen.

Saaledes fulgte han gerne Marken, saa han vidste altid at forlange en god Pris for sine Kreaturer. Var der nogle, der kom og købte et Dyr af ham, selv om det var dyrt, saa gjorde de klogt i straks at tage det med; thi det kunde ske, at Torstensen havde fortrudt Handelen, og saa fik de ikke det købte med.

Engang flyttede en Enke ind i hans Stuer for at føre Huset for ham og i det hele taget være ham behjælpelig med alt. Han havde nemlig 12 Tønder Land som hørte til Huset, og hun mente vist at kunne arve ham, naar han døde.

Torstensen havde engang en sortbroget Ko og en sort Stud, som han brugte i Stedet for Heste. Saa en Dag siger en fiffig Nabo til ham: „Hun siger, at hun vil have Studen solgt.“ Torstensen blev vred og raabte: „Det er Fanden pulse mæ noget, A bestemmer. Det er mæ, der er Mand endnu bitte faar.“ Resultatet udeblev heller ikke. Dagen efter havde Enken travlt med at flytte sine Ting ud af Huset.

En anden Gang skulde Torstensen have en Ko slagtet. Dengang maatte man godt sælge Kød og Flæsk, uden at det blev stemplet af en Dyrlæge. Han havde saa i denne Anledning sendt Bud efter Stærke Hans og en Mand ved Navn Jens Peter Bønding. Denne sidste var en ældre ugift Mand, der boede i et lille pænt Hus i Hvidemose, hvor hans Søster, ogsaa ugift, holder Hus for ham. Jens Peter vilde gerne have en Dram. men var ellers en Altmuligmand. Han havde ogsaa Skyld for at være en Mester i at lyve. Derfor sagde Jens Peter ogsaa altid, naar han tvivlede paa, at man troede, det han fortalte, det siger min Søster ogsaa. Men denne Enklæning gjorde blot ondt værre, for hans Søster havde Ord for at lyve endnu værre. De to Mænd mødte nu op for at hjælpe med Slagtingen. De havde ogsaa faaet den slaæet ned, efter at de havde faaet et Par Kaffe-punche, som Torstensen havde faaet hjem i Dagens Anledning. Medens de nu var ved at tage Huden af Koen, kom Torstensen pludselig i Tanke om, at han skulde ud i Marken og flytte nogle faar. Han sagde da til Jens Peter om at lave en Æggepandekage. Æggene kunde han hente inde i den anden Stue, hvor de laa paa Gulvet. Lidt efter kom Torstensen tilbage, og

de satte sig til Bords; medens de lod Drammen og Æggepandekagen vederfares Retfærdigheden. Torstensen sagde endda, at det var den bedste, han havde faaet i sit Liv; men pludselig henvender han sig til Jens Peter, som om det var noget meget alvorligt, han var kommet i Tanker om, og spørger om, hvor mange Æg han har brugt. 20, svarede Jens Peter. Saa sprang Torstensen op og slog i det lille tomrede Bord, saa Panden og Snapseglassene dansede. Han raabte, om de troede, han havde sine Æg til den Pris ellers skulde han ifanden pulse mæ lære dem noget andet. Jens Peter blev bange og løb ud, han var en lille Mand og havde ikke Kræfter til at slaas. Derimod var Torstensen en stor stærk Mand, der heller ikke var bange for at slaa den, han var vred paa. Selv døde Ting kunde han godt finde paa at slaa, naar han var fuld. Engang sprang han ind foran Toget, da det kom kørende, og truede med at ville vælte det. Han maatte trækkes bort med Magt for ikke at blive kørt over. Engang var han blevet vred paa en af Banearbejderne og sprang hen i Skilderhuset, hvor han sad, der havde han nær kvalt ham, idet han vilde trække ham uden for i Halsklædet. Der kom dog nogle Folk til Hjælp og hjalp Banearbejderen fri. Torstensen var, om Foraaret, altid en Maaned bagefter sine Naboer med at faa saet, og deraf en Maaned bagefter om Vinteren med at faa høstet.

En Dag i September havde han og stærke Hans travlt med at køre Korn hjem. Det var meget varmt. Torstensen stod oppe i Vognen, mens Stærke Hans hev det ene Neg efter det andet op paa Vognen. Pludselig kom der en Bremse og satte sig paa Stude, der var spændt for sammen med den sorte Ko. De to stak af, saa Torstensen faldt om oppe paa Læsset. Han brølte til Hans, at han skulde tage Tømmen. Hans sprang ogsaa efter Tømmen og havde ogsaa nær faaet den, men som den ældre Mand, Hans var, faldt han, lige inden han kunde naa den. Torstensen prøvede flere Gange paa at komme op; men det lykkedes ikke for ham. Da Vognen kørte over Jernbaneoverskærningen faldt Torstensen af og slog sig saa slemt, at han haltede Resten af sit Liv. Paa sine gamle Dage blev Torstensen meget vanskelig. Der var Mennesker nok, der vilde hjælpe ham, og han var ogsaa flere Steder, bl. a. paa Alderdomshjemmet i Vinderup, som da lige blev bygget. Men han bandede paa, at han ikke vilde være paa en Straffeanstalt. Saa kom han derfra. Endelig kom han til en Slægtning i Ulfborg, Købmand Torstensen, men der var han heller ikke tilfreds, han mente, der var for fint for ham. Til sidst døde han paa Sindssygehospitalet i Viborg, 80 Aar gammel.

I Foraaret 1907 byggede jeg Stald og Lade. Samme Aar den 26. Februar fik vi en Datter mere, der kom til at hedde Else Kirstine efter min Kones Mor. Jeg var stadig i Mosen i Rønbjerg om Sommeren og i Skoven om Vinteren.

Jeg kan ikke huske andet fra dette Aar udover, at Frederik den 8. sammen med Konseilpræsident I. C. Kristensen var en Tur i Island, der ikke havde haft Kongebesøg siden 1874. Som Erstatning for det gamle Kristiansborg, der brændte i 1884, nedlagdes Grundstenen for det nye Kristiansborg under Arkitekt Thorvald Jørgensens Ledelse.

I Oktober og November gik min Kone og jeg og tog Kartofler op hos Karl Korsgaard i Nørkær. Vi gik hen og hjem Morgen og Aften. Det var en lang Vej at gaa; men der var jo ikke mange, der havde Cykler dengang.

I Sommeren 1908 var Kong Frederik ledsaget af Dronning Louise paa en Rejse til det nordlige og vestlige Jylland, hvor de blandt andet besøgte I. C. Kristensen i hans Hjem i Hee. Turen var for dem meget vellykket.

Men snart efter kom der andre Indtryk, der var af en helt anden Art. Danmarks-Ekspeditionen vendte hjem med den sørgelige Efterretning, at Lederen Mylius Eriksen og to andre Deltagere Høeg Hagen og Jørgen Brøndlund var omkommet paa en Slædeekspedition.

Og i September kom saa den lammenende Kendsgerning, at P. A. Alberti, der kort i Forvejen havde trukket sig tilbage som Justitsminister, havde meldt sig selv som Storbedrager. Af-færen fældede Ministeriet I. C. Kristensen, som den 11. Oktober afløstes af Ministeriet Th. Neergaard.

I 1909 var et Par af mine Naboer og jeg taget ned i Ejning Tværmosen og arbejde ved Bjerregaards Tørvefabrik. I en Fabrik ved Siden af var der den Sommer en Mand ved Navn Frederik Hedemann, der fik sit ene Ben kørt af. Samme Sommer nedbrændte min Nabo Jens Peter Jensens Ejendom ved Børns Leg med Tændstikker.

I Aaret 1909 døde Sjællands Biskop Skat Rørdam, Maleren P. S. Krøyer og Prinsesse Marie.

1909 blev et politisk Kniseaar. Ministeriet Neergaard vandt ikke Valgene ved sin Forsvarsplan og afløstes af en Venstre-regering under Ledelse af den gamle Venstrefører Grev Holstein Ledreborg, der i mange Aar havde holdt sig uden for Politik. Et Forsvarsforlig blev gennemført, men snart efter faldt Regeringen ved et Sammenstød med Højre. Den 27. Oktober udnævntes Danmarks første radikale Regering med C. Th. Zahle som Konseilpræsident. Den havde dog ikke Flertal i Folketinget.

I 1910 kom jeg igen til at arbejde ved Søndre Tørvefabrik i Rønbjerg, som Aaret i Forvejen var købt af Tørvefabrikant Møller fra Sparkjær.

Denne Vinter havde vi været til fire Begravelser med otte Dages Mellemlum. Først en lille Dreng hos Laurids Andersen i Stokholm. Ugen efter ved Fru Pastor Holm i Sahl Præstegaard. Her kom jeg til at sidde til Bords med Pastor Filip Bek, som dengang var Præst i Ryde, og hvis Faders Mindeplade jeg for godt en halv Snes Aar siden havde kørt op paa Skamlingsbanken, dengang jeg tjente i Thygesminde hjemme i Sdr. Stenderup. I den tredje Uge var vi til Begravelse i Rønbjerg ved en Soldat ved Navn Chr. Odgaard. Ham havde jeg arbejdet sammen med hos Karl Korsgaard i Nørkær. Chr. Odgaard var en stor og kraftig Karl, der kunde blive ved med at bære en Tønde Rug over den store Gaardsplads en hel Dag igennem, desuden skulde han op paa Stueloftet og lægge det for Tærskemaskinen.

Han blev indkaldt til Fæstningsartilleriet og laa i København, hvor han blev syg og fik Lungebetændelse og døde efter faa Dages Sygeleje. Fra København blev han sendt hjem og begravet i Rønbjerg. Begravelsen stod nede i Plantørboligen ved Flyndersø. Det var hos Laurits Tøndering, en Søn af Peter Tøndering, og hos hvem han var opfød. Hans Kaptajn og Sidekammerat var rejst herover for at være med ved Begravelsen. De to samt Karl Mosegaard talte ved hans Baare i Hjemmet.

Vi var nogle Stykker, som var kommet til Kirken før Liget.

Og medens vi stod der og ventede, passerede der noget, som min Kone og jeg kom til at tænke meget paa siden.

Der boede dengang i Hedely i Hvidemose en ung Mand, han hed Niels Nielsen og drev Vognmandsforretning, og som vi stod der inde paa Rønbjerg Kirkegaard og ventede, kom han kørende forbi, og da vi kendte ham godt, hilste han og smilede over til os. Vi og mindst han tænkte vel paa, at bestemt otte Dage senere skulde vi staa ved hans Grav paa Ejsing Kirkegaard. Men økonomiske Sorger indtraf for ham, og han tog sig selv af Dage ved at drikke Karbolsyre.

Den 26. April 1910 døde Bjørnstjerne Bjørnson i Paris. Hans Lig blev ført til København, hvor det blev hentet af et norsk Panserskib.

En til af Verdens store Digtere døde dette Aar. Næmlig Leo Tølstøj. Han havde netop forladt sit Fædreland, hvor han ikke mente at kunne leve i Overensstemmelse med sin Opfattelse.

Herhjemme optoges Sindene af Rigsretssagen mod de forhenværende Ministre I. C. Kristensen og Sigurd Berg. I. C. Kristensen frikendtes, mens Berg fik en Bøde.

1910 var rig paa Flyvebegivenheder i saavel Danmark som andre Steder. 3. Juni foretog Alfred Herø sin berømte Flugt over København. 17. Juli fløj Robert Svendsen over Sundet fra København til Malmø. Begge Flyvninger vakte voldsom Sensation. Man begyndte at forstaa, at Flyvemaskiner var andet end et Stykke Legetøj.

1911 begyndte vi at tage Dynd i Mosen i Rønbjerg. Mosen kaldtes Halsen, da den som en lang Hale strækker sig op mellem Bakkerne og ender oppe mod Statsbanerne lige Øst for Hvidemose.

Den 27. Maj døde Prins Hans, Chr. den 9.s Broder. Den 7. August døde Biskop over Sjællands Stift Peder Madsen. Peder Madsen havde i 1909 efterfulgt Skat Rørdam og havde indtil 1909 været Professor ved Københavns Universitet.

Den 30. November blev den nye Personbanegaard indviet, og Dagen efter kørte det første Tog ind paa Perronerne.

14. December blev Sydpolen opdaget af Nordmanden Roald Amundsen. Han gennemførte Turen med Nansens og Serdrups gamle Skib „Fram“. Turen var egentlig tænkt som en Nordpolsekspedition; men pludselig forandrede Amundsen Retning og stod mod Syd. Og paa 164 Gr. vestlig Længde og 78½ Gr. sydlig Breddede forlod han Skibet sammen med otte Mand og 115 Hunde. Efter en forholdsvis let Tur naaede han Sydpolen, hvor han plantede det norske Flag.

I Januar Maaned 1912 naaede den berømte engelske Polarforsker Kaptajn Scott frem til Sydpolen, hvor han opdagede, at han ikke havde været den første, idet han fandt en Meddelelse fra Amundsen, af hvilken han kunde se, at denne havde været der for en Maaned siden. Paa Tilbageturen omkom Scott og hans Kammerater. De blev fundet af en Efterforsknings ekspedition; men Efterretningen om deres ulykkelige Skæbne naaede først Europa Aaret efter.

Den 14. April skete en af Verdens største Skibskatastrofer. „Titanic“, Verdens største Skib, stødte mod et Isbjerg og sank, inden Hjælpen kunde naa frem. 1600 Mennesker omkom til Tonerne af Salmen „Nærmere Gud til dig . . .“. Salmen blev spillet af Skibsorkestret.

Samme Aar døde Grundlæggeren af Frelsens Hær. Han var

forinden anerkendt som en af Englands store Mænd og fik en Begravelse som en Konge.

De 30. December 1911 holdt mine Svigerforældre Guldbryllup. Om Eftermidagen var vi i Sahl Kirke, hvor Pastor Holm tog os til Alters. Samtidig overrakte han min Svigerfader en svensk Guldtikrone. Om Aftenen var Lærer Varmdahl fra Vinderup blandt Gæsterne. Han skrev senere et Stykke i Skive Folkeblad om mine Svigerforældres Liv og Levned.

Efter kun seks Aars Regeringstid døde Frederik den 8. den 14. Maj. Døden indtraf pludselig paa en Gennemrejse i Hamborg.

1912 blev et stolt Aar for dansk Skibsbygningskunst, idet det første Dieselmotorskib „Selandia“ foretog sin succesfulde Jomfrurejse. Nogle Englændere, som saa Skibet, udtalte, at de havde ikke troet, at de skulde kunne lære noget paa Søfartens Omraade af Danmark.

29. Januar døde Forfatteren Herman Bang paa en Amerikarejse. Samme Aar døde forhenværende Konseilpræsident Greve Holstein Ledreborg.

Den 25. Juli 1912 blev en uforglemmelig Dag. Ikke mindre end tre af mine Kammerater holdt Fødselsdag. Næmlig Jens Mortensen, der nu bor i Højbjerg i Røde, Chr. Jacobsen, der nu bor i Højbjerg Ryde, og Smed Marinus Petersen, som er død for en Del Aar siden. 1913 myrdede en sindssyg Morder i Saloniki Kong Georg af Grækenland, mens han gik paa Gaden sammen med sin Adjutant. Kong Georg, der var Frederik den 8.s Broder, havde siddet paa Grækenlands Trone i 50 Aar og klart dette vanskelige Hverv med stor Dygtighed.

Politisk prægedes Aaret 1913 herhjemme af Kampen om det Grundlovsforslag, Ministeriet Berntsen havde fremsat. Folketingsvalget gav dets Tilhængere en stor Sejr, men samtidig fik de Radikale og Socialdemokraterne Flertallet, hvorfor Ministeriet Berntsen maatte gaa af. Zahle dannede nu Regering for anden Gang.

Den 26. Juni indtraf den store Bramminge-Ulykke. Emigranttoget løb af Sporet og 15 Mennesker blev dræbt og 16 saaret. Blandt de dræbte var Folketingsmand Poul Sabroe.

Den 24. December 1913 døde J. B. S. Estrup. I sine sidste Aar spillede han ikke nogen Rolle i dansk Politik, men i Perioden 1870-1900 havde han mere end nogen anden øvet Indflydelse paa dansk Politik, og ingen havde som han været haade hadet og beundret.

1914 døde Brygger Carl Jacobsen og i Juni samme Aar forhenværende Landbrugsminister Anders Nielsen.

Baade i 1912-13 og først i 1914 taltes der meget om, at der vilde blive Krig; men ingen tog det rigtigt alvorligt. Det var spaaet saa tit. Og selv om nogle sagde, at de store Lande rustede om Kap, sagde andre, at de var bange for hinanden. Og saadan gik Snakken indtil Juli 1914, i hvilken Maaned Bomben sprang ved Mordet paa det østrigske Tronfølgerpar i Serajevo. Der var i de sidste Aaringer faldet mange Revolver-skud af Regenter og Fyrster, men ingen af dem fik saa skæbnesvangre Følger som dem, der faldt i Serajevo.

Østrig vilde benytte Lejligheden til at lamme Serbien, og da man bestemt hævdede, at der stod Serbere bag Attentatet, blev der stillet Landet et Ultimatum der var uantagelig for et selvstændigt Land. Serbien strakte sig vidt, men alligevel erklærede Østrig Krig den 28. Juli.

Det var gaaet, som saa mange spaaede. Fra Balkan var den Gnist kommet, der havde antændt den europæiske Krudttønde. De store Modsætningsforhold traadte nu klart frem, mens Nervositeten steg rundt om i Landene. Mange af os husker endnu de frygtelige Sommerdages Spænding. Begivenhederne indtraf nu Slag i Slag. 1. August erklærede Tyskland Rusland Krig, idet Zarriiget havde taget Serbiens Parti og mobiliseret. 3. August erklærede Tyskland Frankrig Krig, 6. August Østrig Rusland. Den 4. August indtraf Bruddet med Tyskland og England, da man i England var klar over, Tyskland ikke vilde respektere Belgiens Neutralitet. Hermed var den 1. Verdenskrig begyndt.

Jeg skal ikke forsøge at gengive den store Krigs Historie, da den er fortalt saa tit af Mænd, der ved bedre Besked om den end jeg. Men ingen af os, der oplevede disse Augustdage, vil nogensinde glemme den Spænding og Uro, som sporede hos Folk. Dengang blev det taget meget mere alvorligt end under denne Krig, som dog er langt mere omfattende og rædselsfuld. Mange var det, som dengang vendte sig til Gud. Der gik en Vækkelse over Landet dengang, som slet ikke har fundet Sted under denne Krig.

Den vigtigste Begivenhed herhjemme i 1915 var Genoptagelsen af Grundlovsforhandlingerne. I Løbet af Foraaret opnaedes der Enighed, saaledes at Kongen kunde underskrive Loven den 5. Juni, der saaledes kunde vedblive at være Grundlovsdag.

Den 7. Maj blev Kæmpedamperen „Lusitanic“ sænket af en tysk Ubaad, hvorved 1198 Mennesker omkom.

Vi havde alle haabet til det sidste, at Krigen skulde drive over. Men Anledningen var der, og Krigen var uundgaelig. Nu kunde de, som først ikke havde troet paa Krigen, se, at det var sandt, at de havde rustet om Kap. Her i Landet kørte Ekstratog Dag og Nat med unge Karle, der skulde ind til Sikningsstyrkerne. Alle saa saa alvorlige ud, vi kunde jo ikke vide, om vi vilde blive inddraget i Krigen. Men eftersom Dagen gik, faldt Sindene til Ro. Og mange troede, at det snart vilde faa en Ende med de Mordredskaber, man havde til Raadighed.

Herhjemme begyndte Prisstigningen snart. Det begyndte med Hestene, saaledes at en gammel Hest kostede 3000 Kroner. Og da der hverken var Maksimalpriser eller anden Kontrol med Handelen, blev nogle snart meget rige. Mange Mennesker tjente godt, da alt, hvad de rørte ved, gav Penge. Store Kreditkasselaan kunde faas, hvad der senere, da Krigen havde Ende, gav store Bagslag for Landmændene. Der var stor Mangel paa Korn. Alt Byg skulde afleveres. Af den Grund kunde ingen have Svin. Handelen med Udlandet ophørte snart, grundet paa Faren for Skibsfarten.

Den 13. April fik vi en slem Forskrækkelse, da var nemlig min Svigerfar Johannes Gundersen død af et Herteslag, uden at vi havde mærket det. Min Svigermoder opdagede det først, da hun vaagnede, og hun sov endda i Sengen ved Siden af ham.

Samme Aar købte jeg 7 Tønder Land af forskellige Mænd, hvorved jeg fik 12 Tønder Land ialt. Aaret i Forvejen havde jeg købt en Hest, hvad der var et stort Fremskridt for os. Jeg havde nogle Aar i Forvejen kastet Mergel paa Markerne, men det var meget besværligt og tilmed daarligt Mergel, der kun holdt 10-12 pct. i Analyse.

Jeg var de første Aaringer af Krigen ude at tærsk hos Jens Nørgaard i Nørresahl og Aggerbek. Det gav en Krone og Kosten om Dagen. Der var mange, der misundte mig det. Dengang havde man ingen Fagforeninger til at varetage ens Interesser, og det var derefter.

Om Aftenen den 31. Maj 1916 stod vi ude og hørte paa en vældig Kanontorden. Det var Jyllandsslaget, der fandt Sted mellem engelske og tyske Søstridskræfter, Krigens eneste store Søslag. Begge Parter hævdede at have vundet Slaget; men da det var de tyske Styrker, der flygtede, maa Englænderne have vundet Slaget.

Samme Aar solgtes de vestindiske Øer, efter en Folkeafstemning, der havde givet Flertal for Salget.

April 1917 traadte USA ind i Krigen, i Marts maatte Zaren af Rusland fortrække. 16. April kom Lenin til Petersborg, og sammen med Trotzky organiserede han nu den kommunistiske Revolution, der i November sejrede i Petersborg. Kommunisterne indledte straks Fredsforhandlinger med Tyskerne.

Den 7. November 1918 udbrød der Revolution i Kiel og Hamborg. 9. November maatte Kejser Vilhelm flygte over Grænsen til Holland. Den mest tragiske Skæbne af alle Europas Fyrstehuse overgik Zarfamilien, der den 16. Juni blev henrettet i Jekotarinenburg. Alle Rygter om, at Zarfamilien alligevel skulde være i Live, har vist sig at være falske.

11. November blev Vaabenstilstandspagten underskrevet. Ententen havde vundet Verdenskrigen, der havde kostet Mængder af Menneskeliv; men det skulde kræve flere, var allerede begyndt for tre Maaneder siden, nemlig den spanske Syge, der begyndte i Spanien i Sommeren 1918.

Der var næsten ingen Familier, der undgik Sygdommen. Og som Regel laa hele Familien i Sengen paa een Gang. Det varede gerne en otte a ti Dage. Mange døde af Sygdommen, ikke sjældent baade to og tre i samme Familie. mange fik desuden varigt Men af Sygdommen. Mejeribestyrer Nielsen og Hustru paa Skovlund mistede to Børn. En Søn paa 17 Aar og en Datter paa 5 Aar.

Mine Kone, Børnene og jeg laa alle syge paa een Gang. Kun min Svigermoder blev ikke syg, men kunde gaa og passe os allesammen. Det var sjældent, at gamle Folk fik Sygdommen.

Nytaarsmorgen 1919 kunde min Svigermoder ikke gaa. Hun mente, det var Benene, det var galt med. Vi sendte Bud efter Lægen, men han sagde, det var Aareforkalkning. Hun laa i Sengen et Stykke Tid, men kom dog lidt op om Sommeren, men døde i September. 4 Aar efter sin Mand, godt 80 Aar gammel.

1919 blev der nedsat en international Kommission til Ordning af Sønderjyllands Fremtid. H. P. Hansen Nørremøller blev optaget i Ministeriet Zahle som særlig Minister for Sønderjylland.

I 1919 skete Vigerslevulykken. Et Barn var faldet ud af Kalundborgtoget, som stoppede op; men i det samme kom Korsørtoget brusende og løb op i det holdende Tog. 41 Mennesker dræbtes og 30 saaredes.

I Januar 1920 fik vi en lille Pige, som dog døde tre Uger efter. Hun kom til at hedde Anne Johanne Frederiksen.

1920 var præget af stærk politisk Uro. Kongen afskedigede Ministeriet Zahle og udnævnte Liebe til Statsminister, hvilket medførte de bekendte Paaskedage. Det endte dog med Forlig.

Og et nyt Ministerium dannedes af Overformynder Friis. Ved det følgende Valg sejrede Venstre og de Konservative, hvorefter Venstreministeriet Neergaard dannedes.

1920 var Genforeningsaaret. De to Afstemninger i første og anden Zone gav stort flertal henholdsvis for Danmark og Tyskland, og Kongen holdt under stor Jubel sit Indtog i Sønderjylland.

11. April 1921 døde Ekskejszerinde Augusta Victoria i Holland, hvorhen hun havde fulgt sin Mand Kejszer Vilhelm. Hun var født Prinsesse af Slesvig-Holsten og var blevet gift med daværende Prins Vilhelm i 1881.

I 1921 foretog Kongen en Rejse til Island, Færøerne og Grønland. Det var første Gang. Grønland havde Kongebesøg.

1922 kom Fascismens Triumf i Italien. Forholdene i dette Land havde været forvirrede og urolige lige siden Fredsslutningen; men saa tog Benito Mussolini sig for at ordne Forholdene. I Spidsen for 40,000 af sine Sortskjorter rykkede han mod Rom, hvor han modtoges med Jubel. Ministeriet gik af, og Mussolini blev Statsminister, og indtil sit Fald Italiens grusomme Hersker.

Endnu engang naaede Ekskejszer Vilhelm at forbløffe Verden, idet han paa Doorn Slot i Holland holdt Bryllup med Prinsesse Hermine af Reuss. Ekskejszerens daglige Beskæftigelse var ellers at kløve Brænde, hvilket burde have været hans Livsstilling.

I 1922 var jeg paa en udmærket Husmandsrejse til Vendssyssel. Vi mødte i Aalborg, hvor vi saa Eksportstaldene og Husmandskreditforeningen. Dagen efter var vi bilende ud til Store Vildmose, hvor Staten lige havde begyndt at kultivere; men der laa dog stadig 10 000 Tønder Land uopdyrket hen. Siden var vi paa Tise Bækker og Tise Ladegaard. Vi rejste over Løgstør hjem. I Løgstør var vi inde og besøge Johan Skjoldborg.

Der var mellem Verdenskrigene meget daarlige Tider. Folk ventede stadig, at de gamle Tider fra før Krigen skulde komme tilbage. Trods dette blev der indført et Utal af Landbrugsmaskiner for at spare Arbejdskraften, der var blevet dyrere, da Landarbejderne var blevet organiserede. Tillige blev Landet oversvømmet af Biler i den Grad, at de nær var ved at slaa Jernbanerne ud, især Privatbanerne. Alle disse Biler og Cykler bevirkede, at Folk fik set sig mere omkring end før i Tiden, hvor det var alt for besværligt og dyrt at rejse.

Nogle af de største Fester, der var her paa Egnen dengang, var de store Jenle Fester nede paa Jeppe Aakjærs Gaard. Første Gang, vi var der, talte Th. Stauning og Sommeren efter Ove Bloch og en anden Gang Hansen Nørremøller og Johan Skjoldborg. Tovbong Jensen Klostermøller var gerne Dirigent ved disse Møder. Der kunde samles omkring 8000 Mennesker ved disse Møder, hvor Jeppe Aakjær gerne selv var den første Taler. Der er meget kønt ved Jenle omgivet af Skov og Strand, som det er.

Jeg har alle Dage haft Interesse for alt, hvad der er historisk sandt. Jeg har læst meget og altid haft Interesse for Oldtidsminder og historiske Bygninger, især vore Kirker og Slotte. Jeg har aldrig ladet en Lejlighed gaa fra mig, hvor jeg har haft Lejlighed til at se saadanne Bygninger.

Jeg har som sagt læst meget men jeg syntes ikke i Begyndelsen, at jeg kunde faa Bøger i Vinderup, som havde min

Interesse. Jeg skrev saa en Del hjem fra Kunstforlaget Danmark, men af disse var der som Regel kun en, som havde Interesse. Jeg var saa til Sommerfest paa Jenle engang, hvor jeg hørte Johan Skjoldborg tale om Folkeoplysning. Han sagde bl. a., at der kunde laanes hvilken som helst Slags Bøger man ønskede paa Statsbiblioteket. og det benyttede jeg mig af i nogle Aar; men saa blev Vinderup med Tiden saa god, takket være Jens Maarbjerg i Aale, at man kunde faa hvilken som helst Bog, man ønskede, og havde de ikke den Bog, man vilde have, kunde de skaffe den. Jeg læser aldrig Skønlitteratur eller lignende Løgnehistorier. der er taget lige ud af en Mand's Fantasi. Men historiske Ting og Rejsebeskrivelser samt i Begyndelsen Ingemanns Romaner slugte jeg med Begærlighed. Disse er dog mest Fantasi, for blot at nævne en Ting i Bogen om Valdemar Sejr. Jeg tænker paa Kullemanden og hans Spaadom. Det er jo kun ganske lidt, vi ved om den Tid, Ingemann skriver om. Der kunde maaske faas mere fyldige Oplysninger fra den Tid, hvis ikke Chr. den 4. havde ladet de gamle Arkivskrifter gaa op i Luer ved forskellige Festligheder. Bl. a. ved sin Søn Prins Kristians og Prinsesse Sybilles Bryllup, storlaaede, som det var. Og en anden Del gik op i Luer ved de to Brande paa Kristiansborg.

Den 29. December 1922 fik vi en Søn. der kom til at hedde Jørgen Gunnar Frederiksen.

I 1925 indtraf der en Begivenhed, der havde stor Interesse for mig. Det var Lord Carnavans Fund af den ægyptiske Kong Tut ank Amons Grav. Fundet var af ganske overordentlig Betydning, idet Graven efter ægyptisk Skik var forsynet med allehaande Redskaber og Kostbarheder. Lord Carnevan døde kort efter af et Insektstik. Man satte hans Død i Forbindelse med den Forbandelse, der truede enhver, der forstyrrede Gravfreden. Der er skrevet tre store Bøger om dette Fund. Og rigt illustreret som disse Bøger er, vil jeg anbefale enhver, der har Interesse for disse Ting, at læse dem. De kan skaffes gennem ethvert Bibliotek.

I 1924 havde vi Folketingsvalg. Det blev en stor Sejr for Socialdemokratiet, og Landet fik sit første socialdemokratiske Ministerium under Ledelse af Th. Stauning. Samme Aar vendte Knud Rasmussen hjem fra sin første Thuleekspedition.

I 1925 døde Enkedronning Aleksandria af England. I samme Aar rejste to af mine yngre Søskende til Amerika, hvor den ene, Alvilda, blev gift med en indfødt Amerikaner, den anden med en Møllersvend ved Navn Hans Sloth fra Mejsling ved Vejle. De kom til at bo ved Kolding. Min Kone og jeg talte tit om, at det vilde have været skønt om de havde boet noget nærmere ved os, da jeg ingen Familie havde heroppe; men vi var klar over, at de ikke vilde flytte fra denne skønne Egn og herop paa Heden. Og dog skete det en skønne Dag i 1925, at vi fik Brev fra dem om, at de havde solgt deres Ejendom og havde tænkt at besøge os nu, da de havde Lejlighed til det. Vi var selvfølgelig glade for at se dem, og de var ogsaa glade for Turen herop, men kunde ellers ikke tænke sig at bo her.

Men en af de første Dage i Februar 1926 var min Kone og jeg bedt op til vores Nabo Niels K. Jeppesen til Kaffe, saaledes som vi saa tit havde været. Der blev bl. a. talt om, at de vilde sælge Ejendommen. Jeg førte Talen hen paa min Søster og Svoger, som havde besøgt os Aaret i Forvejen, da de ingen Ejendom havde købt endnu. Ja, sagde Niels Jeppesen,

kan du skaffe en Køber til Ejendommen, vil jeg give dig 50 Kroner. Jeg lovede at skrive til min Søster og Svoger, skønt jeg troede forresten ikke, at det vilde gaa i Orden, da Niels Jeppesen havde en Søn, som baade var gammel og dygtig nok til at overtage Ejendommen; men de mente ikke, at de kunde ordne Pengespørgsmaalet og vilde hellere sælge til en Fremmed og saa betale Sønnen for den Tid, han havde været hjemme. Min Svoger skrev straks, at han vilde komme Dagen efter og se paa Ejendommen. Han kom ogsaa og Handelen gik i Orden, og Overtagelsen skulde ske 1. Marts 1926. Jeg fik 50 Kroner af min Svoger for min Ulejlighed.

Jeg havde af Niels Jeppesen faaet mange gode Vejledninger angaaende Landbrug, og da han var en dygtig Landmand, havde jeg haft megen Udbytte af det, idet Nøjsomhed og Sparommelighed er en Nødvendighed paa saa lille en Ejendom, og jeg havde jo ikke været andre Steder end paa de store Gaarde, hvor det ikke gik saa nøje til.

Vi var meget glade for, at min Søster og Svoger kom her ned. Vi har haft mange fornøjelige Timer sammen i alle disse Aar, hvor vi har været Naboer. De har nu for et Par Aar siden afhændet Ejendommen til deres Søn Sloth og selv bygget et Hus i Hvide Mose, hvor de nu bor.

I 1922 havde der været en Del Dødsfald i min Familie. Min Farbroder Martin Fredriksen i Holsted døde 80 Aar gammel. Og min Morbroder Chr. Poulsen i Aatte ved Foldingbro døde ca. 60 Aar gammel efter at være sparket af et Føl. Den 10. November døde min Fader 70 Aar gammel efter halvt Aars svære Lidelser af Koldbrand i det ene Ben, som han havde paadraget sig ved at faa en Ligtorn opereret bort. Vi havde været hjemme og se til ham om Sommeren og kunde godt se, hvor det bar hen, hvis ikke han vilde lade Foden fjerne. Jeg talte med ham om det, men det vilde han ikke. Jeg var saa hjemme til hans Begravelse, hvortil der var et stort Følge. Jeg fik af Læreren at vide, at min Far havde vendt sig til Gud, inden han døde, hvad jeg var meget glad for.

Jeg havde nu forlængst holdt op med at arbejde i Mosen, og kørte nu Mælk fra Stokholm og til Skovlund Mejeri. Og den Tørvefabrik, hvor jeg havde arbejdet saa mange Aar, nemlig Sønderværket, vilde snart standse af Mangel paa Mosejord. Halsen, som vi havde begyndt paa i 1911, var opgravet lige op til Statsbanen, hvor de pludselig fandt en Mandsperson, som laa nede i et gammelt opfyldt Hul tæt ind mod Banen, lige ved Siden af en Stenkiste under Banen. Det randt mig da i Tanke, hvad min Svigerfader tit havde talt om fra dengang han var med til at bygge Banen. Han var da gift og boede oppe i Lindholt ved Sevel, mens de var et Hold, der arbejdede i Sand Vejl Udgravningen lige Øst for Hvidemose; men han gik hjem Morgen og Aften. Da var der en Morgen, han kom. Formanden nævnede Navnet paa en Mand, der ikke var til Stede; men hvis Klæder Svigerfader kunde kende, blev baaret af nogle af de andre Arbejdere. Siden sivede det ud, at han skulde være blevet slaat ihjel og puttet ned ved Siden af en Stenkiste. Nogle Arbejdere havde nemlig Aftenen i Forvejen været ude i den Ejendom i Stokholm, hvor nu Wilhelm Nielsen bor, der havde været Smugkro dengang, og de havde sviret helt vildt. Paa Hjemvejen skulde Mordet saa være sket. Det er absolut ingen Tvivl om, at det er denne Mand, som nu blev fundet 60 Aar senere. Liget var fuldstændigt friskt og kun iført et Par

Lædersandaler af fremmed Fabrikat. Øvrigheden fra Holstebro var herude og tog det hele med i en Kasse. De talte ogsaa med den gamle Banemand Jens Jensen Mikkelsen; men Jens Mikkelsen var kun en stor Dreng, da det skete, saa han kunde ikke give nogle særlige Oplysninger om det skete.

Jeg har fortrudt mange Gange siden, at jeg ikke har hørt bedre efter, hvad min Svigerfader har fortalt om denne Hændelse. Han kunde have givet mange Oplysninger, da han havde arbejdet under den dræbte, der var Englænder og Sjakformand.

To engelske Ingeniører, som ledede Arbejdet ved Anlægget og havde deres Koner med herovre, mistede dem begge, vistnok ved Barsel. De ligger begge to paa Skive Kirkegaard lige Øst for den gamle Kirke hvor der findes to store Stenkors med deres Nanveplader.

En Søn af dem var for nogle Aar siden herovre som gammel Mand for at se sin Mors Gravsted.

Der blev som før nævnt en vældig Trafik med Biler efter første Verdenskrig, og dette bevirkede, at alle Landets Veje blev grundigt reparerede. Amtsvejene blev brolagte eller asfalterede, og Sognevejene akademiserede. Bilerne kunde saaledes køre allevegne, og der blev af Befolkningen over hele Landet taget mange og lange Udflugter. Især efter Lillebæltsbroens Bygning. Den skulde de fleste se. Vi var dernede to Gange. Den første Gang var vi et Selskab, der lejede den store Postbil fra Sevel. Vi kørte først til Broen, derefter til Kolding, hvor vi saa Koldinglund. Herfra kørte vi til Vejle, hvor vi saa Niels Kjeldsens Mindesten i Blaakjær Skov. Fra Vejle kørte vi til Jellinge og saa Højene der, saa til Herning, hvor vi saa Museet.

Skive Folkeblad arrangerede ogsaa hvert Aar en Udflugt. Vi var med et Aar til Esbjerg og Fanø, og en anden Gang til Vejle, Munkbjerg og Bygholm ved Horsens.

Vi har ogsaa været med Landboforeningen til Odesundbroen, og op gennem Thy til Vestervig Kirke og Kirkegaard. Steder, der rummer saa mange historiske Minder. Desuden saa vi Herregårdene Hinsel og Rosvang samt oppe ved Hanstholm. En Gang rejste vi over Virksundbroen ned til Mors, hvor vi besøgte Fladen og Nykøbing.

I 1926 havde vi i Slutningen af dette Aar Folketingsvalg, hvorved Venstre og Konservative erobrede Flertallet.

Følgende døde i dette Aar: Komponisten Viktor Bøndix, Lange Møller, Politikeren Frøde Bøjsen og Kongens Moder, Enkedronning Louise.

Den 20. Maj 1927 fløj Lindbergh alene fra Mineola ved New York og naaede lykkeligt Frankrig. 4. Juni gjorde Chamberlain og Levino ham Kunststykket efter. De naaede helt ind i Tyskland og gik ned ved Kottbus. Den 29. Juni startede den berømte Polarflyver Byrd, og ogsaa han slap heldigt over, men mange andre Forsøg mislykkedes.

Følgen af Folketingsvalget i 1926 blev, at Ministeriet Stauning afløstes af et Venstreministerium med Madsen Mygdal som Statsminister og Neergaard som Finansminister.

Af de i 1927 døde kan nævnes den berømte Sprogforsker Wilhelm Thomsen, der havde forbløffet Verden ved Udtydningen af nogle gamle syriske Skrifter, Venstrepolitiker Klaus Berntsen, Georg Brandes, siden 70'erne en af Landets mest

omstridte Mænd, Maleren Mikael Ancher, der saa fortrinligt har malet Skagens Fiskere.

Den mest omtalte Begivenhed i 1928 var utvivlsomt General Nobiles Nordpolsfærd med Luftskeibet Italia, som det vil erindres, naaede Italia virkelig at passere Nordpolen, men blev derefter ødelagt. Nobile selv var blandt dem, der blev reddet fra den ulykkelige Færd, idet han blev reddet per Flyvemaskine.

Hans Ledelse af Foretagendet blev i den følgende Tid Genstand for en hvas Kritik. Blandt dem, der ilede Nobile til Hjælp, var ogsaa Roald Ammundsen, der i sin Tid som den første gennemsejlede Nordvestpassagen og blev Sydpolens Opdager. Han tog afsted med den franske Flyver Guilbeud ombord i Flyvemaskinen Latham og forsvandt sammen med de øvrige Deltagere i Ekspeditionen.

Samme Aar foretog det tyske Luftskeib Graf Spee under Doktor Eckeners Ledelse en Tur ud over Atlanterhavet og tilbage igen. Amerikanerne hilste Skibet med stormende Jubel.

Af Aarets døde kan nævnes: Minister Fru Nina Bang, Undervisningsminister i Ministeriet Stauning, Overpræsident, Københavns tidligere Finansborgmester J. Jensen.

I 1929 var der Folketingsvalg, som gav Socialdemokraterne en stor Sejr. Herefter maatte Madsen Mygdal gaa af til Fordel for Stauning. I 1929 forsvandt Skoleskeibet „Danmark" sporløst i det sydlige Atlanterhav.

Den 2. Juni 1930 holdt min Kone og jeg Sølvbryllup. Vi havde Telt, og der var mødt mange Mennesker op for at ønske os til Lykke. Desværre blev vor ældste Datter syg denne Dag. Hun var bundet til Sengen til hen i September, da hun døde. Det var en stor Sorg for os, da vi trods Svulsten paa Hjernen havde haabet, at hun vilde komme sig.

Da jeg nu snart vil slutte med dette Værk, vil jeg ikke opnotere mer om, hvad der er sket her i Landet, da de fleste vil kunne huske det skete siden 1930. Jeg vil derfor slutte med at skrive lidt om Stokholm, hvor jeg nu har boet i 40 Aar. Og i denne Tid har der boet mange Mennesker her og i Hvidemose. De fleste er rejst igen, og en Del af de ældste er døde. Men en Person fortjener ikke at blive glemt. Det er Niels Fjeldsø. Jeg har arbejdet sammen med ham i Mosen, og han er flygtigt nævnt i Pastor Lidegaards Bog om Stærke Hans.

Han var en Mand af Middelhøjde spændstig og rask saavel i Bevægelse som i Tale og blev ikke gerne nogen Svar skyldig; men han var en god Arbejdsammerat. Han havde aftjent sin Værnepligt i Randers som Dragon. Hvor han ellers stammer fra, ved jeg ikke. Han blev gift med en noget ældre Pige ved Navn Anne. De flyttede her til Hvidemose, da de blev gift, hvilket var først i 90'erne, samtidig med Tørveproduktionen i Rønbjerg begyndte. De havde bygget sig et lille Hus tækket med Lyng inde mellem Bakkerne paa Rønbjerg Hede, tæt ved Hvidemose Holdeplads og ved Bredden af den langstrakte Mose „Halsen". De var begge to lidt hidsige, og jeg tror, Anne havde Magten i Hjemmet; men de var ellers skikkelige Folk, som ingen fornærmede. Folk fortalte, at naar An' og Niels blev uenige, saa bandte Konen lige saa stærkt som Manden. De havde ellers ingen Børn, men derimod en Ged, der var An's Øjsten. Geden havde Fjeldsø gerne med paa Arbejde om Morgen og med fra Arbejde om Aftenen.

Da en Aften kommer Fjeldsø gaende hjemad med Stokken i Haanden og Tøjret over Armen, mens Geden nok saa villig

kommer traskende bagefter; men for at komme over til Huset maatte man passere en dyb Grøft, hvorover der var lagt en Svelle; men det havde ikke noget at sige. Det var de begge to saa vant til, og derfor gik han rask til og var midt ude paa Svellen, da Mette pludselig staa stille. Det giver et Ryk i Fjeldsø, og for han ved af det, snurrer han rundt og lander i Grøften. Nu blev han vred, hidsig som han var, langede han Tøjret, der var gledet fra Armen og ned i Haanden, lige i Hovedet paa Mette. Mette faldt om ramt af Tøjrepælen, for aldrig at rejse sig mere. Fjeldsø fortalte mig siden, at den Aften havde han ondt ved at komme hjem til An'.

En Dag mellem Jul og Nytaar døde An' fra Fjeldsø, der var godt 60 Aar, men da Sommeren kom, giftede han sig med en ung Pige i Tyverne. Fjeldsø var ganske vist adskillige Aar ældre end Svigerforældrene, men derfor kunde Pigen jo være lige god. De solgte nu Huset og flyttede til Trindemose, hvor de boede nogle Aar. Siden flyttede de igen til Hvidemose, hvor de boede den Dag, Pastor Lidegaard spurgte Fjeldsø om Vej til Stærke Hans.

Sidst i 1930'erne, en Vinterdag med forrygende Snestorm og flere Alen høje Snedriver, der var føjet sammen ved de sidste Dages Fyngning og stoppet af Trafik stod nogle ude paa Landevejen, der gaar mellem Skive og Vinderup og stirrede mod Øst ud over den vældige Flade af Hede, som strækker sig mellem Vejen og næsten helt til Rønbjerg. Mellem Vindstødene og naar Fyngningen tog lidt af, kunde man i det fjerne skimte et mørkt Punkt, der skiftevis forsvandt og kom til Syne igen, men som efterhaanden traadte noget tydeligere frem, som det kom nærmere. Endelig kunde man se, at det var en Hest, og efter den sidste Bakke før Landevejen kunde man se en Mand sidde paa en sammentømret Slæde. Det gav et Sæt i Tilskuerne, da da saa, at der var en Ligkiste paa Slæden og paa Enden af denne sad Kusken med et Ben paa hver sin Side af Kisten, medens han slog Trommeslag paa denne for at holde Varmen i Fødderne. Paa denne Maade blev Niels Fjeldsø ført til sit sidste Hvilested paa Ejsing Kirkegaard. Han havde dog lige saa godt som alle fortjent en ordentlig Henfart, hvis Vejret havde tilladt det.

Fjeldsø havde den Glæde paa sine gamle Dage at blive Far til en tre eller fire Børn med sin anden Kone. Han blev saa vidt jeg ved firs Aar gammel.

En gammel Nabo, som nu er død for mange Aar siden, og som var født her i Stokholm, har engang fortalt mig, at det første Stenhus blev opført omkring 1830 her i Stokholm. Før den Tid var der kun nogle Hytter her opført af Knole og Hedetørv. Det første Hus, min Svigerfader byggede her, var sat op med Tørv paa den ene Side. Det var i 1865, og siden kom saa den Lov der forbød Beboelse af saadanne Hytter. Men der var mange gamle Folk, der ikke vilde rette sig efter denne Lov. Jeg har hørt gamle Folk fortælle, at der boede en Mand i Hvidemose i saadan en Hytte, og han vilde ikke ud af den, men saa satte de Ild paa den. Saa kom han.

Ja, det var dengang. Nu ser Stokholm og Hvidemose anderledes ud. Som før nævnt var Husene for ikke saa lang Tid siden usle Hytter af Straa og lignende. Haverne bestod kun af nogle Pile- og Poppeltræer, som Vestenvinden havde bøjet. Der var ingen Tid til at holde Haverne i Orden. Manden skulde i Mosen. Disse Penge kunde man ikke undvære, og Konen

skulde passe Ejendommen og Børnene. Kaalrabi var der ingen af, da Jorden ingen Mergel fik. Sukkerroer kendte man ikke. Der var dengang kunde fire Ejendomme i Stokholm, der var kørende. Alle de andre maatte leje en Mand til at pløje og harve, og hvad der ellers nu skulde bruges Heste til. Der var sjældent Forskel paa Søndag og Hverdag for naar Manden skulde arbejde for Fremmede Ugens 6 Dage, var der saa mange Ting, der skulde gøres hjemme denne ene Dag om Ugen. Der var saa endda ikke Tid til mere end det allermost nødvendige.

Men en Dag blev det bekendtgjort, at der skulde være et Møde i Hvidemose, der vilde komme en Mand og holde Tale, og Meningen var, at der skulde stiftes en Husmandsforening. Vi maatte endelig møde talrigt frem.

Der blev ogsaa stiftet en saadan Forening, som skulde arbejde under Husmandsforeningen „Fremad“ i Salling. Der blev os fortalt, at vi kunde faa billige Frugttræer og Buske. Engang imellem kunde vi ogsaa faa en Foredragsholder. Vi havde da ogsaa Chr. Munk fra Egeris ved Skive, Leo Meldgaard fra Thise ved Salling og en enkelt Gang en Mand helt nede fra min Fødeby Vejen. Desuden kunde vi komme med paa Husmandsrejser, hvis vi søgte om det.

Og sandelig om der ikke begyndte at gro en anden Slags Træer op langs Husene. Pilene og Poperne blev fjernet, hvor de ikke kunde gøre Gavn. Og der begyndte at komme Plan i Haverne. Mest gjorde det sig Udslag i Hvidemose, hvor flere fik velplejede Haver med Frugttræer og Buske.

Vi var nogle Naboer, der gav os til at kaste Mergel op; men det var meget besværligt, da vi skulde tage det op fra smaa Grave, for at undgaa Vandet. Tillige var det meget kalkfattigt. Det indeholdt kun 10—12 pCt. Men en Dag kom en Mand fra Rønbjerg Station og spurgte, om vi ikke vilde have noget Mergel, for saa kunde han skaffe det. Vi kunde faa det sendt i Vogne til Hvide Mose.

Mandens Navn var Kjeld, og han var Brugsforeningsuddeler. Merglet han kunde skaffe var fra Køsen, hvor Tugthusfangerne tog det op. Vi fik ogsaa Merglet, selv om nogle klagede over, at de fik mindre Ladninger end deres Naboer; men Kjeld svarede, at de skulde ikke regne med, at det gik ærligt til, da det var Kæltringer og Tugthusfanger, der tog det op.

Vi kunde nu begynde at avle Kaalroer og Kløver, og vi kunde mærke, at Jorden blev mere sprød at arbejde med. Under Knigen var der en Pause i Mergel-Tilførslen; men det varede kun denne Tid, saa tog det fat igen. Men først da Mergelbanen fra Tvis kom, blev der rigtig Gang i det, saaledes at Jorden omkring Stokholm blev menglet.

Som før skrevet var Vejen i Begyndelsen et Problem. Utallige Gange prøvede vi at reparere den. Flere Gange blev der sendt Ansøgninger ind til Sogneraadet om Hjælp, og vi fik ogsaa engang imellem bevilget en Smule; men det forslog intet. Beboerne stod helt magtesløse, indtil der kom en Mand, der vilde have Vejen gjort i Stand. Det var Læge Grill fra Vinderup.

I sin Bil havde han ofte Ærinde herud til Hvidemose og Stokholm. Desuden skulde han denne Vej, naar han skulde til Rønbjerg samt naar han skulde til sit Jagtterræn i Estvadgaard Plantage. Ydermere var han kommet til at holde af Naturen og Befolkningen herude, saa han vilde have det saadan, at han kunde komme kørende, naar han vilde uden at risikere Liv og Lemmer.

Derfor henvendte han sig personligt til Sogneraadet, der dog ikke mente, at det var saa daarlig en Vej, som Grill mente. Læge Grill foreslog da Sogneraadets formand, at han skulde tage en Tur med derved i Bil, for at han kunde se, hvor daarlig den var. Formanden tog imod Tilbudet. Og før Turen var endt havde han lovet Grill, at Beboerne i Stokholm skulde have en farbar Vej. Det blev ordnet saadan at Beboerne skulde lave arbejdet ved Reparationen og Kommunen levere Gruset, og saa siden holde den i farbar Stand, hvilket Løfte de ogsaa har holdt. Vi her i Stokholm kan kun mindes Læge Grill med Tak for det Arbejde han har gjort for os her i 1929.

Men det største Fremskridt, der er sket her i Stokholm, er vel Tilførslen af Elektriciteten i 1939. Man havde faaet det i Sahl Sogn i 1913; men her var det begrænset, hvem der vilde have det dengang. Der blev ogsaa flere Gange gjort Tilløb til at faa det herved; men af forskellige Grunde var Tiden ikke moden til det, og vi troede næsten ikke, at vi nogensinde vilde faa det. Men saa i 1939 dukkede Tanken op igen. En Nabo, der sad i Sogneraadet, sagde at hvis vi vilde have det, troede han, at vi kunde faa det nu, dersom vi kunde blive enige. Der var vist alligevel ikke mange, der troede, at det vilde gaa i Orden; men en skønne Dag kom der en Mand fra Installatør Priess i Vinderup for at samle Underskrifter, for at man kunde se hvor stor Tilslutning der var. Og da Tiden var moden, gik det i Orden.

Engang var Stokholm langt bagefter andre Egne; men nu er vi naaet op paa Siden af de andre. Vi har alle de Bekvemmeligheder, vi kan ønske os. Vi bor lurt og godt med Sø mod Syd og Skov mod alle de andre Verdenhjørner, og gaar vi op paa Hedebakkerne mod Nord har vi den herligste Udsigt. Mod Syd Rydhaveskov med Slotspiret og Ryde Bavnehøj, Sydøst Sevel Kirke, og langt i det fjerne Herrup Kirke og mod Nordøst Skives to Kirker og Vandtaarn og langt ind i Salling mod Nord, hvor man kan se op mod 20 Kirker.

Af store Gaarde har der vist aldrig været nogle i Sahl Sogn. I 1905, da jeg kom, laa den gamle Bindingsværksgaard Vinderupgaard lige Øst for Vinderup; men den brændte i 1913. Maaske i Svenstrup har der været en større Gaard, hvad Navnet Hovgaard kan tyde paa. Her paa Eggen laa der i 1905, da jeg kom, lige Syd for Nørrehovgaard en prægtig stor Høj. Som man nemt kunde se ikke var en almindelig Kæmpehøj, snarere et Voldsted. Den blev desværre sløjfet, hvilket var en Skam da den var en Pryd for Eggen.

Her i Sahl Sogn er der to store Kirker. Vinderup Kirke, som blev bygget i 1905 af Murer Thomsen, som ogsaa har bygget Herrup Kirke i Sevel Sogn. Og saa har vi vores prægtige Sahl Kirke med sit slange Taarn. Kirken er bygget midt i det 12. Aarhundrede. Det har været en Fjerdings Kirke og er indviet til Sct Mikael. I Kirken findes en af de mest sjældne Altertavler her i Landet. Den var i København i 1934 for at blive restaureret, og før den blev sendt hjem, var den udstillet derovre. Aviserne omtalte den som den gyldne Altertavle. Samme Aar blev Kirken ogsaa gjort i Stand indvendig og saa vidt muligt ført tilbage til sin oprindelige Stil.

I 1915 undergik Kirken ogsaa en Reparation udvendig, idet Taarnet blev ramt af et Lyn, hvorfor det maatte rives ned til Glughullerne, samtidig med, at hele den sydlige Side af Skibet blev repareret.

Af Inventar i Kirken findes der ikke ret meget andet udover

en Træfigur af Kristus, en gammel Skriftestol, en prægtig Trætavle med alle de Præsters Navne, der har tilhørt Kirken og en Del Lysekroner og Stager samt en Orgel, der er skænket af Gaardejer Jens Kirkegaard og Hustru.

Af Begravelser inde i Kirken findes der vel nok en Del lige som i alle andre gamle Kirker. Da Gulvet blev sat om fandt man nogle Skeletdele og nogle Mønter fra Erik Klippings Tid, og naar man træder foran Døbefonten lyder det hult. Formodentlig er der en Begravelse nedenunder. Der findes ogsaa nogle gamle Kalkmalerier under Pudset; men kun et Par Kvindefigurer kan skimtes.

Ude paa Kirkegaarden findes der Gravminder over den Frisenborgske Slægt, det er fra det 18. Aarhundrede, over den gamle Gaardejer og Lægsprædikant Jens Morbjerg og Hustru fra Hasselholt. Syd for Kirken er der et Gravsted med en kolossal Granitsten paa. Paa Stenen er der følgende Inskription:

Løjtnant i 3. Regiment Vilhelm Georg Buchave

f. 25. December 1837

Saaret i Krigen paa Als 29. 6. død 6. 7. 1864

Hans Fader Præst i Sahl.

Hendrik Buchave f. 24. 4. 1802 død 4. 12. 1863

Petrea Buchave f. 12. 9. 1810 død 24. 1. 1877

Efter Sigende har der ligget en Kæmpehøj lige Syd for Kirken, men den er nu forlængst fjernet.

I 1905 var der kun faa Gravsten paa Sahl Kirkegaard, og selv Kirkegaarden var meget slet holdt. Over det meste af Kirkegaarden var der Senegræs, men i 1925 blev den planeret og reguleret og siden har den været i Orden.

Om Sevel Kirke ved jeg kun, at Knud Gyldenkrone ligger begravet der. Han var meget fattig og Bønderne maatte gøre meget Hovarbejde for ham. Derfor var de meget vrede paa ham og gav ham Skyld for noget han ikke havde gjort, nemlig Nedbrændingen af Trandum Kirke, som i Virkeligheden var blevet foretaget af Iver Juul et Hundrede Aar i Forvejen.

Rønbjerg Kirke er en lille fattig Kirke at se paa saavel udvendig som indvendig. Kirkeklokkens Klang er akkurat som naar man slaar paa en Pande med en Hammer. Inde i Kirken er kun det allernødvendigste Inventar. Et Par Lysestager, hvoraf den ene har sin Historie fra Svenskekrigene. En Dag i 1659 vilde en svensk Soldat ud paa Rov paa egen Haand, og han gik derfor ind i Kirken for at tage Sølvlysestagerne; men det traf sig saa uheldigt for ham, at Præsten, der var en stærk ung Mand, opholdt sig derinde. Saa da han opdagede Soldatens Hensigt greb han Lysestagen og slog Soldaten i Panden, saa han faldt død om oppe foran Alteret. Præsten flygtede til Mors hvor han havde noget Familie, og der skjulte han sig indtil Krigen var Slut og Svenskerne ude af Landet.

I Estvad Kirke ligger Herremanden Herr Bentsen begravet. Han var en haard Mand mod Bønderne i Sognet. Peter Munk der var valgt ind i det Formynderskab, der styrede for Chr. d. 4. i hans Drengedage, ejede Estvadgaard.

Hvidbjerg og Brøndum Kirker er ogsaa meget smaa Kirker. Paa Kirkegaarden ligger Anne Gaarslev, der blev myrdet i 1906.

Jeg arbejdede i Mosen de første 15 Aar, jeg var her i Stockholm. I 12 Aar læssede jeg Dynd og i tre Aar læssede jeg Tørv af paa Hvidmose Station. Saa gav jeg mig til at køre Mælk til Skovlund Mejeri, hvad jeg har fortsat med siden, vel 25 Aar

tror jeg. Paa disse Ture, der varer 6 Timer, har jeg oplevet en Del.

En varm Sommerdag jeg lige var kørt fra Mejeriet, kom en høj og kraftig Mand og spurgte om han ikke maatte age med, hvad han fik Lov til. Han spurgte, om jeg ikke kunde vise ham Vej til Jaterup Hede. Han var fra Vinkel ved Randers og skulde over til Hjerl Hansen for at sælge sit Stuehus til denne. Jeg viste ham Vej til Hjerl Hansen; men sagde, at jeg troede ikke, at han vilde købe Huset; for han havde et flot Stuehus herude, og det meste af Tiden boede han i København. Men Manden sagde, at det vilde han. Han havde budt ham 18.000 for det, og da det er 400 Aar gammelt er det Mening, at det skal flyttes herud paa Heden, og nu skal jeg ned og slutte Handelen. Jeg sagde til ham, at hvis det var mig, der havde et saa gammelt Hus, vilde jeg ikke sælge det for to Gange 18.000. Da vi naaede til Sahl By tog vi Afsked og jeg ønskede ham til Lykke med Handelen. Faa Dage senere saa jeg i Avisen, at Hjerl Hansen havde købt et af Landets ældste Huse i Vinkel ved Randers, og at han agtede at flytte det ud paa Hjerl Hede.

Det blev Begyndelsen til det udmærkede Frilluftsmuseum. Senere købte Hjerl Hansen en gammel Lade i Sønderjylland, en Smedie og en gammel Kro paa Fyn, saa endnu en Lade og en Stubmølle. Alt blev udstyret med gamle Ting fra den Tid, Bygningerne blev bygget. Alle Egnens Beboere var til Indvielse, og hver enkel blev budt velkommen med Haandtryk af Hjerl Hansen i egen Person.

Men Aaret efter var der en endnu større Fest, da var der 10.000 Mennesker samlet for at se det. Der blev vist, hvordan de gamle Redskaber blev brugt. Baade Stubmølle, Vaskestok, Vippebrønd og mange andre Ting var i Brug. Et gammeldags Køretøj med Stude kom agende med en lige saa gammeldags Mand paa Bukken.

Der blev desuden holdt en Del Taler. Den første der talte var Hjerl Hansen selv. Han forklarede Formålet med denne By, som han her havde rejst ude paa Heden, og som han havde sat i Mill. Kroner hen til Vedligeholdelse af. Den næste Taler var Lederen af Arbejdet herude, Ingeniør Mogens Klemmensen, der fortalte om Arbejdets Udførelse. Derefter kom Museumsdirektør H. P. Hansen, Herning og talte om Folkeskikke i gamle Dage. Og endelig kom Johan Skjoldborg og talte om Folkernes Kaar for et Aarhundrede siden. Festen sluttede med Opvisning af gamle Folkedanse.

Den gamle By er aaben for enhver mod Erlæggelse af 25 Øre, og man kan saa blive vist rundt af en Kustode, der gerne giver Forklaring paa et hvert Spørgsmaal. Tusinder af Mennesker har først været i Sahl Kirke for at se Altertavlen der, for bagefter at tage ned til Landsbyen ude paa Hjerl Hede. Hvem der har Tid skulde samtidig tage en Tur længere Nord paa, sejle over Hinds Aa og gaa fem Minutter langs Skovkanten og om til Mørksø, der ligger lige ved Siden af Flyndersø. Hvor er her skönt; men skønnest er her dog, naar man en Maanedagsaften staar paa Brinken og ser Maanen spejle sig i begge Søer samtidig. I det hele taget findes der ikke skønnere og mere afvekslende Sted end Flyndersø Terrænet. Det burde enhver se og opleve. Føle det ind i sin Krop og Sjæl. Det er i Sandhed et af vort Lands største Klenodier der ligger gemt her.

Før jeg slutter med at omtale Hjerl Hede skal jeg lige bemærke, at før Hjerl Hansen købte det, laa der en gammel

Gaard ved Navn Jattrup af samme Navn som Heden, men Hjerl Hansen døbte Heden om til Hjerl Hede og Gaarden er nu beboet af en Bestyrer, der ogsaa er Kustode i Landsbyen.

Tve Minutters Gang Øst for Sevel By ligger paa en Halvø ved Sydsiden af Stubbegaard Sø en gammel Slotsruin. Her har engang i Fortiden gamle Stubbegaard ligget. Den ejedes dengang af Ribe Bispen Iver Juul og senere af Bondeplageren Knud Gyldenkrone. Dengang var der livlig Røre der; men nu er der kun en gammel Stald og nogle Brosten, som Gedhusfangerne har afdækket.

I 1927 blev vor Datter gift med Martin Kristiansen ogsaa her fra Stokholm. De købte en Ejendom i Rettrup Kær; men den nedbrændte tre Aar efter, blev saa opført paany og i denne bor de stadig. De har seks Børn. Den ældste hedder: Aksel Valdemar Kristiansen, født 22. 4. 1928, Evald Marinus, født 8. 4. 1930, Karlo født 31. 1. 1932, Vera Margrethe, født 4. 1. 1934, Johanne Yelva, født 25. 7. 1936, Osvald, født 22. 2. 1940.

Hermed vil jeg slutte mine Erindringer, som blev mere om-

fatende end først antaget, fordi jeg har taget en Del historiske Begivenheder med fra omkring Aarhundredskiftet, som jeg tydeligt kan huske; men som har givet mig en Del Bryderier og Ulejlighed med at faa opklaret Dato og Aarstal paa. Enkelte Datoer kunde jeg huske, og nogle havde jeg noteret, men det jeg ikke selv havde paa Papiret eller i Hovedet. maatte jeg søge efter i Bøger og Skrifter.

Jeg har alle Dage været ked af atskrive, da jeg aldrig har været god til at skrive eller stave. Dog har dette Arbejde været mig lige saa interessant, som at læse en god Bog, og jeg vil derfor anbefale enhver, som har en Smule god Tid at skrive sine Erindringer. Men skriv det, som det er og pynt ikke paa det, selv om der er Ting man ikke saa gerne vil aabenbare. Det er Sandheden, som giver saadanne Skrifter Værdi, baade for en selv og for dem, der eventuelt har Lyst til at læse dem.

Stokholm i Sahl den 10. Januar 1945.

Valdemar Frederiksen.